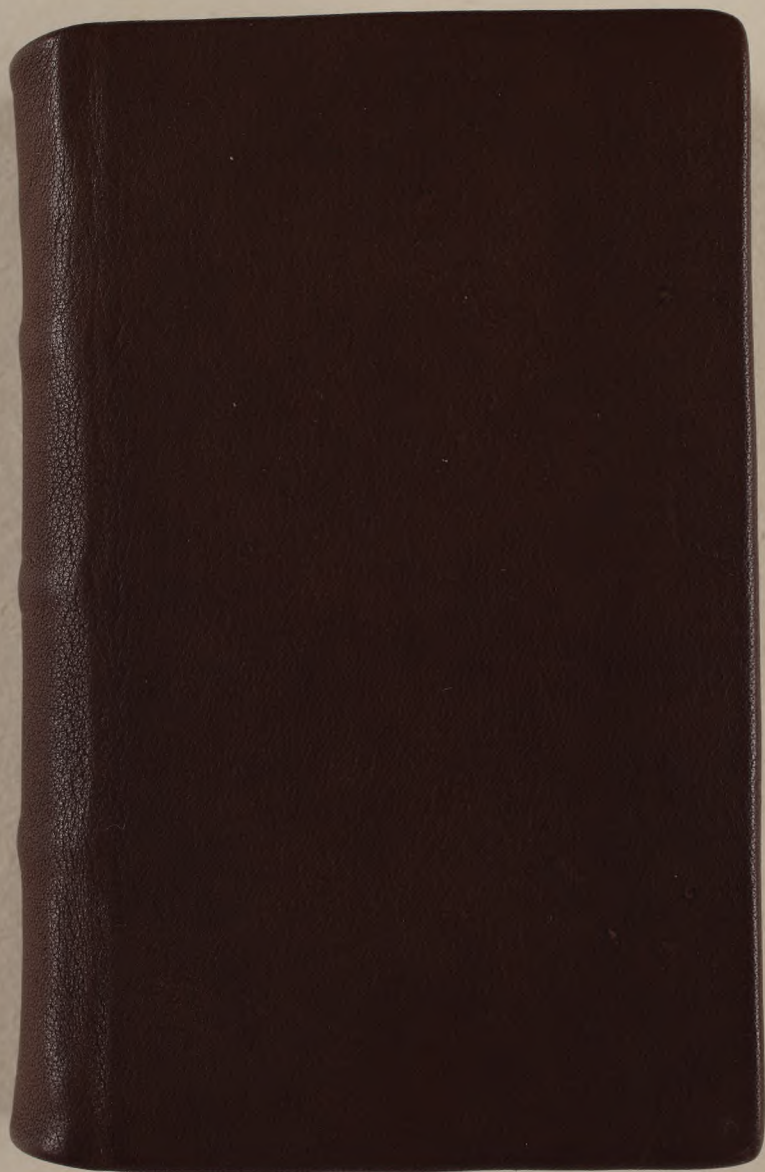

492

LVG NI,
Apud Ioan. Tornæum, & Gu-
lielmum Gazejum.

M. D. LI.

18 E3E

Kister, P.

NOBILISS. VIRO

PONTONATIARDO, CA

ronomeo, Antonius Molinius

Matiscensis

s. P. D.

VTVAE nostrae amicitiae necessitudo, Ponte doctiss. tam latus undique in pectoris mei sedibus egit radices, tamq; penitus iam pridē insedit, & inueteravit, vt eam nulla vnquam obliuionis nube offuscatur iri confidam. Quam rem cum saepenumero aliàs, tum impraesentiarū quoq; totis viribus annitor apud te quammaximē esse testatā. Sed ingenii mei tenuitate veluti ad Lydium lapidē explorata, nihil prorsus inuenio, quod aut tua dignū sit eruditione, aut quo mei in te animi saltem symbolū aliquod queam exhibere: nisi conatum ipsius facti loco ducas. Superiori tempore cum diuturnioribus litiū molestiis conflictatus, ad pristina me studia retulissem, forte fortuna in grauiss. poëtae Manilii carmen incidi, qui de rebus Astronomicis non minus doctē quā sententiōse libros aliquot cōscripsit. Cuius lectione mirifice oblectatus, non potui non singula quæq; exactiori

a 2 trutina

WIMBP
Opole

40669

359 st.

4
rutina ponderare. Verum cum difficilia
quædam, aut forsan ab autoris ingenio alie-
na, temporum ue iniuria deprauata offen-
dissem, vetustum codicem nactus, cum im-
pressis, qui iam vulgi manibus teruntur, con-
tuli, iudicioq; doctorum quorundam ami-
corum adhibito collatis exemplaribus limâ
qua fieri potuit diligentia addidimus: vt iam
emendatiore Manilium quàm antehac vn-
quam in lucem proditurum certò affirma-
re possim. Quare cum rerum Astronomi-
carum te cupidissimum semper cognoue-
rim, hunc laborem tua potissimum causâ
suscepi, vt & meæ erga te benevolentia
certissimum quoddam mnemosynon relin-
querem, & à grauioribus studiis defatigato
ad manum quid esset, quo lassitudinem
ingenii reficeret: tædioq; discussò,
alacrius ad pristinum institutum
redires, Vale. Lugduni in ædi-
bus Ioannis Tornæsii, Ca-
lendis Ianuarii, Anno
à Christo nato.

M. D. LI.

1559. st.

8
MANILII VITA, PER

PETRYM CRINITVM.

Arcus Manilius ex illustri
familia natus creditur. Is-
dem temporibus in Vrbe
claruit, quibus diuus Au-
gustus Imperium Roma-
næ vrbs felicissimè gubernauit. Neq;
dubitandum est, fuisse illum tanto prin-
cipi gratissimum, propter egregiâ disci-
plinarum cognitionem, & ingenii ex-
cellentiam. Studium suum atque indu-
striam collocauit in Mathematicis ar-
tibus: tantumq; in his profecit, vt ma-
ximas ingenii sui laudes tulerit. Scri-
psit libros quinque de Astronomicis,
carmine hexametrorum: in quibus magna
ex parte Hipparchum Eudoxum, atq;
Aratum sequutus traditur. Idem Ma-
nilius se ipsum excusat, parû sibi licere
in suo carmine, propter difficultatem
operis, omnia Latinis verbis exequi: &
in eo maximè laborare, vt magis in-

a 3 struere,

struere, ac docere videatur, quàm de-
lectare: quoniam Ornari res ipsa ne-
gat, contenta doceri. Neque desunt, qui
existiment, C. Plinium de hoc ipso Ma-
nilio intellexisse, quo loco de Obelisco
differit. Is enim suo ingenio pilam au-
ratam in obelisci apice constituit, ex
cuius vimbra horarum momenta ob-
seruarentur, qua in re maximam
commendationem accepit.

De obitu illius nihil
à nobis comper-
tum est.

MARCI MANILII

POËTAE CLARISSIMI

ASTRONOMICON AD

CAESAREM AVGVSTVM

LIBER PRIMVS.

De astrologiæ inuentione, &
hominum solertia.

ARMINE diuinæ artis, & con-
scia sati
Sydera, diuersos hominum varian-
tia casus,
Celestis rationis opus, deducere

mundo

Aggredior, primusq; nouis Heliconæ mouere
Cantibus, & viridi mutantis vertice syluis,
Hospita sacra ferens nulli memorata priorum.
Nunc mihi tu Cæsar patriæ princepsq; paterq;
Qui regis Augustis parentem legibus orbem,
Concessumq; patri mundum: deus ipse mereris,
Das animum, viresq; facis, ad tanta cavendum.
Iam propiusq; fauet mundus seruantibus ipsum,
Et rapit æthereos per cæmina pandere sensus.
Hoc sub pace vacat tantum: iuuat ire per ipsum
Aëra, & immenso spatiantem viuere celo:
Signaq; & aduersos stellarum noscere cursus.

a 4

Quod

Quod solum nouisse parum est : impensius ipsa
 Scire iuuat magni penitus precordia mundi.
 Quæq; regat, generetq; suis animalia signis
 Cernere, & in numerum Phæbo modulâte referre.
 Bina mihi positis lucent altaria flammis.
 Ad duo templa precor duplici circumdatus æstu,
 Carminis & rerum. certa tum lege canentem
 Mundus, & immenso ratem circumstrepit orbe:
 Vixq; soluta suis immittit verba figuris.
 Quem primum infernis licuit cognoscere terras
 Munera celestium? quis enim condentibus illis
 Clepsisset furto mundum, quo cuncta reguntur?
 Quis foret humano conatus pectore tantum,
 Inuitis ut dijs cuperet deus ipse videri?
 Tu princeps auctorq; sacri Cyllenie tanti.
 Per te iam cælum in terris, iam sidera nota.
 Sublimis aperire vias, vnumq; sub orbem
 Et per inane suis parentia finibus astra,
 Nominaq; & cursus signorum pandere vires,
 Maior uti facies mundi foret, & veneranda
 Non species tantum, sed & ipsa potentia rerum,
 Sentirentq; deum gentes, quam maximus esset.
 Qui sua disposuit per tempora, cognita ut essent
 Omnibus, & mundi facies, cælumq; supernum.
 Naturæq; dedit vires, seq; ipsa reclusit
 Regalis animos primum dignata monere
 Proxima tangentes rerum fastigia calo.
 Que domuere feras gentis oriente sub ipso.

Quæ

Quas ferat Euphrates, in quas & Nilus inundat,
 Quâ mundus redit, & nigras superuolat vrbes.
 Tum qui templa sacris coluerunt omne per æuum,
 Delectiq; sacerdotes in publica vota
 Officio iunxere deum, quibus ipsa potentis
 Numinis accendit castam præsentia mentem,
 Inq; deum deus ipse tulit, patuitq; ministris.
 Hi tantum nouere decus, primiq; per artem
 Syderibus videre vagis pendentia fata.
 Singula nam proprio signarunt tempora casu,
 Longa per assiduas complexi secula curas.
 Nascenti quæ cuiq; dies, quæ vita fuisset,
 In quas fortune leges, quæq; hora valeret,
 Quantaq; quàm parui facerët discrimina motus.
 Postquam omnis celi species redeuntibus astris
 Percepta in proprias sedes, & reddita certis
 Fatorum ordinibus sua cuiq; potentia formæ
 Per varios vsus : artem experientia fecit
 Exemplo monstrante viam : speculataq; longè
 Deprendit tacitis dominantia legibus astra,
 Et totum alterna mundum ratione moueri,
 Fatorumq; vices certis discernere signis.
 Nam nudis ante illos nullo discrimine vita
 In speciem conuersa operum ratione carebat.
 Et stupefacta nouo pendebat lumine mundi.
 Tum velut amissis mærens, tum læta renatis
 Syderibus, variosq; dies, incertaq; noctis
 Tempora, nec similis umbras nec Sole regresso,

a 5 Iam

Iam propiore suis poterant discernere causis.
 Needum etiam doctus solertia fecerat artis.
 Terraq; sub rudibus cessabat vasta colonis.
 Tuncq; in desertis habitabat montibus aurum,
 Ignotusq; nouos pontus subduxerat orbis.
 Nec vitam pelago, nec ventis credere rota
 Audebant, sed quisq; satis se nosse putabat.
 Sed cum longa dies acuit mortalia corda,
 Et labor ingenium miseris dedit: & sua queng;
 Advigilare sibi iussit fortuna premendo,
 Seducta in varias certarunt pectora curas.
 Et quaecumq; sagax tentando repperit usus,
 In commune bonum commentum leta dedere,
 Tunc & lingua suis accepit Barbara leges.
 Et sera diuersis exercita frugibus arua.
 Et vagus incertum penetrauit nauita Pontum.
 Fecit & ignotis itiner commercia terris.
 Tum belli pacisq; artes commenta vetustas.
 Semper enim ex alijs alios proseminat usus.
 Nec vulgata capam: volucrum predicere linguis,
 Consultare fibras, & rumpere vocibus anguis,
 Sollicitare umbras, inumq; Acheronta movere,
 In noctemq; dies, in lucem vertere noctes.
 Omnia conando docilis solertia vicit.
 Nec prius imposuit rebus finemq; modumq;
 Quam celum ascendit ratio, & cepitq; profundis
 Naturam rerum causis, viditq; quod visum est.
 Nubila cur tanto quaterentur pulsa fragore,

Hyberna

Hyberna aestiua nix grandine mollior esset,
 Arderent terrae, solidusq; tremisceret orbis.
 Cur imbres ruerent, ventos quae causa moueret
 Peruidit: soluitq; animis miracula rerum.
 Eripuitq; Ioui fulmen, viresq; tonantis;
 Et sonitum ventis, concessit nubibus ignem.
 Quae postquam in proprias deduxit singula causas,
 Vicinam ex alto mundi cognoscere molem
 Intendit, totumq; animo comprehendere celum,
 Attribuitq; suas formas, sua nomina signis,
 Quasq; vices agerent certa sub lege notauit.
 Omniaq; ad numen mundi faciemq; moueri,
 Syderibus varijs, mutantibus ordine facta.
 Hoc mihi surgit opus, non ullis ante sacratum
 Carminibus: saueat magno fortuna labori.
 Annosa & molli contingat vita senecta,
 Vt possim rerum tantis emergere moles,
 Magnaq; cum paruis simili percurrere cura.

De Mundi origine, & terrae forma.

CAPVT I.

ET quoniam celo carmen descendit ab alto,
 Et venit in terras fatorum conditus ordo,
 Ipsa mihi primum Natura forma cauenda est,
 Ponendusq; sua totus sub imagine mundus.
 Quem siue ex nullis repetentem semina rebus
 Natali quoque egere placet, semperq; fuisse,
 Et fore principio pariter, fatoq; carentem.
 Seu permixta chaos rerum primordia quondam

Discrent

Discreuit partu, mundumq; cuncta nitentem
 Fugit in infernas caligo pulsa tenebras.
 Siue indiuiduis in idem reditura soluta
 Principijs natura manet post secula mille,
 Et pene ex nihilo summum, nihilumq; futurum,
 Cecaq; materies calum perfecit, & orbem.
 Siue ignis fabricauit opus, flammæq; mitantes,
 Que mundi fecere oculos, habitantq; per omne
 Corpus, & in calo vibrantia fulmina fingunt.
 Seu liquor hoc peperit, sine quo riget arida rerum.
 Materies, ipsumq; vocat quo soluitur ignem.
 Aut neq; terra patrem nouit, nec flamma, nec aer,
 Aut humor, faciuntq; deum per quatuor artus.
 Et mundi struxere globum, prohibentq; requiri
 Ultra se quicquam, tum per se cuncta creantur.
 Frigida ne calidis desint, aut humida siccis,
 Spiritus aut solidis, sitq; hæc discordia concors.
 Quam nexu habiliq; & opus generabile fingit:
 Atq; omnis partus elementa rapacia reddunt.
 Semper erit genus in pugna, dubiumq; manebit:
 Quod latet & tantu superest hominumq; deumq;
 Sed facies quæcumq; tamen sub origine rerum
 Conuenit, & certo digestum est ordine corpus.
 Ignis in æthereas volucer se sustulit auras,
 Summaq; complexus stellantis culmina cæli
 Flammarum vallo nature moenia fecit.
 Proximus in tenuis descendit spiritus auras.
 Aërq; extendit medium per inania mundi.

Ignem

Ignem status alit vicinis subditus astris,
 Tertia fors vndas strauit, statusq; natantis
 Aequora perfudit toto nascentia ponto.
 Vt liquor exhalet tenuis, atque euomat auras,
 Aërq; ex ipso discentem semina pascit.
 Vltima subsedit glomerato pondere tellus.
 Conuenitq; vagis limus permixtus harenis
 Paulatim ad summum tenui fugiente liquore.
 Quoq; magis puras humor secessit in vndas,
 Et siccata magis strinxerunt æquora terras,
 Adiacuntq; caui fluidum conuallibus æquor
 Emergere fremitus montes, orbisq; per vndas
 Exiit, vasto clausus tamen vndiq; ponto,
 Imaq; de cunctis mediam tenet vndiq; sedem.
 Idcircoq; manet stabilis, quia totus ab illo
 Tantundem refugit mundus: fecitq; cadendo
 Vndiq; ne caderet: medium totius & inum est.
 Istaq; contractis consistunt corpora plagis,
 Et concurrendo prohibent in longius ire.
 Quod nisi librato penderet pondere tellus,
 Non ageret cursus mundi subuentibus astris
 Phæbus ad occasum, et nūquā remearet ad ortus.
 Luna ve summersos regeret per inania cursus.
 Nec matutinis fulgeret Lucifer horis
 Hesperus immerso dederat qui lumen olympo.
 Nunc quia non imo tellus deiecta profundo,
 Sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.
 Quæ caderet, subeat celum, rursusq; resurgat.

Nam

Nam neq; fortuitos ortus surgentibus aëtris,
 Nec totiens possum nascentem credere mundum,
 Solis ve assiduos partus, & facta diuina,
 Quom facies eadem signis per secula constet,
 Idem Phœbus eat cæli de partibus ipsæ.
 Inde suos sinuat flexus per crura pedesq;
 Centauri, alterius rursus ascendere caelum
 Incipit, Argiuamq; ratem per aplustria summa.
 Lunaq; per totidem luces mutetur, & orbes,
 Et natura vias seruet quas fecerat ipsa.
 Nec tyrocinio peccet, circumq; feratur
 Aeterna cum luce dies, quod tempora mōstrat.
 Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis
 Semper, & ulterius radentibus ortus ad ortus,
 Occasum ve ortus caelum & cum Sole perennet.

De Mundi forma, & terræ rotunditate.

CAPVT II.

NEc verò tibi natura admiranda videri
 Pendentis terræ debet: cum pendeat ipse
 Mundus, & in nullo ponat restigia fundo.
 Quod patet ex ipso motu, cursuq; volantis,
 Quom suspensus eat Phœbus, cursuq; reflectat
 Huc illic, agiles & seruet in æthere metas.
 Quom Luna & stella volitent per inania mundi,
 Terra quoq; aërias leges imitata pependit.
 Est igitur tellus mediam sortita cauernam
 Aëris, & toto pariter sublata profundo:

Nec

Nec patulas distenta plagas: sed cōdita in orbem
 Vndiq; surgentem pariter, pariterq; cadentem.
 Hec est Natura facies, sic mundus & ipse
 In conuexa volans teretes facie esse figuras.
 Stellarum, Solisq; orbem, Lunaq; rotundum
 Aspicimus tumido querentis corpore lumen,
 Quod globus obliquos totus non accipit ignes.
 Hæc aeterna manet, diuisisq; simillima forma,
 Cui neq; principii est vsquam, nec finis in ipso.
 Sed similis toto remanet, perq; omnia par est.
 Sic stellis glomerata manent, mundumq; figurant.
 Idcirco terris non omnibus omnia signa
 Cōspicimus: nusquam inuenies fulgere Canopi,
 Donec Niliacas per Pontum veneris oras.
 Sed quærent Helicem, quibus ille superuenit ignis,
 Qui laterum tractus habitant mediq; tumores,
 Eripiunt terræ caelum, rivosq; cœrent.
 Te testem dat Luna sui glomerabilis orbis,
 Que cum mersa nigris per noctem deficiis umbris,
 Non omnis pariter consundis sydere gentes,
 Sed prius Eoæ querunt tua lumina gentes.
 Post medio subiecta polo quæcunq; coluntur,
 Vltima ad Hesperios insectis volueris alis.
 Seraq; in extremis quatiuntur gentibus æra.
 Quod si plana foret tellus, semel ista per omnes
 Desiceret pariter toto miserabilis orbe:
 Sed quia per teretem deducta est terra tumorem,
 Hic modo, post illis apparet Delia terris,

Exoriens

Exorians simul atq; cadens: quia fertur in orbem
 Ventris & acclius pariter declivia iungit,
 Atq; alios superat gyros, aliosq; relinquit.
 Ex quo colligitur terrarum forma rotunda.
 Hanc circum varis gentes hominū atq; ferarum,
 Aeriāq; colunt volucres: pars eius ad Arctos
 Eminent, Austrinis pars est habitabilis oris.
 Sub pedibusq; iacet nostris, supraq; videtur
 Ipsa sibi fallente solo declivia longa,
 Et pariter surgente via, pariterq; cadente.
 Hinc ubi ad occasus nostros Sol aspicit ortus,
 Illic orta dies sopitus excitat urbis.
 Et cum luce refert operum radimonia terris,
 Nos in nocte sumus, somnosq; in mēbra locamus.
 Pontus virosq; suis distinguit & alligat undis.
 Hoc opus immensi constructum corpore mundi,
 Membraq; naturæ diuersa condita forma
 Aëris, atq; ignis, terne, pelagiq; iacentis.
 Vis animæ diuina regit, sacroq; meatu
 Conspirat deus, & tacita ratione gubernat:
 Et multa in cunctis dispensat sædera partu,
 Alter vt alterius vires faciatq; feratq;
 Summaq; per varias maneant cognata figuras.

De duodecim signis Zodiaci.

CAP. III.

Nunc tibi signorum lucentis vndiq; flammis
 Ordinibus certis referā, primumq; canētur,

Quæ

Quæ media obliquū præcingunt ordine mundum,
 Solemq; alternis vicibus per tempora portant;
 Atq; alia aduerso luctantia sidera mundo,
 Omnia quæ possis celo variare sereno.
 E quibus & ratio fatorum ducitur omnis,
 Vt sit idem mundi primum quod continet arcem.

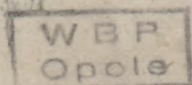
De Ariete & cæteris signis sequentibus.

CAPVT IIII.

Avrato princeps Aries in vellere fulgens
 Respicit admirans aduersum surgere Taurū,
 Summisso vultu Geminos & fronte vocantem:
 Quos sequitur Cácer: Cancrum Leo: Virgo Leonē.
 Acquato tum Libra die cum tempore noctis
 Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro,
 In cuius caudam contentum dirigit arcum
 Mixtus equo volucrem missurus iamq; sagittam.
 Tum venit angusto Capricornus sidere flexus.
 Post hunc inflexam diffundit Aquarius vrnam
 Piscibus assuetas auide subeuntibus undas:
 Quos Aries tangit claudentes vltima signa.
 Atqui fulgentis celo consurgit ad Arctos
 Omnia quæ summo despectant sidera celo.
 Nec norunt obitus, vnoq; in vertice tantum
 In diuersa situ celumq; & sidera torquent.
 Aëra per gelidum tenuis deducitur Axis,
 Libratumq; regit diuerso cardine mundum.
 Sydereus circa medium quem voluitur orbis,

h

Aether

Aethereosq; rotat cursus immotus, at ille
 In binis Arctos magni per inania mundi,
 Perq; ipsum terre directus conspicit orbem.
 Nec vero è solido stat robore corporis eius,
 Nec graue pòdus habet, qđ omis ferat aetheris alti,
 Sed quom aer omnis semper voluatur in orbem,
 Quòq; semel cepit totus volat vndiq; in ipsum.
 Quòdciq; in medio est, circa quod cuncta mouetur
 Vsq; adeo tenuis, vt uerti non possit in ipsum,
 Nec iam inclinari, nec se conuertere in orbem.
 Hoc dixere Axem, quia motum non habet vllum.
 Ipse videt circa volitantia cuncta moueri.
 Summa tenent eius miseris notissima nautis
 Signa per immensum cupidos ducentia pontum.
 Maioremq; Helice, maior decircinat Arcton.
 Septem illam stelle certantes lumine signant,
 Quā duce per fluctus Gratia dant vela carinae.
 Angusta Cynosura breuis torquetur in orbe
 Tam spatio quā luce minor: sed iudice vincit
 Maiorem Tyrio: Parus haec certior antor.
 Non apparentem pelago quarentibus orbem,
 Nec paribus postea sunt frontibus: vtraque candā
 Vergit in alterius rostro, sequiturq; sequentem.
 Has interfixus, circumq; amplexus vtrunq;
 Diuidit: & cingit stellis ardentibus Anguis
 Ne cocant, abeant ue suis à sedibus vnguam.
 Hunc inter mediumq; orbem, quo sydera septem
 Per bisseña volant contra intentia signa

Mista

Mista ex diuersis consurgunt viribus astra
 Hinc vicina polo, celiq; hinc proxima flammis.
 Quae quia dissimilis, quā pugnant, temperat aer,
 Frigidum sub se reddunt mortalibus orbem.
 Proxima frigentis Arctos, Boreamq; rigentem
 Nixa venit species genibus sibi conscia cauae.
 A tergo nitet Arctophylax, idemq; Bootes,
 Qui similis iunctis inflat de more iuencis,
 Arcturumq; rapit medio sub pectore secum.
 At parte ex alia claro volat orbe Corona
 Luce micans variamq; stella vincitur vna
 Circulus in medio radians: quae proxima fronte
 Candidaq; ardenti distinguit lumina flamma
 Gnosia deserte fulgent monumenta puella.
 Et Lyra deductis per celum cornibus inter
 Sydera conspicitur, quā quòdam ceperat Orpheus
 Omne quod attigerat cantu: manesq; per ipsos
 Fecit iter: domuitq; infernas carmine leges.
 Huic caelestis honos, similisq; potentia cauae.
 Tunc sylvus & saxa trahens, nunc sydera ducit:
 Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.
 Serpentem magnus Ophiuchus nomine signis
 Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
 Explicat, vt nodos, sinuatq; terga per orbes
 Respicit, ille tamen molli, ceruice reflexus,
 Et dedit effusus per laxa volumina palmis.
 Semper erit paribus bellum: quia viribus aequant.
 Proxima sors Cygni, quem calo Iuppiter ipse

b 2 Imp

Imposuit formæ pretium, quæ cepit amantem:
 Quom deus in niueum descendit versus olorem,
 Tergaq; fidenti subicit plumea Lede.
 Nunc quoq; deductas volitat stellatus in alas.
 Hinc imitata nitent, cursumq; habitumq; sagitte
 Sydera, tum magni Iouis ales fertur in altum.
 Assueto volitans, gestet cœu fulmina mundi
 Digna Ioue & celo, quod sacris instruit armis.
 Tum quoq; de ponto surgit Delphinus ad astra
 Oceani, celiq; decus, per vtrumq; sacratus:
 Quem rapido conatus Equus comprehendere cursu
 Festinat, pectus fulgenti fidere clarus.
 Et finitur in Andromeda, quam Perseus armis
 Eripit, & sociat sibi: cui succedit iniquo
 Diuisus spatio, quod terna lampade dispar
 Conspicitur paribus Deloton nomine sydis
 Ex simili dictum: Cepheusq; & Casiopea
 Nec vacuum Solis fulgentem deserit orbem.
 Sic in vtrumq; mouet mundû, & contraria reddit.
 Hanc qui surgentem primo cùm redditur ortu,
 Montis ab excelsis speculantur vertice Tauri,
 Euentus frugum varios & tempora dicunt:
 Quæq; valetudo veniat, concordia quanta
 Bella facit, pacemq; refert, variæq; reuertens.
 Sic mouet vt vidit mundum vultuq; gubernat.
 Magna fides hoc posse color, cursumq; micantis
 In radios rix Sole minor: nisi quod procul herens
 Frigida ceruleo contorquet lumina vultu.

Cetera

Cetera vincuntur specie, nec clarius astrum
 Tingitur Oceano, calumnie reuifit ab vndis.
 Tum Procyon, velocq; Lepus, tum nobilis Argo
 In celum subducta: mari quod prima curret
 Emeritum magnis mundum tenet æcta procellis
 Seruando dea facta deos: cui proximus Anguis
 Squammea dispositis imitatur lumina flammis.
 Et Phæbo sacer Ales, & magno gratus Iaccho
 Crater: & duplici Centaurus imagine fulget,
 Pars hominis tergo pectus commissus equino:
 Ipse hinc mundo templum est, victrixq; solutis
 Ara nitet sacris, vastos cum terra Gigantis
 In celum furibunda tulit, tumidi quoq; magnos
 Quæsuere deos: dubitauit Iuppiter ipse
 Quod poterat non posse timere: cum surgere terram
 Cerneret, & verti naturam crederet omnem,
 Montibus, atq; alios aggestos crescere montis,
 Et tam vicinos fugientia sydera collis
 Arma importantes, & rupta matre creatos,
 Discordes vultu, permixtaq; corpora partus.
 Hostiferum nec dum sibi quæquam numina norat.
 Si qua forent maiora suis, tunc Iuppiter are
 Sydera constituit, quæ nunc quoq; maxima fulgēt.
 Quapropter Cetus conuoluens squammea terga
 Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo,
 Intentans morsu similis iam iamq; tenenti:
 Qualis ad expositæ satum Cepheidos vndis,
 Expulsi adueniens vltra sua littora pontum.

b 3 Tum

Tum Notius piscis venti de nomine ductus
 Exurgit de parte Noti: cui cuncta feruntur
 Flexa per ingentis Stellarum flumina gyros.
 Alterius capiti coniungit Aquarius undas
 Annis, & in medium coeunt, & sidera miscent
 In poënis signata suas: iuxtaq; relictam
 Andromedam vastos metuentem piscis hiatus
 Expositam ponto deslet, scopulisq; reuinctam,
 Ne veterem Perseus celo quoq; seruet anorem,
 Auxilioq; iuuat, fugiendaq; Gorgonis ora
 Sustineat, spoliūmq; sibi, testemq; videnti
 Tum vicina ferens flexo vestigia Tauro
 Eniochus studio mundumq; & nomen adeptus:
 Quem primum curru volitantem Iuppiter alto
 Quadriungis conspexit equis, celoq; sacrauit.
 Tum subeunt Hædi claudentes fydere pontum
 Nubibus, & mundi nutrito rege Capella:
 Cuius ab orbibus magnū ille ascendit Olympū,
 Lacte sero crescens ad fulmina, vimq; tonandi
 Hanc ergo æternis merito sacrauit in astris
 Iuppiter, & celi calum mercede rependit.
 Pleiades, Hyadesq; feri, pars utraq; Tauri
 In Boream scandunt: hæc sunt Aquilonia signa.
 Aspicce nunc infra Solis surgentia cursus,
 Que super excussus labuntur sidera terras,
 Quæq; intra gelidum Capricorni sidus & axem
 Imo subnixum vertuntur lumina mundo.
 Altera pars orbis sub aquis iacet inuia nobis,

Ignotæq; hominum gentes, nec transita regna
 Commune ex vno lumen ducentia Sole,
 Diversasq; umbras, lenaq; cadentia signa,
 Et dextros ortus celo spectantia verso.
 Nec minor est illis mundus, nec lumine peior:
 Nec numerosa nimis nascuntur sidera in orbe.
 Cetera non cedant: vno vincuntur in astro
 Augusto, sidus nostro quod contigit orbi
 Cæsar nunc terris: post celo maximus auctor.
 Cernere vicinum Geminis licet Oriona
 In magnam celi tendentem brachia partem.
 Nec minus extento surgentem ad sidera passit,
 Singula fulgentis humeros cui lumina signant,
 Et tribus obliquis demissus ducitur oris.
 Ad caput Orion excelsō immensus Olympo
 Per tria subducto signatur lumina vultu.
 Nō quod clara minus, sed quod magis alta recedat
 Hoc duce per totum decurrunt sidera mundum:
 Subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
 Quæ nullum terris violentius aduenit astrum.
 Nec grauius cedit, non horrens frigore surgit.
 Hæc inter Solisq; vias Arctosq; latentis,
 Axem quem mundi stridentem pondere torquet
 Orbe peregrino celum depingitur astris:
 Quæ Notia antiqui dixerunt sidera Vates,
 Vltima quæ mundo semper voluuntur in imo,
 Quis innoxia manent celi fulgentia templa
 Nusquam conspectu redeuntia cardine verso,

Sublimem speciem mundi similisq; figuras
 Astrorum referunt, & versas frontibus Arctos
 Vno distingui medias, claudiq; Dracone.
 Credimus exemplo, quamvis fulgentia visus
 Hunc orbem calî vertentis sidera cursu
 Cardine tam simili fultum quam vertice pingit.
 Hæc igitur magno diuisas æthere sedes
 Signa tenent mundi totum deducta per orbem.
 Tu modo corporeis similes ne quere figuras,
 Omniaq; equali fulgentia membra colore.
 Deficiat nihil, & vacuum quâ lumine cesset
 Non poterit mundus sufferre incendia tanta,
 Omnia si plenis ardebunt sidera membris.
 Quicquid subduxit flammis natura, pepercit
 Succubitura oneri: formas distinguere tantum
 Contenta, & stellis ostendere sidera certis
 Linea designat species, atq; ignibus ignes
 Respondent, media extremis, atq; vltima summis.
 Creduntur, satis est, si se non omnia celant.
 Precipue medio cum Luna implebitur orbe,
 Certa nitent mundo: cum Luna conditur, omne
 Stellarum vulgus, fugiunt sine nomine signa.
 Plura licet vacuo tum cernere sidera celo.
 Nec fallunt numero, nec paruis mixta feruntur.
 Et quod clara magis possis cognoscere signa.
 Non varios obitus norunt, variosq; recursus,
 Certa sed in proprias oriuntur sidera lucas,
 Natalesq; suos, occasumq; ordine seruant.

Nec

Nec quicquam in tanta magis est mirabile mole,
 Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.
 Nusquam turba nocet, nihil illis partibus errat,
 Latius & lenius mutato ue ordine fertur.
 Quid tam cõsumum specie, quid tam vice certū est?

De Mundi æternitate. CAP. V.

AC milii tam presens ratio non vlla videtur
 Quâ pateat mundum diuino numine verti,
 Atq; ipsum esse deum: nec forte coisse magistra,
 Ut voluit credi, qui primus mœnia mundi
 Seminibus struxit minimis, inq; illa, resoluit
 Aequis & maria & terras & sidera cali:
 Aetheraq; immensos fabricantem finibus orbes,
 Soluentemq; alios constare, & cuncta reuerti
 In sua principia, & rerum mutare figuras.
 Quis credat tantis operum sine numine moles
 Ex minimis, cæcoq; creatum federe mundum?
 Si Sors ista dedit nobis, fors ipsa gubernet.
 At cur dispositis vicibus consurgere signa,
 Et velut imperio prescriptos reddere cursus
 Cernimus, ac nullis properantibus vlla relinqui?
 Cur eadem æstiuas exoriant sidera noctes.
 Semper, & hybernas eadem, certamq; figuram
 Quisq; dies reddit mundo, certamq; relinquit?
 Iam tum cum Graia verterunt Pergama gentes,
 Arctos & Orion aduersis frontibus ibant,
 Hæc contenta suos in vertice flectere gyros.

b 5 vll

Ille ex diuerso vententem surgere contra
 Obuius, & toto semper decurrere mundo.
 Temporaq; obscure noctis deprendere signis
 Iam poterant, caelumq; suis distinxerat bonas
 Quot post excidium Troie sunt eruta regna?
 Quot capti populi? quoties fortuna per orbem.
 Seruitum imperiumq; tulit? varieg; reuertit?
 Troianos cineres quantumq; oblita resonit
 Imperium, fati? Asia iam Graecia pressa est.
 Secula dinumerare piget, quotiesq; recurrens
 Lustrat mundum vario Sol igneus orbe.
 Omnia mortali mutantur lege creata.
 Nec se cognoscunt terre vententibus annis
 Exutas variam faciem per secula gentes.
 At manet incolomis mundus, suaq; omnia seruat,
 Quae nec longa dies auget, minuitq; senectus.
 Nec motus puncto currit, cursusq; fugit.
 Idem semper erit: quoniam semper fuit idem.
 Non alium videre patres, alium ue nepotes
 Affpicient, deus est, qui non mutatur in aeo.
 Nunquam transuersas Solem decurrere ad Arctos,
 Nec mutare vias, & in ortum vertere cursus,
 Auroramq; nouis nascentem ostendere terris.
 Nec Lunam certos excedere luminis orbes,
 Sed seruare modum, quo crescat, quo ue recedat.
 Nec cadere in terram pendentia sidera caelo.

De Circulus Paralellis.

CAP. VI.

Circ

Circulus ad Boream fulgentē sustinet Arcton
 Sexq; fugit solidas à cali vertice partis.
 Alter ad extremi decurrens sidera Cancrī,
 In quo consumit Phæbus lucemq; moramq;
 Tardaq; per longos circumsert lumina flexus.
 Aestium medio nomen sibi sumit ab æstu.
 Temporis & titulo potitur, metaq; volantis
 Solis, & extremos designat feruidus æstus.
 Et quinq; in partes Aquilonis distat ab orbe.
 Tertius in media mundi regione locatus
 Ingenti sphaera totum percingit Olympum
 Parte ab utraq; videns axem: quo lumine Phæbus
 Componit paribus numeris noctemq; diemq;
 Veris & Autumni currens per tempora mixta,
 Cum medium equali distinguit limite caelum,
 Quattuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
 Proximus hunc vltra brumalis nomine cingens
 Vltima designat fulgentis lumina Solis.
 Inuiaq; obliqua radiorum munera flamma
 Dat pariter minimum nobis, sed finibus illis,
 Quos super incubuit longa stant tempora luce,
 Vixq; dies transit candentem extrema per æstum.
 Bsq; iacet binis summotus partibus orbis.
 Vnus ab his superest extremo proximus axi
 Circulus, haustrinas qui stringit et obsidet Arctos.
 Hic quoq; brumalem per partis quinq; relinquit:
 Et quantum à nostro sublimis cardine gyrus
 Distat ab aduerso, tantundem proximus illi.

Sic

Sic tibi per binas vertex à vertice partis
 Diuisus duplici summa circumdat Olympum.
 Et per quinq; notat signantis tempora fines.
 His eadem est via, quæ mundo, pariterq; rotantur
 Inclines, sociosq; ortus occasibus equant.
 Quando quidem sexto, quo totus voluitur orbis
 Fila trahunt alti circum comitantia cali
 Intervalla pari seruantes limitè semper:
 Diuisosq; semel finis, sortemq; dicatam.
 Sunt duo quos recipit ductos à vertice vertex
 Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos,
 Seq; secant gemino coeuntes cardine mundi.
 Transuersosq; polo rectum ducuntur in axem,
 Tempora signantes anni: celumq; per astra
 Quattuor in partes diuisum mensibus equis.
 Alter ab excelsò decurrens limes Olympo
 Serpentis caudam secas & diuidit Arclos,
 Et iuga Chelarum medio volitantia gyro.
 Sed dimensa suis consumere tempora signis
 Non opus est magni casus, sed numinis ordo.
 Hæc igitur texunt equali sidera tractu
 Ignibus in variis celum laqueantia formas.
 Altius his nihil est, hæc sunt fastigia mundi
 Publica: Nature domus his contenta tenetur
 Finibus, amplectens Pontum, terrasq; incensis.
 Omnia concordi tractu veniuntq; caduntq;
 Quæ semel incubuit celum versumq; resurgit.

De Magnitudine & latitudine mundi: &
 signorum distantia. CAP. VII.

Ipse autem quantum conuexo mundus Olympo
 Obtimeat spatium, quantis bisseña ferantur
 Finibus astra, docet ratio, cui nulla resistunt
 Claustra, nec immense moles, ceduntq; recessus.
 Omnia succumbunt: ipsum est penetabile celum.
 Nam quantu à terris, atq; equore signa recedunt,
 Tantum bina patent, quantumq; inciditur orbis
 Per medium, pars efficitur tum tertia gyri
 Exiguo dirimens solidam discrimine summam.
 Summum igitur celum bis bina resurgit ab imo,
 Altera bis senis ut sit pars tertia signis.
 Sed quia per mediū est tellus suspensa profundum,
 Binis à summo signis discedit & imo.
 Hinc igitur, quodcumq; supra te sufficis ipse:
 Quæ per inane meant oculi, quæq; ire recisant
 Bis bis equandum est signis, sextante rotunde
 Efficiunt orbem Zone: quæ signa feruntur
 Bis sex equali spatio texentia celum.
 Nec mirere vagos partus eadem esse per astra,
 Et mixtum ingenti generis discrimine satum?
 Singula cum tantum teneant, tantoq; ferantur
 Tempore sex tota surgentia sidera luce.
 Restat ut æthereos finis tibi reddere coner,
 Filasq; dispositis vicibus comitantia celum,
 Per quæ dirigitur signorum flammeus ordo.
 Circulus à summo nascentem vertice mundum

Permeat:

Permeat: Arctophylaca petens per terga Draconis,
 Extremamq; secans Hydram, mediumq; sub astris
 Centaurum, aduersus concurrit rursus in axe.
 Et redit in Cetum, squamosaq; tergora Ceti.
 Lanigeriq; norat fines, clarumq; Trigonum,
 Andromedeq; sinus imos, fastigia matris,
 Principiumq; suum repetito cardine claudit.
 Alter in hunc mediu, summumq; incubit in axem.
 Perq; pedes primos cernicem transit & Urse:
 Quam septem stelle primam iam Sole remoto
 Producent nigrae praebentem lumina nostri.
 Et Geminis, Canceru dirimit, stringitq; flagrantem
 Ore Canem, clauumq; Ratis, quae vicerat aquor.
 Inde Axem occultum per gyri signa prioris
 Transuersa, atq; alio rursus de limite tangit
 Te Capricorne, tuq; Aquilam designat ab astris.
 Perq; Lyram inuersam currens, spirasq; Draconis
 Posteriora pedum Cinosura proterit astra:
 Transuersamq; secat vicino cardine caudam.
 Hic iterum coit ipse sibi, memor vnde profectus.

De Meridiano & Orizonte.

CAP. VIII.

ATq; haec aeternam fixerunt tempora sedem
 Immotis per signa modis statione perenni.
 Hos volucres fecere duos, namq; alter ab ipsa
 Conflurgens Helice, medium praecidit Olympum.
 Discernitq; diem, sextamq; examinat horam.

Et

Et paribus spatijs occasus cernit & ortus.
 Hic mutans per signa vices: ceu si quis Eos,
 Seu petit Hesperios supra se circumat orbem
 Vericibus super astantem, mediumq; secantem
 Celum, & diuiso signantem lumine mundum:
 Quando alijs aliud mediu est, volat hora per orbē.
 Cumq; loco terra celumq; & tempora mutat.
 Atq; vbi se primis extollit Phaeus ab undis,
 Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
 Rursus ad Hesperios sexta est, vbi cedit in umbras,
 Nos prima & summa sexta numeramus vtrāq;
 Et gelidum extremo lumen sentimus ab igne.
 Alterius finis si vis cognoscere gyros,
 Circumfer facili oculos, vultumq; per orbem.
 Quicquid erit cali primum, terraeq; supremum,
 Quā coit ipse sibi nullo discriminis mundus,
 Redditq; aut recipit fulgentia sidera ponto.
 Praecingit tenui transuersum limite mundum.
 Haec quoque per totum volitabit linea celum.
 Hunc tantu ad mediu vergens, mediumq; repente
 Orbem: nunc septē ad stellas, nūc mota sub astra.
 Sed quocumque vagae tulerint vestigia plantae,
 Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras,
 Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus.
 Quippe aliud celum ostendens, aliudq; relinquens
 Dimidium regit, atq; refert: varioq; notauit
 Fine, & cum visu pariter sua fila mouentem.
 Hic terrestris erit: quia terram amplectitur orbis,

Et

Et mundum plano præcinxit limite gyros.
Atque trahens à se titulum memoratur Ori. *Zon.*

De Zodiaco & Lacteo circulo, & de Co-
metis. CAP. IX.

His addunt aliquos diuersa fila trahentes
Inter se gyros, quorum fulgentia signa
Alter habet, per que Phœbus moderatur habenas.
Subsequiturq; suo Solem vaga Delia curru:
Et quinq; aduerso luctantia sidera mundo
Exercent varias nature lege choreas.
Hunc tenet à summo Cancer, Capricornus ab imo
Bis recipit, lucem qui circulus equat & umbras
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem.
Sic per tres gyros in flexus ducitur orbis,
Rectaq; deuexo fallit vestigia clino.
Nec visus aciemq; fugit, tantq; notari
Mente potest, sicut cernuntur mente priores,
Sed nitet ingenti stellatus Balthers orbe.
Insignemq; facit celato lumine mundum.
Et ter vicinis partis patet: atq; trecentas
In longum: bis sex latefcit fascia partis:
Que cohibet vario labentia sidera cursu.
Alter in aduersum positus succedit ad Arctos:
Et paulum à Boreæ gyro sua fila reducit:
Transitq; inuerse per sidera Cassiopeæ.
Inde per obliquum descendens tangit Olorem,
Aëstiuosq; secat finis, Aquilamq; supinam.

Tempor

Temporaq; equantem gyrum, Zonamq; ferentem
Solis equos, intra caudam quæ Scorpius ardet,
Extremamq; Sagittari leuam atq; Sagittam.
Inde suos sinuat flexus per crura pedesq;
Centauri alterius: rursusq; ascendere caelum
Incipit, Arginamq; ratem per aplustria summa,
Et medium mundi gyrum: Ceminosq; per imum
Signa secat: subit Eniochum, teque inde profectus
Cassiopea petens super ipsum Persea transit.
Orbemq; ex illa cæptum concludit in illa.
Triusq; secat medios Gyros, & signa ferentem
Partibus è binis: quotiens præciditur ipse.
Nec querendus erit, visus incurrit in ipsos
Sponte sua, seq; ipse docet, cogitq; notari.
Namq; in cæruleo candens nitet orbita mundo,
Ceu missura diem subito, caelumq; recludens
Ac veluti viridis discernit semita campos,
Quam terit assiduo renouans iter orbita tractu
Inter diuisas equalibus est via parteis.
Vt freta canescunt sulcum ducente carina,
Accipiuntq; viam fluctus spumantibus rudis,
Quam tortus verso mouit de gurgite vortex:
Candidus in nigro lucet sic limes Olympo
Ceruleum findens ingenti lumine mundum.
Vtq; suos arcus per nubila circumat Iris,
Sic super incumbit signato culmine limes
Candidus, & resupina facit mortalibus ora:
Dum noua per cæcam vibrantur lumina noctem,
Inquir

Inquiruntq; sacras humano pectore casus:
 Num se deductis conetur solvere moles
 Seminibus, raraq; habent compage ruinae,
 Admittantq; nouum laxato pectore lumen.
 Quid, quasi non timeant magni cum vulnera caeli
 Conspectiant, feriat oculos iniuria mundi.
 An coeat mundus, dupliciq; extrema caeuernae
 Conueniant, caeliq; oras & sidera tangant.
 Perq; ipsos iungat nexus manifesta cicatrix
 Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis
 Aëriam in nebulam clara compagine versus
 In cuneos alii cogat fundamina caeli.
 An melius manet illa fides per secula prista.
 Illac Solis equos diuersis curribus isse,
 Atq; aliam truisse viam: longumq; per aeuum
 Excultas sedes, incoctaq; sidera flammis
 Caruleam verso speciem mutasse colore,
 Infusumq; loco cinerem, mundumq; sepultum.
 Fama etiam antiquis ad nos descendit ab annis
 Phæthontem patrio curru per signa volantem,
 Dum noua miratur propius spectacula mundi,
 Et puer in caelo ludit, curruq; superbus
 Luxuriat, mundo cupit & maiora parente
 Monstrat ut liquisse vias, orbemq; regentem
 Imposuisse Polo: nec signa insueta tulisse,
 Errantis muta flammis, curruumq; solutum
 Deslexum solito cursu, curruisq; quadrigis
 Quod querimur, flammis totū senisse per orbem,

Terrar

Terrarumq; rogiū cunctas arsisse per orbis:
 Quom. vraga dispersi sunt, arant lumina curru:
 Et celum exarsit, tum est, luit ipse incendia mundus,
 Et noua vicinis flagrantur sidera flammis,
 Nunc quoq; preteriti faciem seruantia casus.
 Nec mihi celanda est fame vulgata vetustus,
 Mollior è nixeo lactis fluxisse liquorem
 Pectore reginae diuum: calumq; colore
 Infecisse suo: quā propter Lacteus orbis
 Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.
 An maior densa stellarum turba Corona
 Contexit flammis, & crasso lumine candet,
 Et fulgore nitet collato clarior orbis.
 An fortes anime, dignataq; nomina caelo
 Corporibus resoluta suis, terraq; remissa
 Huc migrant ex orbe, suumq; habitantia caelum
 Aethereos viuunt annos, mundoq; fruuntur.
 Atq; hic Aeacidas, hic & veneramur Atridas:
 Tydidemq; serum, terreq; marisq; triumphis
 Nature victorem Ithacum, Rylumq; senecta
 Insignem triplici, Danaumq; ad Pergama reges
 Castra duci: & caeli, victaq; sub Heftore Troia:
 Auroreāq; nigrum partum stirpemq; tonantis
 Rectorem Lycie: nec te Mauortia Virgo
 Preteream, regesq; alios, quos Graecia misit.
 Atq; Asia gentes, & magno maxima bella.
 Quiq; an mi vires, & strictas pondere mentis
 Prudentes habuere rivi, quibus omnis in ipsis

c 2 Censur

Census erat, iustusq; Solon, fortisq; Licurgus,
 Aethereusq; Platon, & qui fabricauerat illum,
 Damnatuſq; ſuas melius damnauit Athenas.
 Perſidis & victor, ſtratat qui claſibus aequor
 Romanuſq; viri, quorum iam maxima turba eſt.
 Tarquinoſq; minus reges, & Horatia proles.
 Tota acies pontis, nec non & Scauola trunco
 Nobilior, maiorq; viris, & Clælia virgo:
 Et Romana ferens que textit mœnia Cocles.
 Et cum militia volucris Cornuſius adeptus
 Et ſpolia, & nomen, qui geſtat in alite Phœbum:
 Et Ioue qui meruit celum, Romanuſq; Camillus
 Seruando poſuit, Brutuſq; à rege recepte
 Conditor, vt Pyrrhi per bella Papyrius vltor.
 Fabricius, Curiuſq; pares, & tertia palma
 Marcellus: Coſuſq; prior de rege necato.
 Certantes Decij votis, ſimileſq; triumphis,
 Innuſcuſq; mora Fabius, victorq; necati
 Liniuſ Haſtrubalis ſocio per bella Nerone.
 Scipiadeſq; duces ſatum Carthaginiũ unum.
 Pompeiuſq; orbis domitor per triuſq; triumphos
 Ante deum princeps: & cenſu Tullius oris
 Emerituſ celum: & Claudia magna propago.
 Emiliuſq; domus proceres, clariq; Metelli:
 Et Cato fortune victor: matriſq; ſub armis
 Miles Agrippa ſue: Veneriſq; ab origine proles
 Iulia deſcendit celo, celumq; repleuit.
 Quod regit Auguſtus ſocio per ſigna tonante

Cernit,

Cernit, & in cœtu diuum, magnuſq; Quirinum.
 Altius ætherei quàm cander circulus orbis,
 Illa deum ſedes, hæc illis proxima diuũ,
 Qui virtute ſua ſimiles veſtigia tangunt.
 Sunt alia aduerſo pugnantia ſydera mundo,
 Que celum, terramq; inter volitantia pendent,
 Saturni, Iouis, & Martis, Soliſq; ſub illis
 Mercuriuſ Venerem inter agit, Lunamq; locatus.
 Hic prius incipiam, ſtellis quàm reddere vires,
 Signorumq; canam fatalia carmine iura.
 Implenda eſt mundi facies, corp'uſq; per omne
 Quicquid ubiq; nitet, vigeat quãdoq; notãdum eſt.
 Sunt etiam rare ſortis natalis euntes
 Protinuſ, & raptim ſubitas candere flammas
 Aera per liquidum, tractoſq; perire Cometas
 Rara per ingentis viderunt ſecula motus.
 Siue quòd ingentium terra ſpirante vaporem
 Humidior ſicca ſuperatir ſpirituſ aura,
 Nubila cum longo ceſſant depulſa ſereno,
 Et Solis radiſ aſceſcit torriduſ aer:
 Aptã alimenta ſibi diſmiſſuſ corripit ignis:
 Materiãq; ſui deprendit flamma capacem.
 Et quia non ſoliduſ eſt corpus ſed rara vagantur
 Principia aurarum, volueriq; ſimillima ſumo
 In breue viuut opus, ceptaſq; incendia ſine
 Subſiſtunt, pariterq; cadunt ſulgente Cometa:
 Quod niſi vicinos agerent occaſibus ortuſ,
 Et tam parua forent accenſis tempora flammis,

c 3

Alter

Alter nocte dies esset, celumq; rediret
 Immensum, & somno totum deprenderet orbem.
 Tum quia non una specie dispergitur omnis
 Aridior, terraq; vapor comprehenditur ignis
 Diuersas quoq; per facies accensa feruntur
 Lumina, quae subitis existunt nata tenebris.
 Nam modo ceu longi fluitent de vertice crines,
 Flamma comas imitata volit, tenuisq; capillos,
 Diffusos radijs ardentibus explicat ignes.
 Nunc prior haec facies dispersis crinibus exit:
 Et globus ardentis sequitur sub imagine barbae.
 Interdum equali laterum compagine ductus
 Quadratam, v'e trabē fingit, teretem, v'e columnā,
 Quinetiam tumidis exaequat dolia flammis.
 Procerō distenta vtero, paruosq; capillos
 Mentitur, paruis signis glomeratur in orbis
 Hista figurantis tremulo sub lumine messes.
 Lampadas & fissas ramosos fundit in ignis
 Praecipites stelle, passimq; volare videntur,
 Quom' vaga per liquidū scintillat lumina mundū,
 Et tenues longis iaculantur crinibus ignes,
 Exiuntq; procul volucres imitata sagittas,
 Arida cum gracili tenuatur semita filo.
 Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
 Qui grauidas habitant fabricātes fulmina nubes:
 Et penetrant terras, Aetnamq; imitantur Olympo:
 Et calidas reddunt ipsis in fontibus undas.
 Ac silice in dura, viridiq; in cortice sedem

Inueniunt

Inueniunt, cum sylua sibi collisa crematur.
 Ignibus usq; adeo natura est omnis abundans.
 Nec mirere faces subitas erumpere caelo,
 Aëraq; accensum flammis lucere coruscis
 Arida complexum spirantis semina terrae:
 Quae volucer pascens ignis sequiturq; fugitq;
 Fulgura quom' videas tremulū vibrantia lumen
 Imbribus in medijs, & caelum fulmine ruptum.
 Siue igitur ratio praebentis semina terrae
 In volucris ignes possunt generare Cometas:
 Siue illas natura faces ob cuncta creauit
 Sydera, per tenuis caelo lucentia flammis.
 Sed trahit ad semet rapido Titanius aestus,
 Inuoluitq; suo flammanteis igne Cometas:
 Ac modo dimittit sicut Cillenius orbis,
 Et Venus accenso cum ducit Vespere noctem
 Serpentem, falluntq; oculos, rursumq; reuolunt.
 Sen deus instantis fati miseratus in orbem
 Signa per effectus, caeliq; incendia mittit.
 Nunquam futilibus excauidit ignibus ether:
 Squallidaq; elusi deplorant arua coloni.
 Et steriles inter sulcos desessus arator
 Ad inga merentis cogit frustrata iuuenicos.
 Aut grauib' morbis, & lenta corpora tabe
 Corripit, excusis letalis flamma medullis.
 Labentisq; rapit populos, totasq; per vrbes
 Publica succensis peraguntur fata sepulcris.
 Qualis Erichthonios pestis populatā colmos,

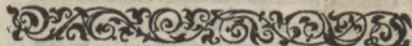
c 4

Extulit

Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
 Alter in alterius labens cum fata ruebant.
 Nec locus artis erat medicæ: nec vota valebant.
 Cesserat officium morbis, & funera deerant
 Moribus & lacrymæ: fessius defecerat ignis.
 Et coaceruatis ardebant corpora membris.
 Ac tanto quondam populo rixæ contigit heres.
 Talia significant lucentes sæpe Comæte:
 Funera cum facibus veniunt, terrisq; minantur
 Ardentis sine fine rogos: quom mundus, & ipsa
 Aegrotet Natura nouum sortita sepulcrum.
 Quin & bella canunt ignes, subitosq; tumultus,
 Et clandestinis surgentia fraudibus arma.
 Extremas modò per gentis ut fœdere rupto,
 Cum fera ductorem rapuit Germania Varrum,
 Infectiq; trium Legionum sanguine campos,
 Arserunt toto passim militantis mundo
 Lumina, & ipsa tulit bellum natura per ignis.
 Opposuitq; suis vires, finemq; minata est.
 Nec mirere grauis rerumq; hominumq; ruinas:
 Sæpe domi culpa est: nescimus credere celo.
 Civilis etiam motus, cognataq; bella
 Significant, nec plura aliâs incendia mundus
 Sustinuit, quàm cum ducibus iurata eruentis
 Arma Philipeos impleunt agnæ campos.
 Vixq; etiam sicca miles Romanus harena
 Ossa virum, lacerosq; prius super astitit artus,
 Imperiumq; suis confixit viribus ipsum,

Perq;

Perq; patris pater Augustus vestigia vicit.
 Nec dum finis erat: restabant Actia bella
 Dotali commissæ acie: repetitaq; rerum
 Prælia, & in Ponto quesitus rector Olympi,
 Fœmineum sortita iugum, cum pompa rependit.
 Atq; ipsa Iliaco certant fulmina sistro.
 Restabant profugo seruitia milite bella,
 Quom patrios armis imitatus filius hostis
 Aequora Pompeius cepit defensa parenti.
 Sed satis hoc satis fuerit, iam bella quiescunt.
 Atq; adamantæis Discordia victa cathenis
 Aeternos habeat frenos in carcere clausa:
 Sit pater inuictus patriæ, sit Roma sub illo.
 Cumq; deum calo dederit non querat in orbe.

MARCI MANILII

ASTRONOMICON

LIBER II.

*

De ratione omnium causa: & de signorum sexu & effigie.

Aximus Iliacæ gentis certamina Vates,

Et quinquaginta regum, regemq; patremq;

Hectoreamq; facem, tutamq; sub Hectore Troiam,

c 5

Error

Erroremq; ducis, totidem quem fecerat annis
 Instantem & bello geminata per æquora noto.
 Vltimaq; in patria, captisq; penatibus arma
 Ore sacro cecinit: patriam qui & iura petenti
 Dum dabat eripuit: cuiusq; ex ore profuso
 Omnis posteritas latices in carmina duxit:
 Amnemq; in tenuis ausa est deducere riuos
 Vnius sæcunda bonis: sed proximus illi
 Hæstodius memorat diuos, diuinumq; parentis.
 Et Chaos enixum terras: orbemq; sub illo
 Infantem, & primum titubantia sidera corpus.
 Titanas iuuisse senis cunabula magni.
 Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis.
 Atq; iterum patrio nascentem corpore Bacchum:
 Omniaq; immenso volitantia numina mundo.
 Quinetiam ruris cultus, legesq; rogauit,
 Militiamq; soli: quod colles Bacchus amaret.
 Quod sæcunda Ceres campos, quod Bacchus vtrūq;
 Atq; arbuta vagis essent quod adultera pomis.
 Sylvarumq; deos, sacrataq; numina Nymphas.
 Pacis opus magnos natura condit in vsus.
 Astæorum quidam varias dixere figuras,
 Signaq; diffuso passim labentia calo,
 Improprrium cuiusq; genus, caususq; tulere,
 Persæ & Andromede pænas, matremq; dolentem,
 Soluentemq; patrem: raptamq; Licaone natam
 Officioq; Iouis Cynosuram lacte Capellam:
 Et furto Cygnum: pietate ad sidera ductam

Erigon

Erigonem: ictusq; Nepam: spolioq; Leonem:
 Et morsu Cancrum: Pisces: Cythereide versa.
 Lanigerum victo ducentem sidera ponto:
 Cæteraq; ex varijs pendentia casibus astra
 Aethera per summum voluerunt fixa reuolui.
 Quorum carminibus nihil est nisi fabula Cælum.
 Terraq; composuit Cælum, quæ pendet ab illo.
 Quinetiam pecorum ritus, & Pana sonantem
 In calamos, Sicula memorat tellure creatus.
 Nec syluis syluestre canit: perq; horrida motus
 Rura ferit, dulcis musamq; inducit in auras.
 Ecce alius pictas volucres & bella ferarum,
 Ille venenatos angus, hic nata per herbas
 Fata refert, vitamq; sua radice ferentis.
 Quinetiam tenebris immensum tartara natum
 In lucem de nocte vocant: orbemq; reuoluunt
 Interiori versum nature sedere rupto.
 Omne genus rerum doctæ cecinere Sorores.
 Omnis ad accessus Helyconis semita trita est.
 Et iam confusi manunt de fontibus amnes,
 Nec capiunt haustû, turbamq; ad sacra ruentem.
 Integra queramus rorantis prata per herbas,
 Vndamq; occultis meditantem murmur in antris,
 Quam neq; durato gustarint ore volucres:
 Ipse nec æthereo Phæbus libauerit igni.
 Nostra loquar, nulli ratum debebimus orsa.
 Nec furtum: sed opus veniet: soloq; volamus
 In cælum curru: propria rate pellimus rudæ.

Namq;

Namq; canam tacita nature mente potentem,
 Insusumq; deum celo, terrisq; fretoq;
 Ingentem equali moderantem fœdere molem:
 Totumq; alterno consensu viuere mundum.
 Et rationis agi motu: cum spiritus vnus
 Per cunctas habitet partes, atq; irriget orbem
 Omnia peruolitans, corpusq; animale figuret.
 Quod nisi cognatis membris contexta maneret
 Machina, & imposito pareretur tota magistro,
 Ac tantum mundi regeret prudentia sensum,
 Non esset statio terris, non ambitus astris:
 Hereretq; vagus mundus: standoq; rigeret:
 Nec sua dispositos seruarent sidera cursus:
 Noxq; alterna diem sugeret, rursusq; fugaret.
 Non imbres alerent terras, non æthera venti;
 Non pontus grauidas nubes, nec flumina pontum:
 Nec pelagus fontis, nec staret summa per omnis
 Pars semper partes æquo digesta parente.
 Vt neq; deficerent vnda, nec sidera nobis.
 Nec celum iusto maius, hic minus hic volaret.
 Motus alit, non mutat opus, sic omnia toto
 Dispensata manet mundo, dominumq; sequuntur.
 Hic igitur deus, & ratio, quæ cuncta gubernat
 Ducit ab æthereis terrena animalia signis.
 Quæ quanquam longo cogit summotâ recessu,
 Sentiri tamen vt victamq; ac facta miniscent
 Gentibus, ac proprios per singula corpora mores.
 Nec minus est querenda fides: sic temperat arua

Celum,

Celum, sic varias fruges redditq; rapitq;
 Sic pontum mouet, & terris immittit, & aufert.
 Atq; hæc seditio pelagi, nunc sidera Lunc
 Motâ tenent, nunc diuerso stimulatâ recessu:
 Nunc anni spatio Phœbum comitata volantem.
 Sic submersa fretis concharum & carcere clausa
 Ad Lunæ motum variant animalia corpus.
 Et cum dâmina tias imitantur Delia vires,
 Tu quoq; fraternis sic reddis cornibus ora:
 Atq; iterum ex iisdem reperis, quantumq; reliquit:
 Aut dedis ille refert, & sydus sidere constat.
 Deniq; sic pecudes & muta animalia terris
 Quom maneant ignara sui, legisq; perennis:
 Natura tamen ad mundum reuocante parentem
 Attollunt animos, celumq; ac sidera seruant,
 Corporaq; ad Lunæ nascentis cornua lustrant,
 Venturasq; vident hyemis, reditura serena.
 Quis dubitet post hæc hominem coniungere calo?
 Eximiam natura dedit linguamq; capaxq;
 Ingenium, volucrumq; animum, quæ deniq; in vnâ
 Descendit Deus atq; habitat, ipsūq; requirit.
 Mitto alias artis, quarum est permissa voluntas.
 Insidos adeo nec nostri munera census.
 Mitto quod equali nihil est sub lege tributum,
 Quod patet auctores humani corporis esse.
 Mitto quod certum est & inuitabile fatum,
 Matericq; datum est cogi, sed cogere mundo
 Quis celum possit nisi celi munera nosset?

Et

Et reperire deum, nisi quis pars ipsa deorum est?
 Atq; hanc connexi molem sine fine parentis,
 Signorumq; choros, ac mundi flammea tecla,
 Aeternum & stellis adversus sidera bellum:
 Ac terras celoq; fretum, subiectaq; vtriq;
 Cernere, & angusto sub pectore claudere possit:
 Ni tantos animis oculos natura dedisset,
 Cognatamq; sibi mentem vertisset ad ipsum,
 Et tantum ditasset opus, celoq; veniret,
 Quod vocat in celum sacra ad commercia rerum.
 Et primas quas dant leges nascentibus astra,
 Quis neget esse nefas inuitum, prendere mundum,
 Et velut in semet captum deducere in orbem?
 Sed ne circuitu longo manifesta probentur,
 Ipsa fides operi faciet pondusq; fidemq;
 Nam neq; decipitur ratio, nec decipit vaguam.
 Rite secunda via est, ac veris credita cauis.
 Euentusq; datus, qualis predicatur ante.
 Quod fortuna ratum faciat, quis dicere falsum
 Audeat? & tanta suffragia vincere sortis?
 Hæc ego diuino cupiam quem ad sidera flatu
 Ferre, nec in turbam, nec turbe carmina condam.
 Sed solus vacuo veluti relictus in orbe
 Verbera non curvus non occurrentibus illis:
 Nec pariter socios commune gerentibus actus,
 Sed celo noscenda canam mirantibus astra,
 Et gaudente sui mundo per carmina vatus.
 Vel quibus illa sacros non inuidere meatus,

No tit

Notitiamq; sui: minima est que turba per orbem.
 Illa fuit que diuitias, que diligit aurum,
 Imperia, & fasces, mollemq; per ocia luxum:
 Et blandis aduersæ sonis, dulcemq; per aures
 Affectum, ut modico noscenda ad fata labore.
 Hoc quoq; satorum est, legem perdiscere fati.
 At primum astrorum varia est natura notanda
 Carminibus p vtriq; genus: nã mascula sex sunt
 Diuersi totidem generis, sub principe Tauro
 Cernis ut aduersus redemundo surgat in arcum.
 Alternant genus, & vicibus variantur in orbem.
 Humanas etiam species in parte videbis.
 Nec moris distant peculum pars atq; ferarum.
 Ingenium facient que iam signanda sagaci
 Singula sunt animo, propria que sorte feruntur.

De signis communibus & biformibus.

CAP. I.

Nunc binis insiste: dabunt geminata potentis
 Per socium effectus, multum comes addit
 & aufert
 Ambiguusq; valent, que sint collegia fati.
 Ad meritum noxamq; duos per sidera Pisces:
 Et totidem Geminos nudatis aspice membris.
 His coniuncta manent alterno brachia nexu.
 Dissimile est illis iter in contraria versis.
 Par numerus: sed enim dispar natura notanda est.
 Atq; hæc ex paribus toto gaudentia celo
 Signa manent: nihil exterius mirantur in ipsis,

Amis?

Amissumue dolent, quedam quod parte recisa,
 Atq; ex diuerso commissis corpore membris.
 Vtq; Capricornus, qui tentum dirigit arcum.
 Iunctus Equo pars huic hominis, sed nulla prioris.
 Hoc quoq; seruandum est alta discrimen in arte,
 Distat enim gemina duo sint duplaue figura.
 Quinetiam Erigone binis numeratur in astris.
 Nec facie ratio duplex: nam desinit Aestas.
 Incipit Autumnus media sub Virgine, vtrinq;
 Iccirco Tropici precedunt omnibus astra
 Bina vt Lanigero Chelys: Cancroq; Caproq;
 Quod duplices retinent connexo tempore vires.
 Vt quod subsequitur Cancer sub sydera Fratres,
 Ex Geminis alter florentia tempora Veris
 Sufficit: estatem sitientem prouehit alter.
 Nudus vterq; tamen: sentit quia vterq; calorem.
 Ille senescentis veris subeuntis: & ille
 Aestatis pars est prime: sors vltima parti.
 Necnon Arcitenens: qui te Capricorne sub ipso
 Promittit, duplici formatus imagine fertur.
 Micior Autumnus mollis sibi vendicat artus.
 Materiamq; oris fert tergo membra rigentem.
 Excipiunt hyemem, mittunt in tempora signum.
 Quosq; Aries praese mittit duo tempora Pisces,
 Bina ferunt: Hyemem claudit: Ver inchoat alter:
 Cum Sol equoreis reuolans decurrit ab astris,
 Hyberni coeunt, quom ver tunc roboris imbres:
 Vltima quod sursum oris habet fluitantia signa.

De

De signis aduersis in ascensu.

CAP. II.

Quod tria signa nouem signis coniuncta re-
 pugnant,
 Et quasi seditio calum tenet: aspice Taurum
 Clunibus, & Geminis pedibus, testudine Cæcrum
 Surgere, cum rectis oriantur cætera membris.
 Ne mirere moras, quom Sol aduersa per astra
 Aestiuum tardis attollit mensibus annum.

De signis diurnis & nocturnis.

CAP. III.

Nec te pretereant nocturna diurna; signa
 Quæ sunt pspicere, et propria deducere lege,
 Non tenebris aut luce suam peragentia noctem.
 Nam commune foret: nullo discrimine nomen.
 Omnia quæ certis vicibus per tempora fulgent:
 Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur.
 Sed quibus illa parens mundi natura sacrata est,
 Temporis attribuit partis statione perenni.
 Namq; Sagittari signum, rapidiq; Leonis,
 Et sua respiciens aurato vellere terga,
 Nunc Pisces Cancer, & Cancræ Scorpion ictu,
 Aut vicina loco diuersa, aut partibus equis
 Omnia dicuntur simili sub sorte diurna:
 Cætera nec numero consortia, nec vice sedis
 Interiecta locis totidem nec signa feruntur.
 Quinetiam sex continuis, dixere diurnas

d

Cast

Castoris esse vices: quæ sunt à principe signo
 Lanigeri: sex à Libra nocturna videri.
 Sūt quibus esse diurna placet quæ mascula surgūt.
 Fœminea in noctem tutis gaudere tenebris.
 Quod nonnulla sibi nullo monstrante loquuntur.
 Neptuno debere genus scopulosus in undis
 Cancer, & effuso gaudentes in æquore Pisces.
 Vt quæ terrena censentur sidera sorte:
 Princeps armenti Taurus, regnoq; superbus
 Lanigeri gregis est Aries: positusq; duorum
 Predatorq; Leo: dumosis Scorpius arvis.
 Sunt etiam mediæ legis communiū signa.
 Ambiguus terre Capricornus, Aquarius undis.
 Parsq; marina nitens fundentis semper Aquari
 Humida terrenis atq; illi degere mixta.

De signis fœcundis.

CAP. IIII.

Non licet à minimis animi deflectere causis,
 Nec quicquā rationis eget, frustraie creatū.
 Fœcundum est propriè Canceri genus: acer & ictus
 Scorpium, & partis complentes æquora Pisces.
 Sed sterilis Virgo est simili coniuncta Léoni.
 Nec capit, aut captos effundit Aquarius ortus.
 Inter utrumq; manet Capricornius corpore mixto:
 Et qui contento fulget Centaurus in arcu.
 Communisq; Aries, æquantem tempore Libram,
 Et Geminos, Taurumq; pari sub sortis recenset.

De

De signis currentibus & rectis, & aspectu
 planetarum.

CAP.

V.

NEc tu nulla putes in eo commenta vocasse
 Naturā, rerū quod sunt currentia quedam;
 Vt Leo, & Arcitenens, Arieq; in cornua tortus,
 Aut quæ recta suis librantur stantia membris:
 Vt Virgo, & Gemini fundēs & Aquarius undas:
 Vel quæ fessa sedent pigras referentia mentis.
 Taurus depositis collo sopitus aratri:
 Libra sub emerito conscendens orbe laborum.
 Tūq; tuo Capricorne gelu contractus in astris.
 Contra iacet Cancer patulam distentus in alui.
 Scorpium incumbens plano sub corpore terre.
 In latius obliquis Pisces, semperq; iacentis.
 Quod si solerti circumspicias omnia cura,
 Fraudata inuenies amissis sidera membris:
 Scorpium in Libra confunnit brachia. Taurus
 Succidit in curuo claudens pede: lumina Canceri
 Desunt, Centauro: superest & queritur vnum.
 Sic nostros casus solatur mundus in astris,
 Exemplorū docet patienter damna subire,
 Omnis cum celo fortune pendeat ordo.
 Ipsaq; debilibus formentur sidera membris,
 Temporibus quoq; sunt propriis pollentia signa:
 Aestas à Geminis: Autumnus Virgine surgit:
 Bruma Sagittifero: Ver Piscibus incipit esse.
 Quatuor in partes scribuntur sidera terre.
 Hyberna Aestiuū, Autumnus Verna repugnant.

d 2

De

De signis trigonalibus & dextris ac sinistris.

CAP. VI.

Nec satis est proprias signorum noscere formas:

Consensu quoque fata mouent, & sedere gaudent.

Atque alijs alijs succedunt sorte, locoque.

Circulus ut dextro signorum clauditur orbe,

In tres aequales discurrit linea ductus,

Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa.

Et quaecumque tamen dicuntur signa Trigona,

In tria partitur quod ter cadit angulus astra,

Quae diuisa manent terris distantia signa,

Laniger, & paribus spatijs duo signa Leonis,

Atque Sagittari, diuerso conspiciit ortu.

Virginis & Tauri Capricorno consonat astrum.

Cetera sunt simili ratione Triangula signa:

Per totidem toti desunt, quae condita mundo.

Sed discrimen erit dextris, seu causa sinistra.

Quae subeunt, quae praecedunt, dextra esse feruntur.

Dexter erit Tauro Capricornus, Virgo sinistra.

Hoc satis exemplo est ad quae diuersa quaternis

Partibus equali laterum sunt condita ductu.

Quorum designat normalis virgula sedes,

Dextra ferunt Libram, Capricornus spectat & illam.

Conspicit hunc Aries, atque illi partibus equis

Cancer: & hunc leue subeuntis sidera Librae.

Semper enim dextris censentur signa priora.

Scilicet in totidem partis deducere cuncta,

Ternaque;

Ternaque: bisseis quadratè fingere signis,
Quorum proposito redduntur in ordine vires.

De signis Triangularibus & quadrangularibus.

CAP. VII.

Sed si quis contentus erit numerasse quadrata:

Diuisum signis mundum putet esse quaternis,

Aut tria sub quinis signis ornare trigonum:

Vt socias vires & amicos exigit ortus:

Fœdera; inueniat mundi cognata per astra

Falsus erit: nam quina licet sint vndique signa,

Qui tamen ex signis, quae quinto quoque feruntur

Astra loco, fuerint nati, sentire trigoni.

Non poterunt vires: licet illud nomine seruent.

Amisere loco dotes, numerisque repugnant.

Nam cum sint partes orbis per signa tricenae,

Et ter vicine, quas Phœbi circuit ardor,

Tertia pars eius numeri latus efficit vnum,

In tres perducti partes per signa trigoni.

Hanc autem numeri non reddit linea summam:

Si signum à signo, non pars à parte notetur.

Quod quāuis duo sint haec à dirimentibus astra,

Si tamen extremum leui primamve prioris

Inter se conferre voles, numerumque notare,

Ter quinquagenas implebunt ordine partis.

Transibit numerus formam, finesque sequentis

Consumet ductus, licet ergo signa trigona

d 3 Dicant

Dicantur, partis non seruant illa trigonas.
 Hec eadem species fallit per signa quadrata,
 Quod cum totius numeri : qui construit orbem,
 Ter triginta quadrum partes per sydera reddant,
 Euenit vt prima signi de parte prioris:
 Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
 Bis sexagenas faciet sua summa prioris.
 Et pars confertur subiunctis prima duorum
 Signorum in medio numerum transiitq; refertq;
 Triginta duplica partis, pars tertia deest:
 Et quamuis quartu à quarto quis cõputet astrum,
 Naufragium facient partes minus in ipsis.
 Non igitur satis est signis numerasse trigonas:
 Quadrati ve fidem celi per signa quaterna.
 Quadrati si sortè voles effingere formam,
 Aut trinis paribus facies cum membra trigonis:
 Hic poscit quartam partem centesima summa:
 Illic amittit decimam, sic conuenit ordo.
 Et quisquisq; quater cunctis fauet angulus vsq;
 Quicq; loca in triplici signarit linea ductu,
 Cum signata via linquet dispendia recte,
 His natura dedit communi sedere legem,
 Inq; vicem affectus, & mutua iura fauoris.
 Quo circa non omnis habet genitura trigonas.
 Consumet ductus, licet ergo signa trigona
 Dicantur, partis non seruant illa trigonis
 Consensum signis : nec cum sint sorte quadrata
 Continuo inter se seruant commercia rerum.

Distat

Distat enim an partis consumat linea inestas,
 Detrahetq; modu numeri, quem circulus ambit.
 Nunc tres efficiet, nunc quatuor vndiq; ductus,
 Quos in plura inuuet ratio procedere signa:
 Interdu quam sint numeris memorata per orbem,
 Sed longe maior vis est per signa trigoni:
 Quam quib; est titulu sub quanto quoq; quadrat;
 Altior est horum summato linea templo.
 Illa magis vicina meat, celoq; recedit.
 Et propius terras accedit visus eorum.
 Aerq; insectum nostras dimittit ad auras.

De signis Exagonis.

CAP. VIII

DEniq; alternis data sunt commercia signis.
 Mutua nec magno consensu sœdera seruant,
 Inuita angusto quod linea flechitur orbe.
 Nam cum per calles formantur singula limos
 Sydera, & alterno diuertitur angulus astro,
 Sexq; per anfractus curuatur virgula in orbem,
 A Tauro venit in Cancrum : tum Virgine tacta
 Scorpion ingreditur : qua te Capricorne rigentem,
 Et Geminos à te Piscis, aduersusq; Tauro
 Sydera contingens finit, qua cæperat orbem.
 Alterius ductus locus, & per transita signa.
 Vtq; ea præteream, quæ sunt mihi singula dicta,
 Flexibus & totidem similis fit circulus illis,
 Transuersos igitur fugiunt subeuntia visus,
 Quod nimis inclinant : ac ne limisq; videntur

d 4 Vicin

Vicinosq; latent ex recto certior ictus.
 Tertia conuerso conduntur signa recessu.
 Et que succedit connexa est Linea Cælo
 Singula circūit, que tantum transeat astra.
 Vis eius procul est, altoq; vagatur Olympo.
 Et tenuis vires ex longo mittit in orbem.
 Sed tamen est illis Phæbus sub lege propinquus,
 Quod nō diuersum genus est, quod cunctibus Astris
 Mascula sed maribus respondent cætera sexus
 Fæminei se coniungunt commercia mundi.
 Sic quicquam alterius patet natura figuris.
 Et cognata iacent certis sub legibus Astra.

De signis Coniunctis.

CAP. IX.

IAm verò nulla est herentibus addita signis
 Gratia, nā consensus habet, quia visus ademptus
 In se cuncta ferunt, animos que cernere possunt.
 Sunt etiam aduersi generis connexa per orbem
 Mascula fæmineis semper obfessa vicissim.
 Dissparibus non vlla datur concordia signis.
 Sexta quoq; in nullas numerantur comoda vires,
 Virgula per totum quod par non ducitur orbem:
 Sed duo signa facit medijs summoti quaternis:
 Tertius assumpto ductus non sufficit orbe.

De signis Oppositis atq; Inimicis.

CAP. X.

Atque ita diuersis ex partibus astra resul-
 gent;

Per

Per medium aduerso mundum pendentia vultu,
 Et toto diuisa manent contraria cælo.
 Septima quoq; loco quamuis submoti ferantur,
 Ex longo tamen illa manent: viresq; ministrant
 Vel bello vel pace suas, vt tempora possunt:
 Nunc Phæbo stellis, nunc & distantibus iras.
 Quod si forte libet, que sunt contraria signa
 Per titulos celebrare suos sedesq; memento
 Solstitiū Brumæ, Capricornum opponere Cancro:
 Lanigerum Libræ, par nox in vtroq; diesq; est.
 Piscibus Erigonen: Inueniq; Vrnæq; Leonem.
 Scorpions è summo quom fulget Taurus in imo est,
 Et cadit Arcitenens Geminis orientibus orbe.
 Obseruant inter sese contraria cursus.
 Sed quanquam aduersis fulgent contraria signis,
 Natura tamen interdum sociata feruntur,
 Et genere: exemplis concordia mutua surgit:
 Mascula si paribus, vel diuersa suorum est,
 Respondent generi. Pisces & Virginis astrum
 Aduersi volitant, sed amant communia iura
 Et vincit natura locum, sed vincitur ipsa
 Temporibus, Cancroq; tibi Capricorne repugnat.
 Fæmina Fæmineo, quia brumæ dissidet Aestas,
 Hinc rigor & glacies, niuibsq; albertia rura,
 Hinc sitis & sudor, nudusq; in collibus orbi,
 Aestiuosq; dies aequat nox frigida Brumæ.
 Sic bellum natura gerit, discordat & amum:
 Ne mirere in ea pugnantia sidera parte.

d 5 A6

At non Lanigeri signum, Libraq; repugnat
 In totum, quia Ver Autumni tempore differt,
 Fructibus hic implet maturis, floribus illud.
 Sed ratione pari est equalis nocte diebus.
 Temporaq; efficiunt simili concordia textu,
 Permixtosq; dies medijs Hyemem inter et Aestum
 Articulis vno seruantia tempore utrunq;
 Quo minus infesto decertent sidera Celo.
 Talis erit ratio diuersis addita signis.

De numinibus singulis signis praesiden-
 tibus.

CAP. XI.

His an:maduersis rebus, quae proxima cura
 Noscere tutelae adiectaq; numina signis,
 Et quae cuiq; deo rerum natura illicuit.
 Cum diuina dedit magnis virtutibus ora,
 Condidit & varios sacro sub numine mores,
 Pondus uti rebus persona imponere possit.
 Lanigerum Pallas; Taurum Cytherea tuetur;
 Formosos Phaebus Geminos; Cyllenius Cancrum.
 Iuppiter & cum matre deum regit ipse Leonem.
 Spicifera est Virgo Cereris; fabricataq; Libra
 Vulcano; pugnae Mauorti Scorpius heret:
 Venantem Diana virum; sed partis equine
 Atq; angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
 Et Iouis aduersum Iunonis Aquarius astrum est.
 Agnoscatq; suos Neptunus in aequore Pisces.
 Hinc quoq; magna tibi venient momenta futura.

Quom

Quom ratio tua fert stellas, & sidera curet:
 Argumenta petes omni de parte, viasq;
 Artis, ut ingenio diuina potentia surgat,
 Exequentq; fidem caeli mortalia corda.

De signis membris hominum attributis.

CAP. XII.

Accipe diuisus hominis per sidera partis,
 Singulaq; in proprijs parentia signa figuris,
 In quis praecipuas toto de corpore vires
 Exercent. Aries Caput (est ante omnia princeps)
 Sortitur: censusq; sui pulcherrima colla
 Taurus: & in Geminis equali brachia forte
 Scribuntur connexa humeris, pectusq; locatum
 Sub Cancro est, laterum, renum, scapulaeq; Leonis.
 Virginis in propriam descendunt ilia sortem.
 Libra regit clunus, & Scorpius inguine gaudet.
 Centauro femora accedunt: Capricornus vtriusq;
 Imperat in genibus, crurium fundentis Aquari
 Arbitrium est: Piscesq; pedum sibi iura reposcunt.

De signorum amicitia aut odio: & de
 Duodecatemoriis.

CAP. XIII.

Quin etiam proprijs inter se legibus astra
 Conueniunt, & certa gerunt commercia rerum,
 Inq; vicem praestant visus, atq; auribus haerent,
 Aut odium saedusue gerunt, conuersaq; quaedam
 In semet proprio ducuntur plena furore.

Idcirco

Idcirco aduersis nonnunquam gratia signis,
 Et bellum sociata gerunt, alienaq; sede
 Inter se generant coniunctos omne per æuum
 Vtriq; & sorti pugnant, fugiuntq; vicissim.
 Sed deus in leges mundum quom conderet omnem,
 Affectus quoq; diuisit variantibus astris:
 Atq; aliorum oculos, aliorum contulit aures.
 Iunxit amicitias horum sub fœdere certo:
 Cernere vt inter se possint, audireq; quedam.
 Diligerent alia, & noxas, bellumq; mouerent.
 His etiam propria foret indulgentia sortis,
 Vt se diligerent semper sibiq; ipsa placerent.
 Sicut naturas hominum plerasq; videmus,
 Qui genus ex signis ducunt formantibus ortus.
 Consiliū ipse suum est Aries, vt principe dignū est
 Audit, sed Libramq; videt, frustratur amando
 Taurus, Lanigero qui fraudem nectit, & ultra
 Fulgentes videt, autq; audit per sidera Piscis.
 Virgine Mars capitur, sic quondam gesserat ante
 Europam dorso retinentem cornua leuæ:
 Indutusq; Ioue Geminorum ducitur aure
 Ad Iuuenem æternas fundentem Piscibus vndas.
 Inq; ipsos animum Piscis, oculosq; Leonem
 Cancer, & aduerso Capricornus conditur astro.
 Vertitur in semet oculis, immittatq; tendit
 Auribus, & Cancri captatur Aquarius astro.
 At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem
 Centaurus: Geminos Capricorni diligit astrum.

Erigone

Erigone Taurum spectat, sed Scorpion audit,
 Atq; Sagittifero conatur nectere fraudem.
 Libra suos sequitur sensus, solumq; videndo
 Lanigerum, atq; animo cõplexa est Scorpion infra.
 Ille videt Pisces, auditq; per omnia Libram:
 Nec non Arcitenens magno parere Leoni:
 Auribus atq; oculis signum fundentis Aquari
 Conspicere assuevit, solamq; ex omnibus astris
 Diligit Erigonem: contrà Capricornus in ipsam
 Conuertit visus, quid enim mirabitur ille
 Maius, in Augusti sælæ que fulserit ortum?
 Auribus, & summi captat fastigia Cancri,
 Et nudus Geminis intendit Aquarius aurem,
 Sublimemq; colit Cancrum, spectatq; reducta
 Tela Sagittiferi. Pisces ad Scorpion acrem
 Direxere aciem, cupiuntq; attendere Taurum.
 Has natura vices tribuit, quom sidera fixit.
 His orti similes referunt per mutua sensus,
 Cùm cupiant audire alios, aliosq; videre.
 Horum odio, nunc horum ydem ducuntur amore.
 Illis insidias tendunt, captantur ab illis.
 Quin aduersa queant etiamq; trigona trigonis.
 Alteraq; in bellum diuerso limite ducit
 Linea, sic veri per totum consonat ordo.
 Namq; Aries, Leo & Arcitenens sociata trigono,
 Signa negant Chelis sædus toti; trigono,
 Quod Gemini excipiunt, fundēs et Aquarius vndas.
 Idq; duplex ratio cogit verum esse sateri,

Quod

Quod tria signa, tribus signis contraria fulgent:
 Quodq; eterna manent hominib; bella atq; ferarū.
 Humana est facies Libræ: diuersa Leonis.
 Idcirco cedunt pecudes: quis viribus amplis
 Consilium est maius victus Leo fulget in astris.
 Aurea Lanigero concessit sidera pellis.
 Ipse sue partis Centaurus tergoce cedit.
 Vsq; adeo est hominis victus, quod mirer ab illis
 Nascentis Libræ superari posse trigonum.
 Quinetiam breuior ratio est per signa sequenda.
 Nam quæcumq; nitent humana condita forma
 Astra, manent illis inimica & victa ferarum.
 Sed tamen in proprias secedunt singula mentis,
 Et priuata gerunt secretis hostibus arma.
 Lanigero genitis bellum est cum Virgine natis.
 Et Libræ Gemini Pisces, quos protulit vnda,
 In partis Tauri sub Cancro nata feruntur
 Pectora, & in Chelys, & quæ dat Scorpheus acer.
 Et Pisces atq; hos Geminorum sidera formant:
 His cum Lanigero bellum est, eiusq; trigono.
 In Cancro genitos Capricorni semina ledunt:
 Et Libræ partus, & quos dat Virginis astrum.
 Quiq; sub aduersi numerantur sidere Tauri,
 Lanigero communis erit, rabidiq; Leonis
 Hostis, sed totidem bellum subseribitur astris.
 Erigone Taurumq; timet. Geminiq; sub arcu
 Centaurum & Pisces: & te Capricorne rigetem
 Maxima turba petit. Libram Capricornus, & illi

Aduer

Aduersus Cæcer Chelys: quod utrūq; quadratū est.
 Quæq; in Lanigero numerantur signa trigoni
 Scorpheus in totidem secundus creditur hostis
 Aequoreum Iuuenem, Geminos, Taurū atq; Leonē.
 Erigone Libramq; fugit metendus & ipse.
 Quiq; Sagittiferi veniunt de sidere partus,
 Hos Gemini nati Libraq; & Virgine & Vrna
 Depressisse volunt legem & natura iubentem.
 Hæc eadem Capricorne tuis inimica feruntur:
 Et quos æternis perfundit Aquarius vndis.
 Ad pugnam veniens agitat: totumq; trigonum
 Turba sub vnius Iuuenis virtute ferarum.
 Pisces exortus vicinus Aquarius virget.
 Et Gemini fratres, & quos dat Virginis astrum,
 Quiq; Sagittiferi descendunt sidere nati.
 Nec sola est ratio, quæ dat nascentibus arma.
 Inq; odium generat partus & mutua velle.
 Sed plerumq; manent inimica tertia quæq;
 Lege, in transversum vultu defixa maligno.
 Quosq; manent quæcumq; loco contraria signa,
 Aduersosq; gerunt inter se septima visus,
 Tertia quæq; illis viriūq; trigona feruntur.
 Ne sit mirandum, si Phœbus non datur astris,
 Quæ sint aduersis signis cognata trigoni.
 Per hæc signorum species contraria surgunt
 Corpora: totq; modis quotiens inimica ereantur.
 Idcirco nihil ex semet natura creauit
 Pectore amicitia maius: nec rariū, nequam.

quæq;

Vnde

Vnus erit Pylades, vnus qui mallet Horestes
 Ipse mori: levis vrna fuit per secula mortis:
 Alter quod raperet satum, non cederet alter.
 Et duo qui potuere sequi vix noxia pœnis,
 Optauitq; reum sponsor non posse reuerti,
 Sponsoremq; reus timuit ne solueret ipsum.
 Perq; tot ætates hominum, tot tempora, & annos,
 Tot bella, & varios etiam sub pace labores,
 Cum fortuna fidem querat, vix inuenit vsquam.
 At, quanta est scelerum moles per secula cuncta!
 Quamq; onus inuidie non excusabile terris.
 Venales ad sata patres, matrumq; sepulera.
 Imposuit Phæbus noctem, terrasq; reliquit.
 Quid loquar euersas vrbis, & prodita templa?
 Et varias pacis clades, & mixta venena,
 Insidiasq; fori, cades in mœnibus ipsis,
 Et sub amicitie grassantem nomine turbam?
 In populo stelus est: & abundans cuncta furore.
 Et fas atq; nefas mistum, legesq; per ipsas
 Semitæ nequities, pœnas iam noxia vincit.
 Scilicet in multis, quoniam discordia vincit,
 Corpora nascuntur, pars & sublata per orbem
 Et fidei rarum fœdus, pacisq; tributum:
 Vtq; sibi cælum, sic tellus dissidet ipsa:
 Atq; hominum gentes inimica sorte feruntur.
 Si tamen & cognata cupis cognoscere signa,
 Que iungant animos, & amica sorte ferantur,
 Lanigeri partus cum toto iunge trigono.

Simp

Simplicior tamen est Aries, meliorq; Leone
 Prosequitur genitos, & te Centaure creatos:
 Qua colitur, namq; est natura mitius aëstrum:
 Expositumq; sine noxæ, nec fraudibus vllis,
 Nec minus ingenio molli quàm corpore constat.
 Illis est feritas signis, prædæq; cupido,
 Venaliq; animus: nonnunquam excedere cogit
 Commoditate fidem: nec longa est gratia facti.
 At cum Lanigeri partus sub vtroq; trigono
 Non partit, sed rara gerit pro tempore bella:
 Quod feritas vtriusq; magis pro tempore cogit,
 Plus tamè in duplici numerandum est roboris esse,
 Quo incommixtus homo est, quàm te Nemeæ sub vno
 Idcirco pax est signis, & mixta querela.
 Quinetiam Tauri Capricorno iungitur aëstrum,
 Nec magis illorum coeunt ad fœdera mentes.
 Virgineos etiam partus quicumq; creantur,
 Taurò complecti cupiunt, sed sæpe queruntur.
 Quosq; dabis Chelæ, vel quos dat Aquarius ortus
 Vnum pectus habent, fideiq; immobile vinclum.
 Magnus erit Geminis amor, & concordia duplex.
 Magnus & in multis veniet successus amicos.
 Scorpius & Cancer fraterna in nomina ducunt
 Ex semet genitos, necnon & Piscibus orti
 Concordant, illis nam sæpe est subdolos actus.
 Scorpius aspergit noxas sub nomine amici.
 At quibus in lucem Pisces veni: entibus adsunt,
 Hi non vna manet semper sententia cordi.

e Commut

Commutant animos: interdū & fœdera rumpunt;
 Ac repetunt, testeq; lues sub fronte vagantur.
 Sic erit ex signis odium tibi, paxq; notanda.
 In terris geniti talis sub lege creantur.
 Nec satis est tantū in solis insistere signis.
 Contemplare locum celi sedemq; vagantur.
 Parte genus variant, & vires linea mutat.
 Nam sua quadratis, veniunt sua iura trigonis.
 Et quæ per senos decurrit virgula tractus,
 Quæq; secant medium transverso limite celum.
 Hinc modo dat mundus vires, modo detrahite idem.
 Quæq; illic sumunt vires, huc acta reponunt.
 Distat enim surgant ne eadē subeant ne, cadantq;
 Efficiunt vires utcumq; aliena capeffunt.
 Regna, & in externis subsidunt hospita castris.
 Hec mihi sub certa stellarum parte canentur.
 Crebrius aduersis odium est, cognata quadratis.
 Corpora censentur signis, & amica trigonis.
 Nec ratio obscura, nam quatuor quodq; locavit
 Eiusdem generis signum natura per orbem.
 Quattuor equali celum discrimine signant:
 In quibus articulos anni deus ipse creauit.
 Ver Aries, Cererem Cancer, Bacchumq; ministras.
 Libra, Caput Erumam, genitosq; ad frigora Pisces.
 Nec non & duplici quæ sunt connexa figura
 Quatum quæq; locum retinet: duo cernere Pisces
 Et Geminos Iuuenes: duplicemq; in Virgine formam.
 Et duo Centauri: licet uno corpore texti.

Sic

Sic & simplicibus signis stat forma quadrata.
 Nam neq; Taurus habet comitē, nec pingitur ulli
 Horrendus Leo: nec metuit sine corpore quengua
 Scorpius, atq; uno censetur Aquarius astro.
 Sic quæcumq; manent quadrato condita templo
 Signa, parcem referunt numeris, aut tempore sortē.
 Ac veluti cognata manent sub fœdere tali
 Idcirco affines signant, gradibusq; propinquis
 Accedunt, vnaq; tenent sub imagine natos.
 Longior in spatium porrecta est linea maius,
 Quæ tribus emensis signis facit astra trigona.
 Hæc ad amicitias imitantes iura, gradumq;
 Sanguinis, atq; animis herentia pectora elucunt.
 Utq; ipsa in longo cœcut summta recessu,
 Sic nos coniungunt maioribus interuallis.
 Hæc meliora putant, mentis quæ iungere possunt,
 Quam quæ nonnunquā fœdus sub sanguine fallit:
 Proxima vicinis subscribunt tertia quæq;
 Hospitibus: sic astrorum seruabitur ordo,
 Quotquot cardinibus proprio variante mouetur.
 Quæ quanquam in partes diuisit quattuor orbis
 Sydera, quadrata efficiunt, vñ lege quadrata
 Censentur, minus est numeri quam cardinis usus.
 Nam nihil in totum seruit sibi, mixta seruntur:
 Ipsi dant fines astra, capiuntq; vicissim:
 Quæ mihi mox certo digesta sub ordine surgent.
 Adde suas partes signis, sua partibus astra.
 Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem

e 2 Partit

Partitam: insectis signa ut perdiscere possis.
 Perspice nunc tenui visu rem pondere magnam.
 Que tantum Graio signari nomine possit
 Duodecateriorio in titulos signantia causis.
 Nam cum tricenas per partis sydera consent,
 Rursus bisseis numerus deducitur omnis.
 Ipsa igitur ratio binas in partibus esse,
 Dimidiaq; docet partes his finibus esse
 Duodecateriorum constet: bisseñaq; cuncta
 Omnibus in signis, que mundi conditor ille
 Attribuit totidem numeris fulgentibus astris,
 Ut sociata forent alterna sydera sorte.
 Et similis sibi mundus, et omnia in omnibus astris,
 Quorum mixturis regeret concordia corpus.
 Et tutella foret communi mutua causa.
 Idcirco quamquam signis nascuntur eisdem,
 Diversos referunt mores, inimicaq; vota.
 Et sepe in pecudes errat natura, maremq;
 Formina subsequitur: miscentur sydere partes.
 Singula diuersis variant quot partibus astra
 Duodecateriorij, proprias mutua vires.
 Nunc quid sit, cuius re cara, quo re ordine cõsent,
 Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
 Ipsa sua retinent primas in corpore partes.
 Sydera vicinis subeuntes attribuuntur.
 Cetera pro numero ducunt ex ordine partes.
 Vltima & extremis ratio conceditur astris.
 Singula sic retinent binas in sydera quæq;

Dimid

Dimidiaq; sui partis: & summa repletur
 Sortibus exactis triginta sydere in omni.
 Nec genus est vnum, ratio nec prodita simplex.
 Pluribus inq; modis verum natura locauit,
 Deduxitq; vias, voluitq; per omnia queri.
 Hæc quoq; comperta est ratio sub nomine eodem
 Quocumq; in partu nascentem tempore Luna
 Constiterit numerus, hanc ter dispone quaternis:
 Sublimi totidem quia fulgent sydera mundo.
 Inde suas illi signo, quo Luna resulsit.
 Que dehinc desuerint partes, numerare memento.
 Proxima tricenas partes sententia ducit:
 Hic ubi deficiet partes sententia relicta
 In binas sortis adiecta parte locetur,
 Dimidium reliquis tribuatur ut ordine signis:
 In qua destituent, te iustum Luna videbit.
 Duodecateriorij signis post cetera duces
 Ordine quæq; suo: sic constant astra locata.
 Hæc quoq; te ratio ne fallat, perspice paucis.
 Maior in effectu, minor est: quod partibus ipsis
 Duodecateriorij, quid sit, quod dicitur esse
 Duodecateriorum, namq; id per quinque notatur
 Partes, nam totidem præfulgent sydera celo,
 Que vaga dicuntur, ducunt & singula sortes
 Dimidias vires, que in eis & cura capessunt.
 In quocumq; igitur stella sunt quinque, locate,
 Duodecateriorum fuerit spectare decebit.
 Cuius enim stelle in finem sint sydere quog;

c 3 Incid

Inciderint, dabit effectus in mentibus eius:
 Undiq; miscenda est ratio, per quā omnia cōstant.
 Verū hoc pōsterius proprio cuncta ordine reddam.
 Nunc satis est docuisse suos ignota per vsus,
 Ut cum perceptis steterit fiducia membris:
 Sic totum corpus facili ratione notetur,
 Et bene de summa veniat post singula carmen.
 Ut rudibus pueris monstratur littera primum,
 Per faciem nomenq; suum, componitur vsus.
 Tunc coniuncta suis formatur syllaba nodis.
 Hinc verbis structura venit per verba legendi.
 Tunc rerum vires atq; artis traditur vsus.
 Perq; pedes proprios nascentia carmina surgunt,
 Singulaq; in summa prodest didicisse priora.
 Quæ nisi constiterint proprijs fundata elementis,
 Versu quæ propere dederint præcepta magistri,
 Effluat in vanum rerum præpositus ordo.
 Sic mihi per totum volitanti carmine mundum,
 Erutaq; obstrusa penitus caligine fata
 Pieridum numeris etiam modulata canenti,
 Quosq; deus regnat reuocanti numen in artes,
 Per partis ducenda fides: et singula rerum
 Sunt gradibus tradenda suis: et cum omnia certa
 Notitia steterint, proprios reuocentur ad vsus.
 Ac velut in iudis consurgunt moribus vrbes,
 Conditor et vacuos miris circumdare collis
 Desinet auste manus, quam tenet scindere fossas.
 Vertit opus, ruit ecce nemus saltusq; iuncti

Procumbunt

Procumbunt, solemq; nouum noua sidera cernunt.
 Pellitur omne loco, volucrum genus, atq; ferarum,
 Antiquasq; domos, et nota cubilia linquunt.
 Ast illi silicem in muros, et marmora templi
 Rimantur, ferriq; rigor per tempora nota
 Queritur: hinc artes, hinc omnis conuenit vsus,
 Tunc demum cōsurgit opus, cum cuncta supersint:
 Ne medios rumpat cursus præposita cura.
 Sic mihi tractanti tante succedere moli
 Materies primum rerum ratione remota
 Tradenda est, ratio sit ne post irrita, ne ve
 Argumenta nonis stupeant nascentia rebus.

De Cardinibus Mundi. CAP. XIII.

ERgo age nascendis animum compone sagacem
 Cardinibus, qui p mundū sunt quatuor omnes
 Dispositi semper, mutantq; volanti signa.
 Vnus ab exortu celi nascentis in orbem,
 Quā primum terras aequali limite creuit.
 Alter, ab aduersa respondens ætheris ora,
 Vnde fugit mundus, præcepq; in tartara tendit.
 Tertius excelsi signat vestigia celi:
 Quā defessus æquis Phæbus subsistit habenis,
 Declinatq; diem, mediasq; examinat undas.
 Ima tenet quartus fundato nobilis orbe:
 In quo principium est reditus, finisq; cadendi
 Syderibus: pariterq; occasus cernit et ortus.
 Hæc loca præcipuas vires, summosq; per artes

e 4.

Fatorum

Fatorum effectus referunt: quod totus in illis
 Nititur æthereis veluti compagibus orbis.
 Quæ nisi perpetuis alterna sorte volentem
 Cursibus excipiant, nectantq; in vincula bina
 Per latera, atq; innum tēpli, summumq; cacumens
 Dissociata fluat resoluta machina mundo.
 Sed diuersa tamen vis est in cardine quoq;
 Et pro sorte loci variant, atq; ordine distant.
 Primus erit, summi qui regnat culmine cæli,
 Et medium tenui partitur limite mundum.
 Quem capit excelsa sublimem Gloria sede.
 Scilicet hæc tutela decet fastigia summa,
 Quicquid vt emineat sibi p̄dicit: & decus omne
 Afferat: & varios tribuendo regnet honores:
 Hinc Fautor, & Species, atq; omnis Gloria vulgi.
 Reddere iura foro, componere legibus orbem,
 Fœderibusq; suis externas iungere gentis,
 Et pro sorte sua cuiusq; extollere nomen.
 Proximus est ima quamquam statione locatus,
 Sustinet alterius mixtum radicibus orbem,
 Effectus minor in species, sed maior in v̄sa.
 Fundamenta tenet rerum, censusq; gubernat.
 Quam rata sint fœsis scrutantur vota metallis:
 Atq; ex occulto quantum contingere possis.
 Tertius atq; illi tollens in parte nitentem
 Qui tenet exortum, quæ primum sidera surgunt,
 Vna dies dedit, & tempus describit in horas,
 Hinc inter Graias Horoscopus editur vr̄bis.

Nec

Nec capit externum, proprio quia nomine gaudet.
 Hic tenet arbitriū vite, atq; hic regula morū est,
 Fortunamq; dabit rebus, ducetq; per artis.
 Qualia quæ excipiant nascentes tempora prima,
 Quos capiant cultus, quali sint sede creati
 Vtrumq; admixtis subscribent viribus astra.
 Vltimus emenso qui condit sidera mundo,
 Occasumq; tenens submersum despicit orbem,
 Pertinet ad rerum summas, finemq; laborum:
 Coniungitq; epulas, extremaq; tempora vite,
 Otiāq; & cœtus hominum, cultusq; deorum.

De Diuisionibus ætatum in partes cæli:
 & de duodecim domorum significa-
 tionibus.

CAP. XV.

Nec contentus eris percepto cardine quoquam.
 Intervalla etiam memori sunt mente notāda
 Per maius dimensa suas redditentia vires.
 Quicquid ab exortu summum curuatur in orbem,
 Aetatis primæ, nascentisq; asserit annos.
 Quod summo premitur deuexum culmine mundi,
 Donec ad occasus veniet, puerilibus annis
 Succedit, teneramq; regit sub sede iuuentam.
 Quæ pars occasus interq; innumq; sub orbem
 Descendit, regit hæc mature tempora vite,
 Et propria serie, varioq; exercita cursu:
 At quæ perscitur cursu redeunte sub imo,
 Tardus supinatum lassatis viribus arcum

e 5

Ascend

Ascendens, seros demum complectitur annos,
 Labentisq; dies vite, tremulaq; senectam.
 Omne quidem signum sub qualicumq; figura
 Partibus inficitur, mundi locus imperat astrum.
 Et dotes, noxamq; facit, vertuntur in orbem.
 Singula: & accipiunt vires, calosq; remittunt.
 Vincit enim natura genus: legesq; ministras
 Finibus in proprijs: & prateremta cogit
 Esse sui moris, vario nunc diues honore,
 Nunc sterilis, paenamq; ferentia, sidera sedes.
 Quae super exortum est, à summo sidere cali,
 Infelix regio, rebusq; inimica futuris,
 Et vitio secunda nimis, nec sola: sed illa
 Par erit, aduerso quae fulget sidere sedes.
 Iuncta sub occasu neu praestet cardine mundi:
 Vtraq; praeerita fertur deiecta ruina
 Orta laboris erit: scandendum est, atq; cadendum.
 Nec melior super occasu, contraq; sub ortu,
 Sors agitur mundi praecipis, hac illa superna
 Pendens aut metuit vicino cardine finem,
 Aut fraudata cadet, merito Typhonis habetur.
 Horrenda sedes, quem tellus sana profudit,
 Cum bellum, caelo peperit, nec matre minores
 Exstiterint partus, sed fulmine rursus in altum
 Compulsi, montesq; super rediere cadentes.
 Cessit & in tumultum belli, viteq; Typhoeus.
 Ipsa tremit mater flagrans monte sub Aetna,
 Atq; resulgenti sequitur vestigia caelo.

Proxima

Proxima ne're ipsi cedat qui surgitur aëtro.
 Spe melior palmasq; petens, videtrixq; priorum,
 Altius insurgit summa comes addita finis.
 In periusq; manent cursus, nec vota super sunt.
 Quocirca minimè est mirum, si proxima summo
 Atq; eadem inferior veneranda sorte dicatur,
 Cui titulus Fælix, censum (si proxima Graia
 Nostra subit lingue) virtutis nomine nomen.
 Iuppiter hic habitat, fortune credere genti
 Huic in peruersum similis deiecta sub orbe,
 Imaq; submersi contingent fulmina mundi.
 Aduersaq; inter parte desessa peracta
 Militia, rursusq; nouo deuota labori
 Cardinis, & subitura iugum, sortemq; potentem.
 Nondum sentit opus mundi: iam sperat honorem
 Demonion, memorant Graij Romana per ora.
 Queritur in verso titulus sub corde sagaci.
 Conde locum, numeri; dei, totumq; potentis,
 Quae tibi posterius magnos renocantur ad usus.
 Hinc momenta manent nostra plerumq; salutis.
 Bellaq; morborum tetrus pugnancia telis.
 Viribus ambigujs Geminis causaq; diei
 Nunc hac nunc illuc sortem mutantis vtramq;
 Sed medium post aëtra diem, curuataq; primum
 Culmina narrantis summo de vertice mundi
 Aethera Phœb' amat, sub quo quoq; corpora nostrae
 Decernunt vitia: & fortunam ex viribus eius
 Concipiunt. Dens ille locus sub nomine Graio

Dicitur:

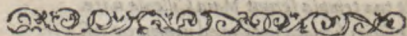
Dicitur: hinc aduersa nitens quæ prima resurgit
 Sedibus ex imis, iterumq; reducit Olympum
 Pars mundi, fuluumq; nitet, noctemq; gubernat.
 Et dominam agnoscit Phæben fraternæ videtem
 Regna per aduersas celi fulgentia paritis,
 Fataq; damnosus imitantem finibus orbis.
 Huic parti Dea nomen erit Romana per ora:
 Græcia voce sua titulum designat eundem.
 Arce sed in celi quæ summa accliuia finem
 Inueniunt: quæ principium declinæ sumunt,
 Culminemq; insurgunt occasus inter & ortus:
 Suspenduntq; suo libratum ex ordine mundum,
 Afferit hanc Cytherea sibi per sidera sedem:
 Et veluti faciem mundi sua collocat ora.
 Per quæ humana suæ propria est hæc addita parti
 Vis, & comubia, & thalamos, tedasq; gubernat.
 Hæc tutela decet Venerem: sua tela mouere
 Nomen erit Fortuna loco: quo percipere mentem,
 Ut breuia in longo compendia carmine præstet:
 Et quæ subsidit conuerso cardine mundus,
 Fundamenta tenens aduersum & suspicit orbem.
 Ac media sub nocte iacens Saturnus in illa
 Parte suas agitât vires deiectus, & ipse
 Imperio quondam mundi solioq; deorum,
 Et pater in proprios exercet numina casus,
 Fortunamq; senum, prima est fortuna duorum
 Nascentium atq; patrum quæ celi condita pars est.
 Aesperum erat tempus, titulum cui Græcia fecit,

Dem

Demonium signatq; suis pro nomine vires.
 Nunc age surgentem primo de cardine mundum
 Respice: quæ solido nascentia signa recurſu
 Incipiunt: vixus gelidis & Phæbus ab indigis
 Enatat, & fuluo paulatim accenditur igne.
 Et tua templa serunt Maia Cillenie natæ.
 O facies signata nota: quod nomen & ipsi
 Auctores tibi dant artes quæ ducit olympum:
 In qua fortunam natorum condidit omnem
 Natura: ex illo suspendit vota parentum.
 Vnus in occasu locus est super, ille ruentem
 Precipitat mundus terris, & sidera mersat.
 Terra prospicit Phæbi quæ viderat ora.
 Ne mirere, nigri si Ditis ianua fertur,
 Et finem vite retinet, mortiq; locatur.
 Hinc etiam ipse dies moritur: terrasq; per orbe
 Surripit, & noctis captum sub carcere claudit,
 Necnon & Fidei tutelam vindicat ipsam,
 Pectoris & pondus: tanta est in sede potestas,
 Quæ vocat, & condit Phæbum, recipitq; refertq;
 Consumitur; diem, tali sub lege notande:
 Templorum cibi sunt vires, quas peruiolat omnis
 Astrorum series, ducitq; & commodat illis
 Ipse suis leges stellasq; ex ordine certo.
 Ut natura finit lustrant: variasq; locorum
 Efficiant vires: vtrumq; aliena capeſunt
 Regna, & in externis subsidunt hospita castris.
 Hæc mihi sub certa Stellarum parte canentur.

Nume

Nunc satis est celi partis titulosq; notasse,
 Effectusq; loci per se, cuiusq; deosq;
 Qui parti nomen posuit, qui condidit arcem,
 Octo tropos, per quos stelle diuersa volantes,
 Quos reddant motus proprio venit ordine rerum.

MARCI MANILII

ASTRONOMICON

LIBER III.

*

De natura omnium gubernatrice: et de partibus xii. domorum à quibus hominum fata dependet: & de gradu cardinum: ac de dierum & noctium varietate, horarumq; inæqualitate.

CAP. I.

Nona surgentem maioraq; viribus
 ausum;
 Nec per inaccessos metuentem rade-
 re saltus

Ducite Pierides: vestros extendere finis
 En conor, & dignos in carmina ducere cantus.
 Non ego in excidium celi nascentia bella,
 Fulminis & flammas, partusq; in matre sepultos,
 Hæc flora venalem cineri Priamumq; ferentem
 Colchida: nec referam videntem regna parentis:
 Et lacerum fratrem stupro, segetesq; virorum,

Taur

Taurorumq; truces flammas, vigilemq; draconem,
 Et reduces annos, auroq; incendia facta,
 Et male conceptos partus, peiusq; necatos.
 Non amosa canam Messane bella nocentis,
 Septenosq; duces, ereptaq; fulmine flammis
 Mænia Thebarum, & victam quæ vicerat orbem:
 Germanosq; patris referam, matrisq; nepotes,
 Natorumq; epulas, conuersaq; sidera retro,
 Ereptumq; diem, nec Persica bella profundo
 Indicta, & magna Pontum sub classe latentem,
 Immissumq; fretum terris, iter æquoris undis.
 Non reges magnos spatio maiore canenda
 Quam si tacta loquar, Romane gentis origo:
 Totq; dures orbis, tot bella, tot otia, & omnis
 Ut populi vnus leges ut cesserit orbis
 Dissertur: facile est ventis dare vela secundis.
 Fœcundumq; solum variis agitare per artis,
 Auroq; atq; ebore decus addere: cum rudis ipse
 Materies nitet, speciosis condere rebus
 Carmina vulgatum est opus, & cōponere simplex.
 At mihi per numeros, ignotaq; nomina rerum,
 Temporaq; & varios casus, inomentaq; mundi,
 Quorum quæq; vices parteq; in partibus ipsis,
 Lactadus est, quod nosse nimis, quod dicere quātū est
 Carmine quod proprio, pedibus quod iungere certis.
 Huc ades o qui cumq; meis aduertere captis
 Aurem oculosq; potes, veris & percipe voces,
 Non ad iuratos Reges, Troiamq; cadentem

Imp

Impendas animum, nec dulcia carmina queras.
 Ornari res ipsa negat, contenta doceri.
 Et si qua externa referent nomina lingua,
 Hoc operis non vatis erit: non omnia flecti
 Possunt, & propria melius sub voce notantur.
 Nunc age subtili rem summam perspice cura.
 Que tibi precipuos usus monstrata ministret,
 Et certus det in arte vias ad fata videnda.
 Si bene consiterit vigilanti condita sensu.
 Principium rerum & custos natura latentum
 Quom tantis strueret moles per mœnia mundi,
 Et circumfusus orbem concluderet astris
 Vndiq; pendentem in medium, diuersaq; membra
 Ordinibus certis sociaret corpus in vnum,
 Aëraq; & terras, flammamq; vnamq; natantem
 Mutua in alterutrum præbere alimenta iuberet:
 Ut tot pugnantis regeret concordia causas,
 Staretq; alterno religatus facere mundus,
 Exceptum à summa ne quid ratione maneret,
 Et quod erat mundi mundo regeretur ab ipso.
 Fata quoq; & vitas hominum suspendit ab astris.
 Que summa operum partis, que lucis honorem,
 Que famam assereret, que nunquam sessa volaret,
 Que quasi per mediam mundi præcordia partem
 Disposita obtineant Phœbum Lunamq; vagasq;
 Emicunt stellæ: nec non vincuntur & ipsæ.
 His regimen natura dedit: propriasq; sacrauit
 Vnicuiq; vices, sanxitiq; per omnia summa

Vndiq;

Vndiq; ne fati ratio traheretur in vnum.
 Nam quodcumq; genus rerum, quodcumq; laborum,
 Queq; opera, atq; artes, quicunq; per omnia casus
 Humana in vita poterant contingere sortem,
 In tot complexa est partis, quot & astra vocarant.
 Res posuit, certasq; vices, sua nomina cuiq;
 Attribuit: totumq; hominis per sidera cursum
 Ordine sub certo duxit: pars semper ut idem
 Confinis parti vicinus flaret in astris.
 Horum operum partes ad singula signa locauit:
 Non ut in eterna celi statione manerent,
 Et cunctos hominum pariter traherentur in ortus
 Ex iisdem reperita locis: sed tempore sedes
 Nascentium acciperent proprias, signisq; migrarēt.
 Atq; aliis alio fors quæq; accederet astro.
 Ut caperet genitura novam per sidera formam,
 Ne tamen incerto confunderet omnia motu.
 Sed cum pars operum, que prima cœdita parte est,
 Accepit propriam nascentis tempore sedem,
 Cætera succedunt, signisq; sequentibus herent.
 Ordo ducem sequitur, donec venit orbis in orbem.
 Has autem facies rerum per signa locatas,
 In quibus omnis erit natura & condita summa:
 Ut quom iam Stella septem leduntæ iuuantæ,
 Cardinibusæ mouet diuina potentia mundi:
 Sic felix aut triste venit per singula fatum.
 Talis & illius fors est speranda negoti.
 Hæc mihi solennis sunt ordine cuncta canenda,

f

Et

Et titulis signanda suis, rerumq; figuris.
 Ut pateat positura operum, nomenq; genusq;
 Fortune fors prima data est, hoc illa per artem
 Censetur titulo: quia proxima continet in se
 Fundamenta domus, domuiq; herentia cuncta.
 Qui modus in seruis, qui sit consensus in aruis,
 Quaq; datum magnas operum componere moles,
 Ut vaga fulgentis concordant sydera celi.
 Post hanc militie locus est: quia quicquid in armis,
 Quaq; peregrinas interuersantibus vrbs
 Accipere assuevit, titulo comprehenditur vno.
 Tertia ad urbanos statio est numeranda labores.
 Hoc quoq; militie genus est civilibus actis
 Compositum, fideiq; tenet parentia vincla.
 Format amicitias, & sepe cadentia frustra
 Officia, & cultos: contingant premia quanta
 Edocet, appositis cum mundus consonet astris.
 Iudiciorum opus in quarto natura locauit.
 Fortunamq; fori, fundentem verba patronum:
 Pendentemq; reum lingua, rostrisq; loquentem
 Impositum, & populo nudantem condita iura.
 Atq; expensa sua soluentem iurgia fronte.
 Cum iudex vero nihil amplius advocat ipso.
 Quicquid propositas inter sacundia leges
 Efficit, hoc totum partem concessit in vnam.
 Atq; vtrumq; gerunt, dominantia sydera manant.
 Quintus coniugio gradus est per signa dicatus.
 Et socios tenet & comites, atq; hospitium vna.

Lung

Iungitur, & similis coniungens fœdus amicos.
 In sexta diues numeratur copia sede.
 Atq; adiuncta silus rerum: quarum altera quanti
 Contingant vsus monet altera quam diuturni,
 Sydera vt inclinant vires, & templa gubernant.
 Septima censetur seuis horrenda periclis,
 Si male subscribunt stelle per signa locate.
 Nobilitas tenet octauam: quâ constat honoris
 Conditio, & sane modus, & genus, & specioso
 Gratia pretextu, nouus locus occupat omnem
 Fatorum sortem dubiam, patriosq; timores.
 Omniaq; intrantum mixta nutritia turba.
 Huic vicinus erit vita qui continet actum:
 In quo seruorum mores, & qualibet omnis
 Formetur domus exemplis, quoq; ordine certo
 Ad sua compositi discedant munera serui.
 Precipua vndecima pars est in sorte locata,
 Que summam nostri semper, viresq; gubernat.
 Quaq; valitudo constat, nunc libera morbis,
 Nunc oppressa mouent, & mundum sydera cumq;
 Non alias sedes temporisq; genuit medendi,
 Que sibi deposcat vel cuius tempore prestet
 Auxilium, & vite succos mittere sabubris.
 Vltimus & totam concludens ordine summam
 Rebus apiscendæ labor est: qui continet omnis
 Votorum effectus: & que sibi quisq; suisq;
 Proposit studia, atq; artis, hec irrita ne sint.
 Sen serat officium nudus blanditur in omnis.

f 2 Afferre

Aspera siue foro per litem iurgia tentet,
 Fortunamue petat pelago, ventisq; sequatur.
 Seu Cererem plenam, vincentemq; horrea mœstem,
 Aut repetat Bacchum per pinguia musta fluëtem.
 Hac in parte dies, atq; hæc momenta dabuntur,
 Si bene conuenient stelle per signa sequentes,
 Quarum ego posterius vires in utrumq; valentis
 Ordine sub certo reddam, cum pandere rerum
 Incipiam effectus, nunc ne permixta legentem
 Confundant, nudis satis est insilere membris.
 Et quoniam toto digestos orbe labores,
 Nominaq; in numerum, viresq; exegimus omnis,
 Atla vocant Graii: quæ cuncta negotia rerum
 In genera & partis bis sex diuisi coherent.
 Nunc quibus a scendât signis, quâdoq; cauendû est.
 Perpetuus neq; enim sedes, eademq; per omnis
 Sydera nascentis retinent: sed tempora mutant,
 Nunc huc nunc illuc signorum mota per orbem,
 Incolumis tamen vt maneat, qui conditus ordo est.
 Ergo age: ne falsa varia genitura figura,
 Si sua quæq; voles reuocare ad signa laborem,
 Fortune perquire locum per sidera cuncta,
 Quæ primo pars est numerosis dicta sub Atlis.
 Qui tibi cum fuerit certa ratione repertus,
 Cetera predicto subeuntibus ordine signis
 Coniunges, teneant proprias vt singula sedes.
 Et ne fortè vagus naturæ quærere sedem
 Incipias, duplicem certa ratione capeffe.

Cum

Cum tibi nascentis percepto tempore forma
 Constituerit, celi stellis ad signa locatis,
 Transuerso Phæbus si cardine celsior ibit,
 Qui tenet exortum, vel qui demergit in rudas
 Per tempus licet affirmes natum esse diei.
 At si subiectis senis fulgebit in astris
 Inferior, dextra, leuâq; tenentibus orbem
 Cardinibus, noctis fuerit per tempora natus.
 Hæc tibi cum fuerint certo discrimine nota,
 Tunc si fortè dies nascentem exceperit alma,
 A Sole ad Lunam numerabis in ordine partes
 Signorum, ortino totidem de cardine duces,
 Quem bene partitis memorant Horoscopon astris.
 In quocumq; igitur numerus peruenerit astrum,
 Hoc da fortune, iunges tum cetera signis
 Atla suis, certo subeuntibus ordine cunctis.
 At cum obducta nigris nox orbem texerit alis,
 Si quis erit, qui tum materno excefferit aluo,
 Verte vias, veluti natura vertitur ordo.
 Consule tunc Phæben imitantem lumina fratris
 Semper, & in proprio regnantem tempore noctis.
 Quotq; ab ea Phæbus partes & signa recedit,
 Tot numerare iubet fulgens Horoscopus à se.
 Hunc fortuna locum teneat subeuntibus Atlis
 Ordine naturæ, sicut sunt cuncta locata.
 Forsitan & queras agili rem corde notandam,
 Quæ ratione quæis natalis tempore nati
 Expressimere immenso surgentem Horoscopon orbe.

f 3 Quod

Quod nisi sub stellis visus ratione tenetur,
 Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo,
 Cardinibus quoniam falsis qui cuncta gubernant
 Mentitur faciem mundus, nec constat origo:
 Flexaq; momento variantur sidera templi.
 Sed quanta effectus res est, tam plena laboris
 Cursibus eternis mundum per signa volentem:
 Ut totum lustraret curuatis arcibus orbem.
 Exprime, & vultus eius componere certos:
 Ac tanta molis minimum deprindere punctum.
 Que pars exortum, vel que fastigia mundi
 Auferat occasus, aut imo sederit orbe.
 Nec me vulgatae rationis preterit ordo,
 Que binas tribuit signis surgentibus horas,
 Et paribus spatiis equalia digerit astra.
 Ut parte ex illa, qua Phœbi cœperit orbis
 Discedat numerus, summamq; accommodet astris,
 Donec perueniat nascentis tempus ad ipsum:
 Atq; ubi subsisterit signum dicatur oriri.
 Sed iacet obliquo signorum circulus orbe,
 Atq; alia inflexis oriuntur sidera membris.
 Ast illis magis est rectus surgentibus ordo,
 Ut propius nobis aliquod vel longius astrum est:
 Vix finit lucas Cancer, vix Bruma reducit.
 Quam brevis illa iacet, tam longus circulus hic est.
 Libra Ariesq; parem reddunt noctemq; diemq;
 Sic media extremis pugnant, extremaq; summis:
 Nec nocturna minus variat, quam tempora lucis.

Sed

Sed tamen aduersis idem stat mensibus ordo.
 In tam dissimili spatio, varijsq; dierum
 Vmbrarumq; modis, quis possit credere in auras
 Omnia signa pari mundi sub lege manere?
 Adde quod incerta est horæ mensura: neq; ullam
 Altera pars sequitur: sed sicut summa dierum
 Vertitur, & partes surgunt, rursusq; recedunt.
 Cum tamen in quocumq; dies deducitur astro
 Sex habeat supra terras, sex signa sub illis:
 Quod sit, ut in binas non possint omnia nasci,
 Cum spatium non sit tantum pugnantibus horis,
 Si modo bisseña seruantur luce sub omni:
 Quem numerum debet ratio, sed non capit usus.

De mensura temporum & signorum.

CAP. II.

NEc tibi constabunt aliter restigia Veri,
 Ni lucem noctemq; pares dimensus in horas,
 In quantum vario pateant sub tempore noris,
 Regulâq; exactas primum formetur in horas,
 Que sequemq; diem sedes perpendat, & umbras.
 Hec erit in Libra, cum lucem vincere noctes
 Incipiunt, vel cum medio concedere Vere.
 Tunc etenim solum bisseñas tempora in horas
 Aequa patent, medio cum currit Phœbus Olympo.
 Hic cum per gelidas hyemis summotus in astro
 Fulget in oclaua Capricorni parte biformis,
 Tunc angusta dies Vernalis perit in horas

f 4 Dimid

Dimidiam atq; novem, sed nox oblita diei
 Bis septem, apposta numerus ne claudicat hora
 Dimidia sic in duodenis exit utrumq;
 Et redit in solidum nature condita summa.
 Inde cadunt noctes, surguntq; in tempora luces,
 Donec ad ardentis pugnarint sidera Cancrī.
 Atq; ubi conuersis vicibus mutantur in horas
 Brumales, noctemq; dies, lucemq; tenebre
 Hybernā referunt, alternāq; tempora viuunt,
 Nunc huc nunc illuc gradibus per sidera certis
 Impulsi, quarum ratio manifesta per artem
 Collecta est, venietq; suo per carmina textu.
 Atq; hæc est illas celi mensura per horas,
 Quæ rigat æstiuus gradibus torrentibus annis
 Nilus, & erumpens imitatur sidera mundi
 Per septem fauces, atq; ora fugantia Pontum.

De stadiis quæ xij. signa in ortu & occa-
 su occupant. CAP. III.

Nunc age quot stadiis, & quanto tempore
 surgant
 Sidera, quocq; cadant animo cognosce sagaci,
 Ne magna in breuibus careant compendia dictis.
 Nobile Lanigeri sidus, quod cuncta sequuntur,
 Dena quater stadia exorians duplicatq; ducit
 Cum cadit, atq; horam surgens, eiusq; trientem
 Occipit, occiduius gemit, cum cætera signa
 Octonis cresunt stadiis orientia in orbem:

Et

Et totidem admittit gelidasq; rigetia in umbras.
 Hora nouo crescit per singula signa quadrante.
 Tertiaq; in quarta parte si ducitur eius.
 Hæc sunt ad Libræ sidus surgentibus astris
 Incrementa: pari momento damna trahuntur,
 Cum subeunt orbem, rursusq; ad sidera Libræ
 Ordine mutato paribus per tempora versa
 Momentis redeunt, nam per quot creuerat astrum
 Lanigeri stadia, aut horis, tot Libræ recedit.
 Occiduiusq; Aries spatium tempusq; oriendi
 Quod tenet, in tantum Chele cum surgere perstat
 Eius in exemplum se signa sequentia vertunt.
 Hæc ubi constiterint vigilanti condita mente,
 Iam facile est si quod quandoq; horo copet astrum
 Noscere, cum liceat certis surgentia signis
 Ducere temporibus, propriisq; ascribere in horas
 Partibus, ut ratio signis ducatur ab illis,
 In quæ Phæbus erit, quorū mihi reddita summa est.

De inclinationibus mundi: & quot horis
 vnumquodq; signū in quauis regione
 ascendat & descendat. CAP. IIII.

Sed neq; per terras omnis mensura dierum
 Umbrarumq; eadē est, simili nec tempora cursu
 Mutantur: modus est varius ratione sub vna.
 Nunquam Phryxæi ducuntur vellera signi,
 Chelærumq; fides, iusteq; examina Libræ.
 Omnia consurgunt binas sibi signa per horas.

f s

Que

Quo medius recto praeingitur ordine mundus,
 Aequalisq; super transuersum vertitur axem.
 Illis perpetua iunguntur pace diebus
 Obscure noctes,aequo stat sedere tempus.
 Nec manifesta patet falsi fallacia mundi.
 Nec similis simili toto nox vertitur orbe.
 Omnibus Autumnus signis,Ver omnibus vnum.
 Vna coequali lustratur linea Phæbo.
 Nec refert tunc,quo Phæbus decurrat in astro.
 Littoreum ne coquat Canerum,contra ne feratur
 Syderibus medys:an que sint quattuor inter.
 Quod quanquam per tris signorum circulus arcus
 Obliquos iaceat,recto tamen ordine Zone
 Consurgunt,superq; caput terrasq; feruntur:
 Et paribus spatijs per singula lustra resurgunt.
 Ac bene diuiso mundus latet orbe,patetq;
 Et simul ex illa terrarum parte recedas,
 Quicquid ab extremo temet praeuenteris axe
 Per conuexa gradus gressum vestigia terre,
 Quam tereti natura soli decircinat orbem
 In tumidum,et mediâ mundo suspendit ab omni.
 Ergo vbi conscendens orbem,fridensq; rotundum
 Digrediere,simul fugiet pars altera terre,
 Altera reddetur:sed quantum inflexerit orbe,
 Tantum inclinabit celi positura volantis.
 Et modo que fuerant surgentia limite recto
 Sydera:curuato ducuntur in aethera tractu.
 Atq; erit obliquus signorum Balthens orbe,

Qui

Qui transuersus erat spatio,quando illius vna est,
 Nostræ mutantur sedes:ergo ipsa moueri
 Tempore iam ratio cogit,variisq; referre
 Sub tali regione dies,quom sydera flexo
 Ordine consiciant cursus obliqua malignos,
 Longius atq; alijs aliud propius ne recumbat.
 Pro spatio mora magna datur,que proxima nobis
 Consurgunt,longos celi visuntur in orbes.
 Vltima que effulgent,cæcis merguntur in umbris,
 Et quando ad gelidos propius quis venerit Arctos,
 Tam magis officiunt oculis Brumalia signa.
 Vixq; ortus occasus erit:si longius inde
 Procedat,totis condentur singula membris,
 Tricenasq; trahent connexo tempore noctes.
 Et totidem luces adiment,sic parua dierum
 Efficitur mora,et attritis consumitur horis:
 Paulatimq; perit spatio fulgentibus astris,
 Pluraq; per partes sub rupto tempore signa
 Tempore querentur medio celata timore,
 Adducuntq; simul Phæbum,texentq; tenebras
 Mensibus eruptis,donec sit debilis annus.
 Si verò natura sinat sub vertice celi
 Quem gelidus rigidis fulcit compagibus axis
 Aeternas superare niuis,orbemq; rigentem
 Prona Lycaonie spectantem membra puellæ,
 Stantis erit celi species,laterumq; meatus
 Turbinis in morem recta vertigine currit:
 Inde tibi obliquo sex tantum signa patebunt,

Circuli

Circuitum, nullos unquam fugientia visus,
 Sed teretem acclius mundum comitantia semper,
 Hic erit una dies per senos undiq; mensis.
 Dimidiumq; trahens contextis lucibus annum.
 Nunquam erit occiduis pro tanto tēpore Phœbus,
 Dum bis terna suis perlustrat cursibus astra.
 Sed circumuolitans recto versatur ab orbe.
 At simul è medio præceps descenderit orbe
 Inferiora petens deiecto sidera cursu,
 Et dabit in prouum laxas effusus habenas,
 Per totidem menses iunget uox una tenebras.
 Vertice sub celi, nam quisquis spectat, ab omni
 Dimidium & toto mundum videt orbe rotundo.
 Pars latet inferior, neq; enim circumuenit illum
 Recta acies, medioq; tenuis distinguitur aluo.
 Effugit ergo oculos summo spectantis ab orbe,
 Dum sex submersis reſectatur Phœbus in aſtris.
 Adducitq; simul luces, tenebrasq; relinquit,
 Syderibus donec totidem quot mensibus actis
 Cesserat unde redit, geminasq; ascendit ad Arctos.
 Hic locus in binas annuum noctesq; diesq;
 Per duo partita dirimit diuortia terre.
 Et quoniam quanto variantur tempora motu,
 Et quibus è causis dictum est, nunc accipe signa
 Quot surgant in quoq; loco, cedantq; per horas,
 Partibus ut preſendi poſſint orientia certis,
 Ne falsus dubia ratione Horoscopus erret.
 Atq; hoc in totum certa sub lege sequendum est.

Singular

Singula quod nequeunt per tot distantia motus,
 Temporibus numerisq; suis exacta referri,
 A me sumat iter, positum sibi quisq; sequatur,
 Periq; suos tendat gressus, mihi debeat artem
 Quoq; modo hoc parat, & terrarū quisq; requirat,
 Deducat proprias noctemq; diemq; per horas.
 Maxima sub Cancro, minimisq; cingitur umbris.
 Et sextam summe fuerit que fortē diurne
 Vicino tribuat post Cancro templa Leoni.
 At que nocturnis fuerit mensura tenebris,
 In totidem partis simili ratione secanda est.
 Ut quantum una ferat tantū tribuatur ad ortus
 Temporis aduerso nascentia sidera Tauro.
 Has inter quasq; accipiet Nemeæus in horas.
 Quod discrimen erit, per tres id diuide partis,
 Tertia ut accedat Geminis, que tempora Tauro
 Vinciat, atq; eadem Cancro similisq; Leoni.
 Sic erit ad summam ratio deducta priorem,
 Quomodo diuisis Nemeæus duxerit horis.
 Inde pari Virgo procedat temporis actus,
 Sed certa sub lege prioris semper ut aſtris
 Incolumem seruet summam, crescentisq; nouanda.
 His vsq; ad denas, horarum partibus actis
 Per totidem Libræ decreſcent sidera partis.
 Et quantū in vtrāq; modis tolluntur ad ortus
 Diuersam in sortem, tantis mergentur ad umbras.
 Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem,
 Sydera que ostendit que oriantur, queq; cadantq;.

Que

Que cum tercentum numeris vicensq; constet,
 Detrahitur summe tota pars quota demit vtrumq;
 Omnibus ex horis, æstiuæ nomine noctis
 Solstitium summo peragat cum Phœbus Olympo.
 Quodq; his exuperat demptis, id ducit in æquis
 Sed partes, sextamq; ardenti trade Leoni.
 Rursus qui steterit numerus sub nomine noctis,
 Eius erit signo Tauri pars illa decenda.
 Quodq; hanc exuperat partem, superatur ab illa,
 Distinguitq; duas medio discrimine summas.
 Tertia pars eius numero superaddita Tauri,
 Traditur & Geminis, simili tunc cætera lucro
 Procedunt, numeros semper tutata priores.
 Angebuntq; nouem numeratis nomine summas,
 Donec peruenient ad iuste tempora Libræ.
 Ex illa totidem per partis sic breuiantur,
 Lanigero ad fines conuersaq; nomina lege
 Accipiunt, perduntq; pares cedentia sortis.
 Hec via monstrauit stadiorum ponere summas,
 Et numerare suos ortus per sidera cunctas:
 Quod breuē cum proprijs simul acceptaueris horis,
 In nulla fallet regione Horoscopus inquit,
 Cum poterunt certis numerari singula signa
 Temporibus parte ex illa, quam Phœbus habebit.

De varietate temporum, videlicet anni,
 mensis, diei, horarum, iuxta signorum
 ascensiones.

CAP. V.

Nunc

Nunc quibus hiberni momētis surgere menses
 Incipiant, neq; enim paribus per sidera cuncta
 Procedunt gradibus, niuei dum vellera signi
 Contingunt, æquum lucis cogentia & umbras
 Ferre iugum, magna est ratio, breuiterq; docenda.
 Principio capiendi tibi est mensura diei,
 Quam minimū Capricornus agit, noctisq; p horā
 Quam summam quoq; si iusta superauerit hora.
 Et crepitem lucis eius, pars tertia signo
 Tradenda est medio semper: qua sorte retenta
 Dimidio vincat primū, vincatur & ipsum
 Extremo, totum in partis ita digere tempus.
 His opibus tria signa etiam, sed summa prioris
 Accedunt, numeri coniuncta sequentibus astris
 Cesserit vt, permis fuerit si longior horis
 Brumali, nox sortē die, Capricornus vt hora
 Dimidia attollat lucis, & Aquarius horam
 Ipse suam propriē dicat; summæq; priori
 Adiungat, Pisces tantum sibi temporis ipsi
 Constituant, quantum accipiant de sorte prioris.
 Et tribus expletis horis, noctemq; diemq;
 Lanigero triadant equandum tempore veris:
 Incipit à sexta tempus procelere parte.
 Diuiduum triplicant vires arenia signa.
 Vitimaq; acceptas duplicant: ita summa diebus
 Cedere diuersa labentia tempora lege.
 Nam; Aries totidem deducit noctibus horas,
 Quot prius absulerunt proprio sub nomine Pisces.

Hors

Hora datur Tauro, cumuletq; vt damna priora
 Dimidiam adiungunt Geminis, sic vltima primis
 Redditur, equate soluntur fenore noctes.
 Rursus & incipiunt propria de sorte diebus.
 Respondent pariterq; illis, quæ proxima fulgent,
 Et media equatis censentur viribus astra,
 Precipuosq; gerunt varianda ad tempora motus.
 Hac vice discedunt noctes ad sidera Brumæ.
 Tollunturq; dies, anni; inuertitur orbis,
 Solstitium tardi cum fit sub sidere Cancræ,
 Tuncq; diem Brumæ nox æquat, tempora noctis
 Longa dies, similisq; redit quam creuerat actus,
 Illa etiam poterit nascens via ducere ad Austrum.
 Quod quandoq; vadis emissum redditur orbi.
 Nam quota sit lucis, si luce requiritur hora,
 Aspicias, atq; hunc numerum renocabis in ipsum
 Multiplicans, deciesq; adiectis insuper isilem.
 Quinq; tamen sumis, quia qualicumq; sub hora
 Ter quinquas mundi sex tollunt sidera partes.
 Hic ubi constiterit numerus coniungis & illas,
 Quæ superent Phæbo partes per signa memento.
 Ex hac tricenæ summæ per sidera partes
 Distribues, primamq; vicem quo Phæbus in astro
 Fulserit hinc alijs solem quæcumq; sequentur.
 Cum quo consistet numerus consumptus in astro,
 Quæue in parte suam summam, numeri; relinquit,
 Hæc erit exorients & pars & forma per ignis.
 Contineat partes, ubi summam fecerit unam

Tricenæ

Tricenæ dabis ex illa per singula signa,
 Donec deficiat numerus, quaq; illa sub astris
 Parte cadat, credas illam cum corpore natam
 Esse hominis, pariterq; orbem vidisse per ignis.
 Sic erit ipse tibi rapidis quærendus in astris
 Natalis mundi, certoq; horoscopus ortus.
 Vt cum ex hac sedes steterit sub cardine primo,
 Fallere non possit summi fastigia cali.
 Non feret oblitus stent fundamenta sub imo.
 Stent veri stellarum ortus, veri; sub ortus:
 Dena quod in proprias vires sortesq; recedant.

De temporibus vitæ quæ dantur Soli &
 Lunæ, & gradui ascendentis per sin-
 gulos nati annos.

CAP. VI.

Nunc sua reddentur generatim tempora si-
 gnis,
 Quæ diuisa etiam proprios ducuntur in annos,
 Et menses, luceq; suis, horasq; dierum,
 Per quos præcipuus ostendunt singula vires.
 Primus erit signi, quo Sol effulserit, annus.
 Annum quod lustrans consumit tempora mundi
 Proximus, atq; illi subeuntia signa sequuntur.
 Luna dabit menses, peragut quod mæstrua cursum.
 Tuteleq; sue primas horoscopus horas
 Asserit, atq; dies: radiq; sequentibus astris
 Sic annum, mensisq; tuos natura diesq;
 Atq; ipsas voluit numerari signa per horas

g

Omnia,

Omnia, vt omne foret diuisum tempus in astra,
 Per que alterna suos variaret sidera motus,
 Vt cuiusq; vices ageret redeuntis in orbem.
 Idcirco tanta est rerum discordia in aeo,
 Et subtexta malis bona sunt, lacrymaq; sequuntur
 Vota, nec in cunctis seruat fortuna tenorem.
 Vsq; adeo permixta sunt, nec permanet vsquam
 Amistiq; fidem variando cuncta per omnes.
 Non annis anni, non menses mensibus vsq;
 Conueniunt: seq; ipse dies, aliumq; relinquit.
 Horaq; non vlli similis producitur horæ.
 Tempora consistunt proprijsq; carentia signis
 Per numeros omnis æui diuisa volantis.
 Taliq; efficiunt menses, casusq; minantur.
 Qualia sunt quorū vicibus dum vertimur astra,
 Sunt quibus vt celi pateant nascentibus horæ,
 Sidere quod memorant horoscopon inuenturos:
 Parte quoq; ex illa describitur hora diebus.
 Omne genus rationis agit per tempora & astra.
 Et capit ex vno menses annosq; diesq;
 Incipit atq; horas, traditq; sequentibus astris.
 Et quamquam sociæ nascuntur origine cuncta,
 Diversas tamen esse vices, quod tardius illa,
 Hæc citius peragunt orbem, venit omnis ad astrū
 Hora dies, bis mense dies: semel vnus in anno
 Mensis, & exactis bis sex iam solibus annum.
 Difficile est in idem tempus concurrere cuncta.
 Vnus & signi pariter sit mensis & annus

Asper

Asperiores vt agat mensem, si mensis in astrum
 Latius incidit, signum si triste diei,
 Si fortuna diem foueat, si diuor hora.
 Idcirco nihil in totum sibi credere fas est.
 Non annos signum, menses vertentibus annis.
 Mensibus aut lucas, aut omnis lucibus horas.
 Quod nunc illa nimis properat, nunc illa moratur.
 Et modo deest alius, modo adest, vicibusq; recedit.
 Aut redit, atq; alio mutatur tempore tempus
 Interpellatum variantum sorte dierum.

De annis quos vnumquodq; signum dat.

CAP. VII.

ET quoniam duci per singula tempora vite,
 Quod quandoq; genus venit, cuiusq; sit astra
 Quisq; annus, cuius mensis simul hora, diesq;
 Altera nunc ratio, que summam continet æui
 Reddenda est, quot queq; annos dare signa feratur.
 Que tibi cum finem vite per sidera queris,
 Respicienda manet ratio, numerisq; notanda.
 Bis quinos annos Aries, vnumq; trientem
 Fraudatum dabit: appositis tū Taure duobus
 Vincis: sed totidem Ceminorum vinceris astro.
 Tuq; bis octonos Cancer, binosq; trientis.
 Bisq; novem Nemceæ cadabis, bis sexq; sub illis
 Erigone geminatq; decem geminatq; trientem.
 Nec plures fuerint Libræ, quam Virginis anni.
 Scorpius aquabit tribuentem dona Leonem.

g 2 Cent

Centauri fuerint, eadem quoq; munera Cancri.
Ter quinos Capricorne dares, si quattuor essent
Appositi menses: triplicabit Aquarius annos:
Quattuor & menses vitam producit in octo.
Pisicibus ac Aries & forte, & finibus herens
Lustra decem tribuet, solis cum mensibus octo.

De annis vitæ, quos Luna nato tribuit.

CAP. VIII.

NEc satis est annos signorum noscere certos.
Ne lateat ratio finem querentibus aui.
Templa quoq; & partes celi sua munera norunt.
Et proprias tribuunt certo discrimine summas,
Cum bene constiterit stellarum conditus ordo.
Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur:
Mox veniet mixtura suis cum viribus omnis.
Cum bene materies steterit per cognita rerum,
Non interpositis turbabitur vridiq; membris.
Si bene constiterit primo sub cardine Luna,
Quod redit in terras mundus, nascensq; tenebat:
Exortum octonos decies ducetur in annos,
Si duo decedant, at cum sub culmine summo
Constiter, tribus hic numerus fraudabitur annis.
Bis quadragenis occasus diues in ætus
Solis erat numero, nisi deesset Olympias vna.
Primaq; tricenosis fundamenta per annos
Consentur bis sex adiectis mensibus euo.
Quodq; prius natum fuerit, dextrumq; trigonum,

Hoc

Hoc sexagenos tribuit, duplicatq; quaternos.
Quod fuerit leuum, praelatq; signa sequetur,
Tricenos annos duplicat, tres insuper addit.
Queq; super signu nascens hoc ordine primum
Tertia forma est, & summo iam proxima celo.
Hæc ter videnos geminat, tres abstrahit annos.
Queq; infra venient spatio diuisa sub equo,
Ter quinquagenas complet sua munera brumas.
Quiq; locum superat nascens horoscopus, ille
Dena quater renocat vertentis tempora Solis,
Accumulatq; duos cursus, iuuenemq; relinquit.
At qui præcidit surgentis cardinis horam,
Videnos ternosq; dabit nascentibus annos,
Vix degustatam rapiens sub flore iuuentam.
Quod super occasus tentatum est, dena remittit
Amorū spatia, & decimā tribus applicat ætibus.
Inferius puerum interimet: bis sexq; peractis
Immatura trahet natalis corpora morti.

De signis Tropicis, & quattuor anni tem-
poribus.

CAP. IX.

SEd tamen imprimis memori sunt mente no-
tanda,
Partibus aduersis quæ surgunt condita signa,
Diuisumq; tenent æquo discrimine celum:
Quæ Tropica appellat, quod in illis quattuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosq; resoluunt,
Totumq; emittunt conuerso cardine mundum,

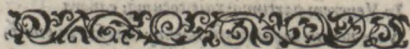
Inducuntq; nouas operum rerumq; figuras.
 Cancer ad æstiuæ fulget fastigia Zone,
 Extenditq; diem summum: paruoq; recessu
 Destrinit: & quanto fraudauit tempore noctes,
 In tantum lucis auget: fiat summa per omnes,
 Cum Cererem fragili properat distringere culmo
 Capus, & in varias distringunt mēbra palestras,
 Et tepidum pelagus iactatus languet in undis.
 Tunc & bella fero tractantur Marte cruenta:
 Nec Scythiam defendit hyems, Germania sicca
 Iam tellure fugit, Nilusq; tumescit in auræ.
 Hic iterum situs est Canceri, cum sydere Phœbus
 Solstitium facit, & summo versatur Olympo.
 Parte ex aduersa Brumam Capricornus inertem
 Per minimas cogit noctes, & maxima lucis
 Tempora, producitq; diem, tenebræq; resoluunt.
 Inq; vicem nunc damna facit, nunc tēpora supplet.
 Tunc riget omnis ager, clausum mare, cōdita castra.
 Nec tolerant medias hyemis horrentia saxa,
 Statq; vno natura loco, paulumq; quiescit,
 Proxima in effectu simili referentia motus.
 Esse ferunt lucis æquantia signa diebus.
 Namq; Aries Phœbum, repetentem sydera Canceri
 Inter principium reditus, finemq; coerctet
 Tempora diuiso iungens concordia mundo.
 Conuertitq; vices, victumq; ad sydera Brumæ
 Exsuperare diem iubet, & succumbere noctes,
 Aestiuæ donec veniant ad sydera Canceri.

Tum

Tum primum, muta pelagus conslernitur undæ.
 Et varios audet flores emitte tellus.
 Tunc pecudum volucrumq; genus per pabula læta
 In Venerem partiumq; ruit, totumq; canora
 Voce vicinis loquitur, frondeinque, virescit in omne,
 Viribus in tantum signis natura mouetur.
 Hinc ex aduerso simili cum sorte resulget
 Libra diem, noctemq; pari cum sedere ducit,
 Tantum quod victus usq; ad se vincere noctes
 Ex ipsa iubet, ac Brumæ cum tempora vincunt.
 Tum Liber grandida descendit plenus ab vltimo,
 Pinguiatq; impressis desumant musta racenis.
 Mandant & sulcis Cererem, dum terra tepore
 Autumnæ resoluta patet, dum semina ducit.
 Quattior hæc & in arte valēt, & tēpora vertit.
 Sic hos aut illos rerum flectentia casus,
 Nec quicquam in prima patientia sede manere.
 Sed non per totas æqua est mensura figuræ,
 Omnia nec plenis flectuntur sydera signis,
 Vna dies sub vtroq; æquat sibi tempore noctem.
 Nam Libra, atq; Aries Autumnus, Verq; figurant.
 Vna dies toto Canceri longissima signo.
 Cui nox equalis, Capricorni sydere fertur.
 Cetera nunc vrgent vicibus, nunc tēpora cedunt.
 Vna ergo in Tropici pars est cernenda figuræ,
 Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet.
 Fata mouet consulta, alios declinet in vsus,
 Omnia in aduersum flectant, rursusq; reuoluant.

3 4 Hæc

Has quidam vires octava in parte reponunt.
Sunt quibus esse placet decimas, nec desinit auctor.
Qui prima momenta daret, frenosque diurnum

MARCI MANILII

ASTRONOMICON

LIBER IIII.

*

De fato quo omnia reguntur: & quas ar-
tes duodecim signa natis polliceantur.

CAP. I.

Vid tam sollicitis vitam consumimus annis?
Torquimurque metu, caecaque cupidine rerum
Aeternisque senes curis dum quaerimus, omni
Perdidimus, et nullo votorum fine beati?
Victuros agimus semper, nec vivimus unquam.
Pauperiorque bonis quisque est, qui plura requirit.
Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.
Cumque sui parvos usus natura repositat,
Materiam fruimus magne per vota ruinae.
Luxuriamque lucris emimus, luxumque rapinas.
Et summum census precium est effundere censum.
Solvite mortales animos, curasque levate:
Totique superuacuis vitam deslere querelis.
Fata regunt orbem, certa stant omnia lege.
Longaque per certos signantur tempora cursus.

Nascent

Nascentes moriuntur: finisque ab origine pendet.
Tunc et opes et regna fluunt, et saepius orta
Paupertas, artesque date, moresque creati.
Et vitia, et clades, damna et compendia vitae.
Nemo caret damno: poterit nec habere negatum,
Fortunamve suam mutam pendere rotis.
Aut fugere instantem: fors est sua culpa ferenda.
At nisi fata darent leges vitaeque, necisque,
Fugissent ignes Aeneam: Troiaque sub viro
Non eversa viro satis vicisset in ipsis.
Aut Lupa projectos nutrivisset Martia fratres,
Romaque sic enata foret: pecudumque magistri
In Capitolinos auxissent fulmina montis.
Includi ve sua potuisset Iuppiter arce
Captus, vel caput hic orbis foret: igne sepulto
Vulneribus victor repetisset Mutinus urbem.
Solutus et appositus clausisset Horatius armis
Pontem urbemque simul: rupisset foedera Virgo:
Tresque sub viuis fratres virtute iacerent.
Nulla acies tunc evicit: pendebat ab viro
Roma viro, regumque orbis sortita iacebat.
Quid referam Caenis, admotaque moenibus arma?
Varronemque pigrum, magnum quod vivere posset.
Postque tuos Trasimene lacus, Fabiumque morantem
Accepisse iugum victas Carthagini arces:
Spectatum Hannibalem nostris cecidisse cathenis,
Exiliumque rogi furtiva morte luisset.
Adde etiam Italicas vires, Romanisque suismet

g s

Pugnare

Pugnantem membris : adiice & ciuilia bella:
 Et Cimbrū in Mario, Mariumq; in carcere victū.
 Quod Consul totiens, exulq; ex exule Consul,
 Et iacuit Libycis compar iactura ruinis.
 Atq; erepidinibus cœpit Carthagini orbem.
 Hoc nisi fata darent, nunquam fortuna tulisset.
 Quis te Niliaco periturum littore Magne
 Post victas Mithridatis opes, pelagusq; receptum,
 Et tres emenso meritis ex orbe triumphos:
 Cumq; etiam posses alium cognoscere Magnum,
 Crederet, vt corpus sepeliret naufragus ignis,
 Et collecta rogam facerent fragmenta carinae?
 Quis tantum mutare potest sine numine fati?
 Ille etiam celo genitus, celosq; receptus,
 Cum bene compositis victor ciuilibus armis
 Iura toge regeret, totiens prædicta cauere
 Vulnera non potuit, toto spectante senatu
 Iudicium dextra retinens, nomenq; cruore
 Deleuit proprio, possent vt vincere fata.
 Quid numerem euersas vrbes, regumq; ruinas?
 Inq; rogo Cræsum, Priamumq; in litore truncum,
 Cui nec Troia rogas? quid Xersem maius & ipso
 Naufragium pelago? quid captos agmine reges?
 Romanis positos, raptosq; ex ignibus ignes,
 Cedentemq; viro flammam, qui templa ferebat?
 Quot subita veniunt validorū in corpora mortes!
 Seq; ipsæ rursus fugiunt, errantq; per ignis.
 Ex ipsis quidam elati rediere sepulchra.

Atq;

Atq; his vita duplex, illis vix contingit vna.
 Ecce lenis perimit morbus, grauiorq; remittit.
 Succumbunt artes rationis vincitur vsus.
 Cura nocet, cessare iuuat, mora sæpe malorum
 Dat causas, leduntq; cibi, parcuntq; venena.
 Degenerant nati patribus, vinctumq; parentes,
 Ingeniumq; suum retinent, transiitq; per illam.
 Ex illo fortuna venit, furit alter amore.
 Et pontum tranare potest, & vertere Troiam.
 Alterius fors est scribendis legibus apta.
 Ecce patrem nati perimunt, natosq; parentes,
 Mutuq; armati cœunt in vulnera fratres.
 Non nostrū hoc bellum est, coguntur tanta mouere,
 Inq; suas ferri pœnas, lacerandaq; membra.
 Et Decios non omne tulit, non omne Camillos
 Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem.
 Materies in rem superat, sed lege repugnat.
 Et neq; paupertas breuioribus excipit annos:
 Nec sunt immensis opibus venalia fata.
 Sed rapit exceptos finis fortuna superbos.
 Indicitq; rogam summis statumq; sepulcrum.
 Quantū est hoc regnū, quod regibus imperat ipse!
 Quinetiam infelix virtus, & noxia salix.
 Et male consultus pretium est, prudentia fallax.
 Nec fortuna probat causas, sequiturq; merentis,
 Sed vaga per cunctos nullo discrimine fertur.
 Scilicet est aliud, quod nos cogatq; regatq;
 Maius, & in proprias ducat mortalia leges,

AHY

Attribuatq; suos ex se nascentibus annos,
 Fortuneq; rices, permiscet saepe ferarum
 Corpora cum membris hominum, non feminis ille
 Partus erit, quid enim nobis commune ferisq;
 Quisne in portenti noxam peccavit adulter?
 Astra novant formas, celumq; interserit ora.
 Deniq; si non est fati, cur traditur ordo?
 Cunctaq; temporibus certis ventura canuntur?
 Nec tamen hec ratio facinus defendere pergit,
 Virtutemue suis fraudare in premia donis.
 Nā neq; mortiferas quisquā minus oderit herbas,
 Quod non arbitrio veniunt, sed semine certo.
 Gratia nec lenior tribuetur dulcibus escis,
 Quod natura dedit fruges, non vlla voluntas.
 Sic hominum menti tanto sit gloria maior,
 Quod celo gaudente venit, rursusq; nocentis
 Oderimus magis in culpam, poenasq; creatos.
 Nec refert scelus vnde cadat, scelus esse fatendum.
 Hoc quoq; fatale est, sic ipsum expendere fatum.
 Quod quoniam docui, superest nunc ordine certo
 Celestis fabricare gradus, qui ducere flexo
 Tramite prudentem valeant ad sidera vatem.
 Nunc tibi signorum mores summumq; colorem,
 Et studij varias artis, ex ordine reddam.
 Dives fecundis Aries in vellera lanis,
 Exutusq; novis rursus speciem semper habebit.
 Naufragiumq; inter subitum, censusq; beatos
 Crescendo cadet, & rotis in damna feretur.

In vulgumq; dabit fructus, & mille per artis
 Vellera dueros ex se parientia questus.
 Nunc glomerare rudis, nunc rursus solvere lanis,
 Nunc tenuare levi filo, nunc ducere telas,
 Nunc gemere, & varias in questu vendere vestis,
 Quis sine non poterant vlla subsistere gentes.
 Vel sine luxuria, tantum est opus, ipsa suis met
 Affermit Pallas manibus, dignumq; putavit:
 Seq; in Arachnea magnum putat esse triumphum.
 Hec studia & similis dicit nascentibus artis:
 Et dubia in trepido precordia pectore figet,
 Seq; sua semper cupientia vendere laude.
 Taurus simplicibus donavit rura colonis.
 Pacatisq; labor veniet, nec patientia laudis:
 Sed terre tribuet partus, summittit araris
 Colla, iugumq; suis poscit cernicibus ipse.
 Ille suis Phœbi portat cum cornibus orbem,
 Militiam indicit terris, & segnia rura
 In veteres renocat cultus dux ipse laboris,
 Nec iacet in sulcis, soluitq; in pulvere pectus.
 Seranos, Curiosq; tulit, facilesq; per arua
 Tradidit, equē suo Dictator venit aratro.
 Laudis amor, tacite mentes, & corpora tarda
 Mole valent, habitatq; puer sub fronte Cupido.
 Mollius è Geminis studium est, & mitior ætas,
 Per varios cantus modulataq; vocibus ora:
 Et gracilis calamos, & nervis insita verba;
 Ingentemq; sonum: labor est etiam ipsa voluptas.

Arma procul, lituosq; volunt, tristemq; senectam.
 Otia, & eternam peragunt in morte iuventam.
 Inveniunt & in astra vias numerosq; modisq;
 Consumat orbem, postquam ipsos sidera linquit.
 Natura ingenio minor est: perq; omnia seruit.
 In tot sæculi Gemini commenta feruntur.
 Cancer & ardenti fulgens in cardine victum
 Quem Phœbus summus reuocatus curribus ambit:
 Articulum mundi retinet, lucisq; reflectit.
 Ille tenax animi, nullosq; infusus in vsus,
 Attribuit varios quasq; artesq; lucrorum.
 Merce peregrina fortunam ferre per vrbes,
 Et granida amosse speculantem incendia mentis.
 Credere opes, orbisq; orbi bona vendere posse.
 Totq; per ignotas commercia iungere terras,
 Atq; alio sub sole nouas exquirere predas:
 Et rerum pretio subitos componere census.
 Nauigat, & sterilis optando sortibus annos:
 Dulcibus vsuris æquo quoq; tempora vendit.
 Ingenium solers, suaq; in compendia pugnat.
 Quis dubitet, vasti quæ sit natura Leonis,
 Quasq; suo dicet signo nascentibus artis?
 Ille nouas semper pugnas, noua bella ferarum
 Apparat, & pecorum spolio, viuusq; rapinis.
 Hoc habet, hoc studium postis ornare superbos
 Pellibus, & captas domibus configere predas:
 Et purgare meto syluas, & vinere raptos.
 Sunt quorum similis animos nec mœnia frangent,

Sed

Sed Pecorum membris, media grassentur in vrbe,
 Et laceros artus suspendant fronte tabernæ.
 Luxuriæq; parent, eadem mortesq; lucentur.
 Ingenium ad sibiitas iras, facilesq; recessus
 Aequale & puero: sententia pectore simplex.
 At quibus Erigone dixit nascentibus ænum,
 Ore magisterio, mudosq; coërcita virgo
 Ad studium ducit mores, & pectora doctis
 Artibus instituit: nec tam compendia census,
 Quam causas, viresq; dabit perquirere rerum.
 Ille decus linguae faciet, regnumq; loquendi,
 Atq; oculos mentis, quæ possit cernere cuncta:
 Quamuis occultis naturæ condita causis.
 Hic & scriptor erit sælix, cui littera verbum est,
 Quiq; notis linguam superet, cursumq; loquentis.
 Excipiet longas noua per compendia voces.
 In vitio bonus & teneros pudor impedit amos,
 Magnaq; naturæ colibendo munera frenat.
 Hinc sæculûs erit, quod miri in virgine partus.
 Librantes noctem Chelæ cum tempore lucis
 Per noua maturi post addunt munera Bacchi:
 Mensuræ & tribuent vsus, & pondera rerum,
 Et Palamedeis certantem viribus ortum.
 Qui primus numeros rebus, qui munera summis
 Imposuit, certumq; modum, propriasq; figuras.
 Hinc etiam legum tabulis, & condita iura
 Nouerit, atq; notis lenibus pendencia verba.
 Et licitum sciet, & retitum quæ pœna sequatur.

Perp

Perpetuus populi privato in limine Prætor:
 Non alio potius genitus sit Seruius astro,
 Qui leges potius posuit, quàm iura retexit.
 Deniq; in ambiguo fuerit quodcumq; locatum,
 Et rectoris egens, dirimant examina Libræ.
 Scorpheus armata violenta cuspide cauda,
 Qua sua cum Phœbi currum per sidera ducit,
 Rimatur terras, & sulcis semina miscet.
 In bellum ardentis animos, & Martia castra
 Efficit, & multo gaudentem sanguine ciuem.
 Nec præda quàm cade magis, cumq; ipsa sub armis
 Pax agitur, capiunt saltus, sylvasq; pererrant.
 Nunc hominum, nunc bella gerūt violenta ferarū,
 Nunc caput in mortem vendūt, & funus harena,
 Atq; hostem sibi quisq; parat, cum bella quiescunt.
 Sūt quibꝰ & simulacra placēt, & ludꝰ in armis,
 Tantus amor pugne est, discuntq; per otia bellum:
 Et quodcumq; pari studium producit arte.
 At quibus in bisero Centauri corpore fori est
 Nascenti concessa, libet coniungere currus,
 Ardentis & equos ad mollia ducere frenæ,
 Et totis armenta sequi pascencia campis.
 Quadrupedū omne genꝰ positis domitare magistris
 Exorare tigris, rabiemq; auferre leoni.
 Cumq; elephante loqui, tantanq; aptare loquendo
 Artibus humanis varia ad spectacula molem:
 Quippe fere mixtū est hominis per sidera corpus,
 Impositumq; manet, quocirca regnat in illos:

Quodq;

Quodq; intenta gerit curuato spicula cornu,
 Et neruos tribuit membris, & acumina cordi.
 Et celeres motus, nec delassabile pectus.
 Festinos Capricorne fones penetratilibus ignes.
 Hinc artus studiumq; trahis. nā quicquid in vsu
 Ignis agit, poscitq; nouis ad munera flammæ,
 Subte censendum est: scrutari ceca metalla,
 Depositæ & opes, terræq; exuere venas,
 Materiamq; manu certa duplicarier arte.
 Quicquid & argēto fabricetur, quicquid & auro,
 Quod ferrum calidi soluant, atq; æra camini,
 Consumuntq; soci Cererem, tua munera surgent.
 Addis & in vestis studium, mercemq; fugacem
 Frigore Brumalem seruans per sidera sortem:
 Qua retrahis ductis summa ad fastigia noctes:
 Nascentemq; facis reuocatis lucibus annum.
 Hic & mobilitas rerum, mutataq; sepe
 Mens natat, & melior iūcto sub Pisce senecta est.
 Pars prior & Veneri mixto cum crimine seruit.
 Ille quoq; inflexa fontem qui projicit Urna,
 Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes
 Cernere sub terris, vndas inducere terris:
 Ipsaq; conuersis aspergere fluctibus astra,
 Littoribusq; nouis per luxum ludere ponto,
 Et varios fabricare lacus, & flumina ficta:
 Et peregrinantis domibus suspendere riuos.
 Mille sub hoc habitant artes, quas temperat vnda.
 Quippe etiam mundi faciem, sedesq; mouebit

h

Syder

Sydereas, calumq; nouum versabit in orbem.
 Quae per aquas veniunt operum portiq; sequitur,
 Mite genus, dulcesq; flumines ad sidera partus.
 Pectora nec sordent; faciles in damna feruntur.
 Nec deest, nec superest census; sic profuit urna.
 Vltima quos Gemini produciunt sidera Pisces,
 His erit in pontum studium, vitamq; profundo
 Credent, & puppis aut puppibus arma parabunt.
 Quicquid & in proprios pelagus desiderat usus.
 Innumera veniunt artes: vix nomina rebus
 Sufficiunt, tot sunt paruae quoq; membra carinae.
 Adde gubernandi studium, peruenit in astra.
 Et pontum calo coniungit, noverit orbem
 Flaminaq; & portus mundi, ventosq; necesse est
 Lumq; huc atq; illuc caligine vertere clauum,
 Et frenare ratem, fluctusq; effundere rectos:
 Aut remis agere, & lentas inflectere consas,
 Et placidum ductis euertere retibus aequor:
 Littoribusq; suis populos exponere captos.
 Aut viros celare cibis, aut carcere fraudem.
 Navalis etiam pugnae, pendencia bella
 Attribuunt, pelagiq; infectos sanguine fluctus.
 Pecundum genus est navis, & amica voluptas.
 Et celeres motus, mutataq; cuncta per aenum.
 Hos tribuunt mores, atq; laeta nascentibus artes
 Bis sex materia propria pollentia signa.
 Sed nihil in semet totum valet, omnia vires
 Cum certis sociant signis sub partibus aquis,

Es

Et velut hospitio mundi commercia iungunt,
 Conceduntq; suas partis retinentibus astris.
 Quam partem decimam dixere decania gentes:
 A numero nomen positum est, quod partibus astra
 Condit a tricenis propria sub force feruntur.
 Et tribuunt deus in se coeuntibus astris.
 Inq; vicem ternis habitantur sidera signis.
 Sic altis natura manet conspecta tenebris.
 Et verum in celo est, multaq; ambagine rerum.
 Nec brevis est usus, nec amat compendia celum.
 Verum alijs alia opposita est, & fallit imago,
 Mentiturq; suas vires, & nomina celat.
 Quae tibi non oculis alta sed mente fuganda est
 Caligo, penitusq; decus non fronte notandus.
 Nunc quae sint cuncta quibus, quoque ordine reddi.
 Ne lateant aliae vires aliena per astra.
 Astrorum princeps primam seruat sibi partem.
 Altera fors Tauro, Geminis pars tertia cedit.
 Sic inter densas diuisum ducitur astrum.
 Tot ducit vires, dominos quot quotq; recepit.
 Diversa in Tauro ratio est, nec parte sub illa
 Censetur. Cancro primam, mediamq; Leoni,
 Extremam Erigone tribuit natura per astrum.
 Stat tamen, & proprias miscet per singula vires.
 Libra decem partes Geminorum prima capeffit.
 Scorpius adiuncta Centauri tertia parte.
 Nec quisquam numero discernitur, ordine cedit.
 Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum,

L 2 B

Bis quinas primum partis dignatur in illo
 Temporis articulo sub quo censetur & ipse,
 Quod facit equalis lucēs brumalibus umbris,
 Cognatamq; gerit diuerso in cardine legem.
 Alterius partis perfundit Aquarius ignes:
 Quem subeunt Pisces extremo fidere Cancrī.
 At Leo consortis meminit sub lege trigoni:
 Lanigerumq; ducem recipit, Taurumq; quadrato
 Coniunctum sibi sub Geminis pars tertia fertur.
 Hos quoq; coniungit per senos linea flexus.
 Precipuum Erigone Cancro concedit honorem.
 Cū tribuit primam partem, vicina relicta est.
 Vicino Nemee tibi pars ipsius vna est,
 Quae fastidito concessa est iure potiri.
 Sed Libra exemplo gaudet pariterq; regentem
 Noctēs atq; dies diuerso in tempore secum
 Lanigerum sequitur: veris iuga temperet illa.
 Hic autumnalis componit lucidus horis:
 Nulli concedit primam, traditq; sequenti
 Vicinam partem. Centauri tertia summa est.
 Scorpius in prima Capricornum parte locauit
 Alterius dominum: cui nomen fecit ab vndis,
 Extremas voluit partis sub Piscibus esse.
 At qui contento minuitur spicula verno,
 Lanigero primas tradit sub iure trigoni.
 Et medias Tauro partes, Geminisq; supremas.
 Nec manet ingratus Capricornus crimine turpi,
 Sed munus reddit Cancro, recipitq; receptus.

Princ

Principiumq; sui donat, coniuncta Leoni
 Regna ferunt summas partes & Virginis esse.
 Fontibus aeternis gaudens Vrnaq; fluenti
 Iura sui Librae permittit prima regenda.
 Herentiq; decem partis nota vindicat ipsi.
 Summas Centaurus retinet iuuenile per astrum.
 Iam superant gemini Pisces, qui sidera claudunt.
 Lanigero primos tradunt in finibus vsus.
 Perq; decem medias partis tu Taure receptus,
 Quod superest ipsi sumunt, atq; orbe feruntur.
 Extremo sic & sortis pars vltima cedit.
 Hec ratio reteggit latitantis robora mundi.
 In pluriq; modos repetitq; nomina caelum
 Diuidit, & melius sociat quoq; sepius orbem.
 Ne tua sub titulis fallantur pectora noctis,
 Dissimulant, non ostendunt mortalibus astra.
 Altius est acies animi mittenda sagacis,
 Inq; alio querenda manet, iunctisq; sequendum
 Viribus: & cuius signi quis parte creatur,
 Eius habet mores, atq; illo nascitur astro.
 Talis erit variis sub eodem sidere saetus.
 Quodq; in tam multis animantium milibus, vno
 Quae veniunt signo tot sunt quot corpora mores.
 Et genus externum referunt, aliena per astra.
 Confusiq; fluunt partus hominum, atq; ferarum.
 Scilicet in partis iunguntur condita pluri,
 Diuersasq; ferunt proprio sub nomine leges.

h 3 Nec

Nec tantum lanis Aries, nec Taurus aratra,
 Nec Gemini Musus, nec merces Cancer amabit,
 Nec Leo venator, veniet nec Virgo magistra,
 Mensuris aut Libra potens, aut Scorpheus armis,
 Centaurusq; feris, igni Capricornus, & vndis
 Ipse suis lumen, geminiq; per aquora Pisces.
 Mixta sed in pluvius sociantur sidera vires.
 Multum in quis tenuemq; iubes me ferre laborem,
 Cernere cum facili locum ratione viderer.
 Quod queris, deus est, conaris scandere caelum,
 Fataq; fatali genitus cognoscere lege,
 Et transire tuum pectus, mundoq; potiri.
 Pro pretio labor est, nec sunt immunia tanta.
 Nec mirere viae flexus, rerumq; catenas.
 Admitti potuisse sat est, sint cetera nostra.
 At nisi perfossis fugiet te montibus aurum,
 Rursus & in magna mergis caligine mentem,
 Obstruitq; suis opibus superaddita tellus.
 Ut veniant gemina, totus transibit orbis.
 Nec lapidum pretio pelagus cepisse pigebit,
 Annua solliciti consumant vota coloni.
 Et quante mercedis erunt fallacia rura,
 Quæremus lucrum navis, mortemq; sequemur.
 In prædes: pudeat tanto bona velle caduca.
 Luxurie quot; milita est, vigilatq; ruinis
 Venter, & ut pereant suspirant saepe nepotes.
 Quid celo dabimus, quæ sit, quod veniat omne?
 Impendendus homo est, deus esse ut possit in ipso.

Hac

Hac tibi nascentum mores sunt lege notandi.
 Nec satis est signis dominantia discere signa
 Per denos numeros, & quæ sint insita cuiq;
 Sed proprias partis ipsius spectare memento.
 Vel glacie rigidas, vel quas exusserrat ignis,
 Et steriles vtroq; tamen, quas largior humor
 Quaq; minor iam succus vbit: navq; omnia mixtis
 Viribus, & vario consurgunt sidera textu.
 Est æquale nihil, terrenos aspice tractus,
 Et maris, & notis fugientia flumina ripis.
 Crimen ubiq; frequens, & laudi noxia nulla est.
 Sic sterilis terris, letis interuenit annus.
 Ac subito rumpit paruo discrimine factus.
 Et modo portus erat pelagi iam facta Charybdis.
 Laudatq; cadit post paulum gratia ponti.
 Et nunc per scopulos, nunc campos labitur annis
 Aut faciens iter, aut querens venit ut redit ue.
 Sic etiam celi partes variantur in astris.
 Ut signum à signo, sic à se discrepat ipso:
 Momentoq; negat vires vtroq; salubris.
 Quodq; per huc geritur partes, sine fruge creatur:
 Aut cadit, aut multis sentit bona mixta querelis.
 Hæc multi signanda proprio sunt carmine partes.
 Sed quis tot numeros toties sub lege referre,
 Tot partis iterare queat, tot discere summas?
 Per varias causas faciem mutare loquendi.
 Invidimus sic verba: piget, sed gratia deerit.
 In viximq; labor cedit, quem despiciat auris.

h 4

Sed

Sed mihi per carmen fatalia iura ferenti,
 Et sacros celi motus ad iussa loquendum est.
 Nec fingenda datur, tantum monstranda figura.
 Ostendisse deum nimis est: dedit ipse sibi met
 Pondera: nec fas est verbis suspendere mundum.
 Rebus enim maior, nec parua est gratia nostri
 Oris, si tamen hac poterit signare canenda.
 Accipe, damanda que sint per sidera partes.
 Lanigeri pars quarta nocet, nec sexta salubris.
 Septima pars illi ac decuma decumæq; secunda,
 Quæq; duas duplicat summas septemq; nouemq;
 Vnaq; viginti numeris pars addita laudet.
 Et quintam & duram consumat septima partem.
 Tauri nona mala est: similis quoq; tertia pars est.
 Post decumâ: necnô decumæ pars septima iuncta est.
 Bis undena nocens, & bis duodena nocentes.
 Quæq; decem tresq; ingeminat fraudata duobus
 Triginta numeris, & tu trigesima summa es.
 Pestifera in Geminis pars prima: & tertia signis.
 Septima non melior, ter quina & noxia per se.
 Vnaq; bis denis breuior nocet, unaq; maior.
 Et similis noxe veniet vigesima quinta.
 Cumq; due subeunt, vel cum se quattuor addunt.
 Nec Cancrî prima immunis, nec tertia pars est.
 Nec sexta octauæ similis, decumæq; per acta.
 Prima rapit: nec ter quinta clementior usus.
 Septima post decimam luctus, & vigesima portat.
 Et quinta accedens, & septima, nonaq; summa.

Tu quoq; contactu primo Nemeæe timendus,
 Et prima sub parte premis, & quinta salubris.
 Terq; caret cælo vigesima, & altera ledit.
 Et tribus appositis iunctum est totidemq; sequetur.
 Vltima nec prima melior trigesima pars est.
 Erigones nec pars prima est, nec sexta, nec vna
 Ad decumâ, nec quarta, nec octaua utilis vnaq;
 Proxima viginti numeris, & quarta timenda.
 Et que ter decimam claudit fors vltima partem.
 Et quinta in Chelis, & septima inutilis esto:
 Septima & undecima est, decimæq; et tertia iuncta
 Quartaq; bis denis actis, et septima, et amba, (est.
 Quæ numerum claudunt: necnon trigesima partes.
 Scorpîus in prima reus est, cui tertia pars est,
 Et sexta, & decima, & que ter quinta notatur.
 Undecimâ geminans: & que vigesima quinta est.
 Octauoq; manet numero, votumq; cape sit.
 Si te fata sinant, quartam ne dilige partem.
 Centauri: fuge & octauam: bis sexq; peractis
 Octo bis aut denis metuendus dicitur aer.
 Cumq; iterum duodena refert, aut ternas decemq;
 Aut septena quater, vel cum ter dena figurat.
 Nec pars optanda est Capricorni: septima nonæ
 Consentit, decimamq; sequens, quam tertia signat.
 Et tribus aut vna, que te vigesima fraudat.
 Quæ ne augeat quinto numero, vel septima fertur.
 Damnanda est decima succedens prima peractæ.
 Tertiaq; & quinta est numero, quæ cõdita non est.

Et post viginti prima, & vigesima quinta.
 Cumq; illa quartam accumulat vigesima nona.
 Tertia pars Geminos, & quinta & septima Pisces
 Undecima: & decima metuenda est septima iuncta.
 Et quinta in quinque numeros reuocata, duasq;
 Accipiens ultra summas, metuenda feretur.
 Hæ partes sterilem discunt & frigore & igni
 Aera vel sicum, vel quod superauerit humor.
 Si rapidus Maiors ignis iaculatur in illum,
 Saturnus sumet glaciem, Phæbusq; caleres.

De effectu duodecim signorū, id est, quos
 affectus hominibus imminitant. CA. II.

NEc te perceptis signorum cura relinquit
 Partibus, in tēpus quædā mutantur, & ortus
 Accipiunt proprias vires, ultroq; remittunt.
 Nanq; ubi se summis Arias extollit ab iudis,
 Et cernice prior flexis quoq; cornibus ibit,
 Non contenta suo generabit pectora censu.
 Et dabit in prædas animos, soluetq; pudorem.
 Tantum audire iuuat, sic ipse in cornua fertur,
 Et ruit, & mutat non illis sedibus idem.
 Mollia per placidas delectant ocia curas.
 Sed iuuat ignotum semper transire per orbem,
 Scrutariq; nouum pelagus, totius & esse
 Orbis in hospitio: testis tibi Laniger ipse,
 Cum vitreum findens aurato vellere Pontum,
 Orbatumq; sua Phryxum per fata sorore

Phasidos

Phasidos ad ripas, & Colchida regna reuexit.
 At quos prima creant nascentis sidera Tauri,
 Fæminæ iaceant: nec longe causa petenda est.
 Si modo per causas naturam querere fas est.
 Auersus venit in cælum, diuesq; puellis
 Pleiadum paterno referens glomerabile hydus.
 Accedent quoq; rursus opes, propriaq; iuuentum
 Dote per inuertos exornat vomere campos.
 Sed Geminos aqua profert cum vincula cogit
 Parte: dabit studia, & doctas producet ad artis.
 Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore
 Corda creat, & voce bonos, Cytharæq; sonanti
 Instruit, & dotes alto cum pectore iungit.
 At niger obscura Cancer cum nube feretur,
 Quæ velut extinctis Phæbeis ignibus ignes
 Deficit, & multa suscat caligine hydus:
 Lumina deficiant artus: geminamq; creatis
 Mortem fata dabunt, sed quisq; & riuat & effert,
 Si quis per summis audius produxerit vndas.
 Ora Leo, & scandat malis hiscentibus orbem:
 Ille patri, natiq; reus, quas ceperit ipse
 Non legabit opes, censuq; immergit in ipso.
 Tanta fames, animumq; ibi, tam dira cupido
 Corripit, ut capiat semet, neq; compleat inquam,
 Inq; epulas sumus reuocet, præiunq; sepulcri.
 Erigone surgens, quæ rexit secula prisca
 Iustitia, rursusq; eadem labentia fugit,
 Alta per imperium tribuit fastigia summum.

Rector

Rectoremq; dabit legum, iurisq; sacra-
 Sancta pudicitiam diuorum templa colentem.
 Sed cum Autumnales cœperunt surgere Chelæ,
 Felix equato genitus sub pondere Libra
 Index extremae si stet, vitæq; neq;q;
 Imponetq; iugum terris, legesq; rogabit.
 Illum vrbes, & regna trement, iustiq; regentur
 Vniuersi, & celi post terras iura manebunt.
 Scorpions extrema cum tollit lumina caudæ,
 Si quis erit stellis tunc suffragantibus ortus,
 Urbibus augebit terras, iunctisq; iuuentis
 Mœnia subcinctus curuo describet aratro.
 Aut sternet positas vrbes, inq; arua reducet
 Oppida, & in domibus maturas reddet aristas.
 Tanta erit & virtus, & cum virtute potestas.
 Necnon Arcitenens prima cum veste resurgit,
 Pectora clara dabit bello, magnisq; triumphis
 Conspicuum patrias victorem ducet ad arces:
 Altaq; nunc statuet, nunc condita mœnia vertet.
 Sed nimium indulgens rebus fortuna secundis
 Inuidet in facie, scuitq; asperima fronti.
 Horrendus bello Trebiam, Cannasq; Lacumq;
 Ante fugam talis pensabat in agmine victor.
 Vltimus in caudæ Capricornus acumine summo
 Militiam in ponto dictat, puppisq; colendas,
 Dura ministeria & vitæ discrimen inertis.
 Quod si quem sanctum velles castumq; probumq;
 Hic tibi nascetur cum primus Aquarius exit.

Ne ue

Ne ue sit vt primos animus procedere Pisces:
 Garrulitas odiosa datur, lingueq; venenum
 Verba maligna nouas inuolantis semper ad aures,
 Crimina per populum populi fert ore bilingui.
 Nulla fides inerit natis, sed summa libido.
 Ardentem medios animum libet ire per ignis.
 Scilicet in Piscem sese Cytherea nouauit,
 Cum Babyloniacas summersa profugit in vndas,
 Anguipedem alatos vnguis Typhona ferentem.
 Inseruitq; suos squammosis Piscibus ignes.
 Nec solis fuerat Geminis sub Piscibus ortus:
 Frater erat dulcis ue soror, mater ue duorum.

De diuisione orbis in quattuor partes &
 totidem ventos, & descriptione eius-
 dem, & gentium diuersitate: & de re-
 gionibus terræ vniciue signo sub-
 iectis.

CAP. IIII.

Nunc age diuersis dominantia sydera terris
 Percipe, sed summa est rerū referenda figura.
 Quattuor in partis celi describitur orbis.
 Nascentemq; ipsumq; diem, mediosq; calores,
 Teq; Helice, totidem venti de partibus æstem
 Erumpunt, secumq; gerunt per inania bellum.
 Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,
 Auster amat mediū solem, Zephyrusq; profundum.
 Hos inter binæ medijs è partibus auræ

Expir

Expirant, similes mutato nomine status.
 Ipsa notat tellus pelagi lustrata corona
 Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.
 Inq; sinus pontum recipit, qui respere ab atro
 Admissus dextra, Numidas, Libyamq; calentem
 Adluit, & magna quondam Carthaginiis arces,
 Littoraq; in Syrtis renouans sinuata vadosas.
 Rursusq; ad Nilum directis fluctibus exit.
 Ieuia freti cedunt Hispanas equore gentes:
 Teq; in vicinis herentem Gallia terris,
 Italiaeq; vrbes dextram sinuantis in undam,
 Vsq; canes ad Scylla tuos, auidamq; Charybdim.
 Ac ubi se primum porta mare fudit ab illa,
 Et natus Ionio, laxusq; vagatur in undis:
 Et prius in leuas effundens circuit omnem
 Italiam, atq; Adriam comitatus nomine pontum,
 Eridaniq; bibit fluctus, secat equore velum
 Myricum, Epirumq; lauat, claramq; Corinthum,
 Et Peloponnesi patulus circumuolat horas.
 Rursus & in laeuum refuit, vastosq; recessus
 Thessalie finis, & Achaia praeferit arua.
 Hic Pontus inuenisq; fretum, merseq; puella,
 Traditur inuisum, faucesq; Propontidos archa
 Euxino iungi ponto, Meotis & undis,
 Quae tergo coniuncta manet, Pontumq; ministrat.
 Inde ubi in angustas iterum se nauita pertis,
 Hellespontiacis renouatus fluctibus effert,
 Icareum, Aegaeumq; secat, leuamq; nitentis

Miratur

Miratur, populos Asia totidemq; Trophaea,
 Quot loca, & innumeras gentes, arcumq; minantem
 Fluctibus, & Cilicum populos, Syriamq; perustam,
 Ingentiq; sinu fulgentes equore terras:
 Donec in Aegyptum redeunt curuati per undas
 Littora Niliacis verum morientia ripis.
 Hec medium terris circundat linea pontum.
 Atq; his undarum tractum constringit harenis.
 Mille iacent media diffusa per aquora terne.
 Sardiniam in Libyco sequant vestigia plantae.
 Trinacria Italia tantum praecisa recessit.
 Aduersa Euboicos miratur Grecia montis,
 Et genitrix Crete eiuem sortita tenantem.
 Pulsatur Cypros, Aegyptia fluctibus omnis.
 Totq; minora solo tamen emergentia ponto
 Littora, & equalis Cyclades, Delonq; Rhodonq;
 Aulidaq; & Tenedon, vicinaq; Corsica terris.
 Littora Sardiniae, primumq; intrantis in orbem
 Oceani, victricem Ebusum, & Balearica regna.
 Innumeri surgunt scopuli, montesq; per altum.
 Nec tantum ex una pontus sibi parte reclusus
 Faucibus abruptis orbem, iam littora plura
 Impulit Oceano potius, sed montibus altis.
 Est veritus totam ne vinceret equore terram.
 Namq; inter Boream, Pontumq; essite nitentem
 In longo angusto penetrabilis equore fluctus
 Peruenit, & patulis tum demum succiditur aruis.
 Cassiaq; exigui similis facit aquora ponti.

Alter

Altera sub medium solem duo bella per vides
 Intulit Oceanus terris; nam Persica fluctus
 Arua tenent, titulum pelagi praedatus ab iisdem,
 Quae regit ipse locis, latoq; insunditur orbi.
 Nec procul in molis Arabas, terramq; ferentem
 Delicias, variaeque; novos radices odores
 Leniter adfundit geminantis littora pontus,
 Et terre mare nomen habet, media illa duobus
 Quondam Carthago regnum sortita sub armis,
 Ignibus Albanas cum contudit Hannibal arces,
 Fecit & aeternis Trebiam, Cannasq; sepulcris
 Obruit, & Libyam Italicas insudit in vrbs.
 Hic variae pestis, diuersaq; monstra ferarum
 Concessit bellis natura infesta futuris,
 Horrendos anguis, habitataq; membra veneno,
 Et mortis partus viuientia crimina terre.
 Et vastos Elephas habet, saeuosq; leones
 In poenas secunda suas: parit horrida bella.
 Et portentosos Cyclopum ludit in ortus:
 Ac sterili peior siccitas infestat harenas,
 Donec ad Aegypti ponat sua iura colonos.
 Inde Asia populi, diuesq; per omnia tellus,
 Auratiq; fluunt amnes, geminisq; relucet
 Pontus, odoratae spirant medicamina styue.
 India notitia maior, Parthiq; vel orbis
 Alter, & in celum surgentis maenia Tauri.
 Totq; illum circa diuise nomine gentes,
 Ac tantum Scythicas dirimentes fluctibus vrbes,
 Meotisq;

Meotisq; lacus, Euxiniq; aspera ponti
 Aequora, & extremum Propontidos Hellepötum.
 Hic Asia metam posuit natura potentis.
 Quod superest Europa tenet, quae prima natantem
 Fluctibus excepitq; Iouem, taurumq; resoluat
 Pondere passa suo, signiq; oneriusq; iuuamen.
 Ille puellari donauit nomine fluctus:
 Et monumenta sub hoc titulo sacrauit amoris.
 Maxima terra iuris, & secundissima doctus
 Urbibus, in regnum florentes oris Athenae,
 Sparta manu, Thebas diuisit rege vel vno.
 Princeps illa domus Troiani Graecia belli.
 Thessalia, Epirusq; potens, vicinaq; ripis
 Illyris, & Thrace Martem sortita colonum.
 Est stupefacta suos inter Germania partus.
 Gallia pretensis, Italia maxima bellis.
 Italia in summam, quam rerum maxima Roma
 Imposuit terris, caeloq; adiungitur ipsa.
 Hos erit in fines orbis pontusq; notandus,
 Quem deus in partis, & singula diuidit astra.
 Ac sua cuiq; dedit tutele regna per orbem,
 Et proprias gentis, atq; vrbs addidit altas,
 In quibus esserent praestantis sidera rires.
 Ac velut humana est signis descripta figura.
 Et quanquam communis eat tutela per omne
 Corpus, & in proprium diuisis artibus extet.
 Namq; Aries capiti, Taurus cervicibus heret,
 Brachia sub Geminis, censentur pectora Cancro.

Te scapule Nemeae vocant, teq; ilia Virgo,
 Libra colit clunes, & Scorpius inguine regnat,
 Et semur Arcitenes, genua et Capricorn' amavit,
 Cruraq; defendit lumen, vestigia Pisces.
 Sic alias aliud terras sibi vendicat aëstrum.
 Iccirco in varias leges, variasq; figuras
 Dispositum genus est hominum, proprioq; colore
 Formantur gentes, sociataq; iura per artus
 Materiamq; parem priuato sedere signant.
 Flaua per ingentis surgit Germania partus.
 Gallia vicino nimis est infecta rubore.
 Asperior solidos Hispania contrahit artus.
 Martia Romanis orbis pater induit ora:
 Graduumq; suum miscens bene temperat artus.
 Perq; coloratus subtilis Grecia gentes
 Gymnasium praefert vultu, fortesq; palestras,
 Et Syriam producit torti per tempora crines.
 Aethiopes maculant orbem, terrasq; figurant.
 Persusis hominum gentes minus India totas
 Progenerat, mediumq; facit moderata tenorem.
 Iam propior tellusq; natans Aegyptia Nilo
 Lenius irriguis insulcat corpora campis.
 Pænis harenosis Aphrorum puluere terris
 Exiccat populos, & Mauritaniam nomen
 Oris habet, titulumq; suo fert ipsa colore.
 Adde sonos totide vocum, totidem inferre linguas,
 Et mores, pro sorte pares, ritusq; locorum.
 Adde genus proprium simili sub semine frugum,

Et

Et Cerenem varia redeuntem messe per orbem,
 Nec paribus siliquas referentem viribus omnis.
 Nec te Bacche pari donantem munere terras,
 Atq; alias alijs fundentem collibus rurs.
 Cinnamiam nec totis passim nascentia campis.
 Diversas pecudum facies, propriasq; ferarum.
 Et duplici clausos Elephantes carcere terre.
 Quor partes orbis, totidem sub partibus orbes.
 Et certis descripta nitent nationibus aëtra,
 Persunduntq; suo subiectas equore gentis.
 Laniger in medio sortitur sydera mundo,
 Cancrum inter gelidum tepidi per tempora veris
 Asserit in vires pontum quem vicerat ipse,
 Virgine delapsa cum fratrem ad littora vexit.
 Et minimi desleuit onus, dorsumq; lenari
 Illum etiam venerata colit vicina Propontis,
 Et Syriæ gentis, & laxo Persis amictu
 Vestibus ipsa suis herens, Nilusq; tumescens.
 In Cancrum & tellus Aegypti iussa natare.
 Taurus habet Scythicos portus sinuatus in arcus.
 Taurus habet Scythiae montis, Asiamq; potentem:
 Et mollis Arabes, silvarum ditia regna.
 Euxinus Scythicos pontus sinuatus in arcus.
 Sub Geminis te Phæbe colit, post brachia fratris
 Vltimus & solitus Ganges: colit India Cancrū.
 Ardent Ethiopes Cancro, cui plurimus ignis.
 Hoc color ipse docet, Phrygia Nanceæ potivis
 Ideæ matris famulus, regniq; ferociis

i 2

Cassad

Cappadocum Armeniæq; iugis, Bithynia dines
 Te colit, & Macedum tellus, quæ vicerat orbem.
 Virgine sub casta felix terraq; mariq;
 Est Rhodos, hospitium recturi principis orbem.
 Tuq; domus verè Solis, cui tota sacrata es,
 Cum caperes lumen magni sub Cesare mundi.
 Ionie quoq; sunt vrbes, & Dorica rura,
 Arcades antiqui, celebrataq; Caria fama.
 Quod potius regat Italiam si selegis astrum,
 Quàm quod cuncta regit, quod reru pōdera nouit,
 Designat summus, & iniquum separat equos:
 Tempora quo pendent, cedunt quo noxq; diesq;
 Hesperiam sua Libra tenet, qua condita Roma.
 Orbis & imperium retinet discrimina rerum
 Lancibus, & positas gentes, tollitq; premitq;
 Qua genitus cum fratre Remus hac cōdidit vrbes
 Et proprijs frenat pendentem nutibus orbem.
 Inferius recte sydus Carthagini arces,
 Et Libyam, Aegyptiq; latus, donataq; regna
 Tyrrhenas lacrymis radiatus Scorpis arces
 Eruit, Italiq; tamen respectat ad vndas.
 Sardiniamq; tenet, susasq; per æquora terras.
 Gnosia Centauro tellus circumdata ponto
 Paret, & ingenuum Minois filius astrum
 Ipse venit, geminus celeres hinc Creta sagittas
 Afferit, intentosq; imitatur syderis arcus.
 Insula Trinacria fluitantem adiuta sororem
 Subsequitur Creten, sub eodem condita signo:

Proxima

Proximaq; Italia, & tenui diuisa profundo
 Ora, patris sequitur leges, nec sydere rapti est.
 Tu Capricorne regis, quicquid sub sole cadente
 Expositum, gelidamq; Helicen quod tangit ab illo
 Hispanas gentes, sen quod fert Gallia dines:
 Teq; feris dignam tantum Germania matrem
 Afferit ambiguum sydus, terraq; marisq;
 Aestibus assiduis terram, pontumq; tenentem.
 Sed luuenis nudo formatus mollior arcu
 Aegypto ad Leptimq; arces Tyriasq; recedit,
 Et Calicum gentis vicina, & Aquarius arua.
 Piscibus Euphrates datus est, vbi Piscis amator
 Cum fugeret Tiphona Venus subsedit in vndis.
 Magna iacet tellus magnis circumdata ripis.
 Parthi, sed Parthis domite per secula gentes.
 Baclraq; & Herios, Babylon, & Susa, Pamosq;
 Nominaq; innumerus vix amplectenda figuris.
 Et Tigris & rubri radiantia littora ponti.
 Sic diuisa manet tellus per secula cuncta:
 E quibus in proprias partis sunt iura trahenda.
 Namq; eadem quæ sunt signis, commercia seruant,
 Vtq; illa inter se cōiunt, odioq; repugnant,
 Nunc aduersa polo, nunc & coniuncta trigono,
 Quæq; alia in varios effectus causa gubernat.
 Sic terre terris respondent, orbibus orbes,
 Littora littoribus, regnis contraria regna.
 Sic erit & sedes fugienda, petenda cuiq;
 Sic speranda fides: sic & metuenda pericla,

i 3

Vt

Vt genus in terram celo descendit ab alto.

De signis Eclipticis.

CAP. IIII.

Percipe nunc etiam, quæ sint Ecliptica Graio
Nomine, quæ certos quasi delassata per an-
nos

Nonnunquam cessant sterili torpentia motu.
Scilicet immenso nihil est æquale sub ævo,
Perpetuosq; tenet flores, vnumq; colorem
Mutantur: sed cuncta diu variantur in orbe,
Et secunda suis subsistunt frugibus arua,
Continuosq; negant partus effata creando.
Rursus quæ fuerant steriles ad semina terre
Post noua sufficiunt, nullo mandante tributa.
Concubitus tellus varijs compagibus herens.
Subducitq; solum pedibus, natat orbis in ipso.
Et velut Oceanus Pontum, sitiensq; resoluit
Nec sese ipse capit: sic quondam merserat vrbes,
Humani generis cum solus constitit heres
Deucalion, scopuloq; orbem possedit in vno.
Nec non cùm patrias Phæthon tentauit habenas,
Arserunt gentes, timuitq; incendia cælum:
Fugeruntq; nouis ardentia sidera flammis:
Atq; vno timuit condi Natura sepulcro.
In tantum longo mutantur tempora cursu,
Atq; iterum in semet redeunt: sic tempore certo
Signa quosq; amittunt vires, sumuntq; receptas.
Causa patet, quòd Luna suis defecit in astris

Orba

Orba sui fratris, noctisq; immersa tenebris,
Cum medios Phæbi radios intercipit orbi:
Nec trahit ad se tum quo fulget Delia lumen.
Hæc quoq; signa suo pariter cum sidere languent.
Incuruata simul, solitoq; excepta rigore,
Et veluti elatam Phæben in sinere lugent.
Ipsa (docet titulus, causæq;) ecliptica signa,
Dixere antiqui, pariter sub bina laborant,
Nec vicina loco, sed quæ contraria fulgent
Sicut Luna suo tunc tantum deficit orbe,
Cum Phæbum aduersis currente non videt astris.
Nec tamen equali languescunt tempore cuncta.
Namq; modo infectus totus producitur annus.
Nunc breuius lassata manent, nec longius astra
Exceduntq; suo Phæbea tempora casu.
Atq; ubi perfectu est spatium, quod cuiq; dicatur,
Impleveruntq; suos certa statione labores:
Bina per aduersum cælum fulgentia signa
Tum vicina labant ipsis herentia signis,
Quæ prius in terras veniunt, terrasq; relinquunt,
Sydereo non vt pugnet contrarius orbi:
Sed quia mundus agit, cursus inclinat & ipsa.
Amissasq; negat vires, nec munera tanta,
Nec similes reddit noxas: locus omnia vertit.

De diuinitate animi, quo fatorum cæliq;
rationem perspicimus.

CAP. V.

4 Sed

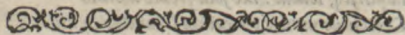
Sed quid tam tenui prodest ratione nitentem
 Scrutari mundum, si mens sua cuiq; repugnat?
 Spemq; timor tollit, prohibetq; è lumine cali.
 Condit enim quicquid vasto natura recessu:
 Mortalisq; hebetat visus, & pectora nostra.
 Nec prodesse potest, quòd fati cuncta reguntur,
 Quom fatum nulla possit ratione videri.
 Quid inuat in semet sua per conuitia ferri,
 Et fraudare bonis, quæ nec deus inuidet ipse?
 Quosq; dedit natura oculos deponere mentis?
 Perspicimus celum, cur non & munera cali?
 Inq; ipsos penitus mundum descendere sensus:
 Seminibusq; suis tantam componere molem,
 Et pretium cali sua per nutritia ferre:
 Extremumq; sequi portum, terræq; subire
 Pendens tractus, & toto viuere in orbe?
 Quanta & pars superest rationem discere noctis!
 Iam usquam natura latet: peruidimus omnem,
 Et capto potimur mundo, nostrumq; parentem
 Pars sua conspiciamus, genitiq; accedimus astris.
 An dubium est habitare deum sub pectore nostro?
 In celumq; redire animas, celoq; venire?
 Vtq; sis ex omni constructus corpore mundus
 Aetheris atq; ignis summi, terræq; marisq;
 Spiritum, & in toto rapidum qui iussa gubernat:
 Sic esse in nobis terrene corpora sortis,
 Sanguineasq; animas: animi qui cuncta gubernat
 Dispensatq; hominè, quid mirum noscere mundum

Si

Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis?
 Exemplumq; dei quisq; est in imagine parua?
 An quosquam genitos, nisi celo credere fas est
 Esse homines: proiecta iacent animalia cuncta
 In terra, velmersa radis, vel in aère pendent.
 Omnibus una quies, venter, sensusq; per artus.
 Et quia consilium non est, & lingua remissa.
 Vnus & inspectus rerum, viresq; loquendi,
 Ingeniumq; capax, varias educit in artis.
 Hic partus, qui cuncta regit secessit in orbem,
 Et domuit terram ad fruges, animalia cepit,
 Imposuitq; viam ponto, stetit vnus in arce
 Erectus capitis, victorq; ad sidera mittit
 Sydereos oculos, propiusq; aspectat Olympum,
 Inquirítq; Iouem: nec sola fronte deorum
 Contentus manet, & celum scrutatur in aluo:
 Cognatumq; sequens corpus sic querit in astris.
 Hinc in tanta fidem petimus, quam sæpe volucres
 Accipiunt, trepideq; suo sub pectore fibra.
 An minus est sacris rationem ducere signis,
 Quàm pecudum mortes, auiumq; attendere cantus?
 Atq; ideo faciem cali non inuidet orbi
 Ipse deus, multusq; suos, corpusq; recludit.
 Semper voluendo seq; ipsum inculcat & offert,
 Vt bene cognosci possit, doceatq; videndo,
 Qualis eat, doceatq; suas attendere leges.
 Ipse vocat nostros animos ad sidera mundus:
 Nec patitur, quia non condit, sua iura latere.

i s Quis

Quis putat esse nefas nosci quod cernere fas est?
 Nec contemne tuus quasi paruo in corpore vires.
 Quod valet immensum est: sic auri pōdera parui,
 Exsuperant pretio numerosos eris acervos.
 Sic Adamas punctum lapidis pretiosior auro est.
 Parvula sic totum peruisit pupula caelum.
 Quodq; videt oculi minimū est: cum maxima cer-
 Sic animi sedes tenni sub corde locata, (nat:
 Per totum angusto regnat de limite corpus.
 Materie ne quere modum, sed perspice vires,
 Quas ratio, non pōdus habet: ratio omnia vincit.
 Ne dubites homini divinos credere visus.
 Iam facit ipse deos, mittitq; ad sidera numen
 Maius, & Augusto crescit sub principe caelum.

MARCI MANILII

ASTRONOMICON

LIBER V.

*

De vi ac significatione imaginum caeli,
 & earum locis.

C A P. I.

Se alius finisset opus, signiq; relatis:
 Quis aduersa meant stellarum numi-
 na quinq;
 Quadrijugis, et Phœbus equis, & De-
 lia bigis.

Non

Non vitra struxisset opus, celoq; rediret,
 Ac per descensum medios decurreret ignis
 Saturni, Iouis, & Martis, Solisq; sub illis
 Post Venerem & Maia natum te Luna vagantē.
 Me properare viam mundus iubet: omnia circum
 Sydera vectatum toto decurrere celo,
 Cum semel aethereos iussus consendere curru
 Summum contigerim sua per fastigia culmen.
 Hinc vocat Orion magni pars maxima caeli.
 Et ratis Heroum, que nunc quoq; navigat astris.
 Fluminaq; errantis late sinuantia flexus.
 Et biferum Cætum squammis, atq; ore tremendo.
 Hesperidumq; vigil custos, & diuitis auri.
 Et Canis in totum portans incendia mundum.
 Araq; dinorum, cui vota resoluit Olympus.
 Illinc per geminas Anguis, qui labitur Arctos.
 Eniochusq; memor curru, plaustriq; Bootes:
 Atq; Ariadneæ cælestia dona Corone.
 Victor & inuise Perseus cum falce Medusæ.
 Andromedāq; necat genitor cum coniuge Cephæus,
 Quaq; volat stellatus Equus, celeriq; Sagitte,
 Delphinus certans, & Iuppiter Alite tectus.
 Ceteraq; in toto passim labentia celo,
 Que mihi per proprias vires sunt cuncta canēda,
 Quid valeant ortu, quid cum mergitur in vndas:
 Et quod de his sex astris par quodq; reducat.
 Ac stellis proprias vires, & tempora rerum
 Constituit magni quondam fabricator Olympi.

Vir

Vir gregis & ponti Vislor, cui parte relicta
 Nomen onusq; dedit, nec pelle immunis ab ipsa
 Colchidis, & magicas artis, qui vertere Colchon
 Medeam iussit, mouitq; venena per orbem,
 Nunc quoq; vicinam puppim ceu nauiger Argo,
 Ac dextri lateris ducat regione per astra.
 Sed cum prima suos puppis confurgit in ignis,
 Quatuor in partis cum Corniger extulit horas,
 Illo quisquis erit terris oriente creatus,
 Reflor erit puppis, clauoq; immobilis herens
 Mutabit pelago terras, venti q; sequetur
 Fortunam, totumq; volet tranare profundum
 Classibus, atq; alios menses aliumq; videre
 Phasin, & in cautes Tiphin superare trementem.
 Tolle istos partus hominum sub sydere tali.
 Substuleris bellum Troie, classemq; solutam
 Sangvine, & appulsam terris, non inuehet vndis
 Sydera, nec pelagus Xerxes ferietq; tegetq;
 Roma Syracusis, Salamis non merget Athenas:
 Punica nec toto fluitabunt equore rostra,
 Aethiacosq; sinus inter suspensus vterq;
 Orbis, & in ponto celi fortuna natabit.
 His ducibus ceco ducuntur in eoque classes.
 Et coit ipsa sibi tellus, totusq; per vsus
 Diuersos rerum ventis arcesitur orbis.
 Sed summa lateris surgens de parte sinistri
 Maximus Orion magnum complexus Olympum,
 Quo fulgente super terras, celumq; trahente,

Et

Et mentita diem migras nox contrahit alas
 Solertis animos, velocia corpora fuget:
 Atq; agilem officio mentem, curasq; per omnis
 Inde relaxato properantia corde videre,
 Instar erit populi, totoq; habitabit in orbe
 Limina peruolitans, vnumq; per omnia verbum,
 Mane salutandi portans communis amicus.
 Sed cum se terris Aries terquinq; peractis
 Partibus extollit, primum iuga tollit ab vndis
 Eniochus, cliuq; rotas conuellit ab imo,
 Quam gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis:
 Ille dabit proprium Studium, celoq; retentans
 Quas prius in terris agitator amauerat artis.
 Stare leui curru moderantem quatuor ora
 Spumigeris frenata lupis, & flectere equorum
 Præualidas vires, ac torto stringere gyro.
 At cum laxato fugierunt cardine claustra,
 Exagitare feros, pronumq; ante ire volantis:
 Vixq; ratis leuibus summum contingere campum,
 Vincentem pedibus ventos, vel prima tenentem
 Agmina, in obliquum cursus agitare malignos.
 Obstantemq; mora totum præcludere Circum:
 Vel medium turba: nunc dextros ire per orbem
 Fidentem campo, nunc meta currere acuta.
 Spemq; sub extremo dubiam suspendere casu.
 Necnon alterno Desultor sydere dorso
 Quadrupedum, & stabilis poterit desigere plâtas.
 Per quos vadit equos, iudet per terga volantum.

Aut

Aut solo veſtatus equo, nunc arma monebit.
 Nunc licet in longo percuffus premia Circo,
 Quicquid de tali ſtudio formatur, habebit.
 Hinc mihi Salmonæus, qui celū imitatur in orbe
 Motibus impoſitis, miſiſq; per æra quadrigis
 Expreſſiſſe ſonum mundi ſibi viſus, & ipſum
 Amoviſſe Iovem terris de fulmine fingit.
 Senſit, & immenſos ignis ſuper ipſe ſequutus.
 Morte Iovem didicit generatus quo ſit habendus,
 Hoc genitum credas de ſydere Bellerophonem
 Impoſuiſſe viam mundo per ſigna volantem:
 Cui celum campus fuerat, terræq; fretumq;
 Sub pedibus non vlla tulit veſtigia campus.
 Hic erit Eniochi ſurgens tibi forma cauenda.
 Cumq; decem partes Aries duplicanerit ortus,
 Incipient Hædi tremulum producere mentum:
 Hirtaq; tum denum terris promittere terga,
 Quæ dexter Boreas ſpirat, nec crede ſeuere
 Frontis opus: ſigno ſtrictos nec crede Catones,
 Aut Brutū, atq; parvæ Tarquinii, & Horatia facta
 Maius omnis ſigni eſt, Hædis nec tanta periculis
 Conveniunt, leuibus gaudent, laſciinaq; ſonant
 Peſtora: & in luxus agiles, agilemq; vigorem
 Deſudant: vario ducunt in amore iuuentam.
 In vulnus nunquam virtus, ſed ſæpe libido
 Impellit, turpiusq; emitur vel morte voluptus.
 Et minimū cecidiſſe malū eſt, ſed crimine victum,
 Necnon & cultus pecorum, naſcentibus adcunt,

Paſt

Paſtoremq; ſum̄ generant, cui fiſtula collo
 Hæreat, & voces alterna per oſcula ducat.
 Sed cum bis denas augebit ſeptima partes
 Lanigeri, ſurgunt Hyades, quo tempore natis
 Nulla quies placet: in nullo ſunt otia fruſtu,
 Sed populum turbamq; petunt, rerumq; tumultus.
 Seditio, clamorq; iurat: Gracchoſq; tenentes
 Roſtra volunt, Montiq; ſacros, raroſq; Quirites:
 Pacis bella probant, curæq; alimenta miniſtrant,
 Immundosq; greges agitant per ſordida rura.
 Et ficti interdum non alium genere Bootem,
 Hos generant hyades mores ſurgentibus aſtris.
 Vltima Lanigeri cum pars excluditur orbi,
 Quæ totum oſtendit terris, atq; eruit vndis
 Olenie ſeruans prægreſſos tollitur Hædos.
 Et gelido ſtellata polo quæ dextera pars eſt
 Officio magni mater Iouis, illa tonanti
 Fundamenta dedit, peſtusq; implevit hiantis
 Lacte ſuo, dedit & dignas ad fulmina vires.
 Hinc timide mētes, tremebundaq; corda creantur,
 Suſpenſa in trepidis leuibuſq; obnoxia cauſis.
 His etiam ingenium viſendi ignota Cupido,
 Vt noua per montesq; ruunt arbuſta capelle
 Semper, & ulterius paſcentes tendere gaudent.
 Taurus in aduerſos præceps atrollitur ortus.
 Sexta parte ſui certantes lucis ad oras
 Pleiades ducit, quibus aſpirantibus alman
 In lucem educunt Bacchi, Veneriſq; ſequaces.
 Perq; dapes, menſaſq; ſuper petulantia corda,

Et sale mordaci dulcis querentia visus.
 Illis cura sui vultus frontisq; decore
 Semper erit, tortosq; inflexum ponere crinis.
 Aut vndis renouare, & rursus vertice densò
 Fingere, & appositis caput emutare capillis,
 Punicibusq; cauis horrentia membra polire,
 Atq; odisse virum, & sterilesq; optare lacertos.
 Fæmineæ vestes, insutaq; tegmina plantis,
 Sed species, fictiq; placent ad mollia gressus.
 Nature pudet, atq; habitat sub pectore cæco
 Ambitio, & morbum virtutis nomine vitant.
 Semper amare parū est, cupient & amare videri.
 Iam verò Geminis fraterna ferentibus astra
 In celum, summoq; natantibus æquore ponti
 Septima pars Leporemq; tulit, quo fidere natis
 Vix alas natura negat, volucresq; meatus.
 Tantus erit per membra vigor referentia ventos.
 Ille prius victor stadio, quam missus abibat.
 Ille cito monitus, rigidos eludere castus,
 Nunc exire leuis missos, nunc mittere palmis.
 Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
 Et pedibus pensare munus, & ludere saltu,
 Mobilibusq; citos ictus glomerare lacertis.
 Ille potens turba perfunderè cuncta pilarum,
 Per totumq; vagis corpus disponere plantas,
 Vt teneat tantos orbis, sibiq; ipse recludat,
 Et velut edoctos inubeat volitare per ipsam.
 Inuigilat somnis: curas industria vincit:

Oñ4

Otia per varios exercet dulcia lusus.
 Nunc Cancri vicina canam, cui parte sinistra
 Consurgunt iugule, quibus aspirantibus ortum
 Te Meleagre colump flammis habitantibus vstum:
 Reddentemq; tuæ per mortem munera matri.
 Cuius & ante necem paulatim vita sepulta est,
 Atq; Atlanteos conatum ferre labores:
 Et Calydoniacam bellantem rupe puellam
 Vincentemq; viros, & quam potuisse videri
 Virgine maius erat sternentem vulnere primo:
 Quamq; erat Aclæon filius imitandus, & ante
 Quam canibus noua præda fuit: ducuntur & ipse
 Retibus, & claudunt campos formidine mortis,
 Mendacesq; parant foneas, laqueosq; tenaces,
 Currantisq; feras pedicarum compede neclunt:
 Aut canibus ferroque necant, prædasq; reportant.
 Sunt quibus in ponto studium est cepisse ferarum
 Diversæ facies, & cæco mersa profundo
 Sternere littoreis monstrorum corpora harenis,
 Horrendumq; feris in bella laceessere pontum:
 Et celare vagos inductis retibus amnis,
 Ac per nulla sequi dubitat vestigia prædas.
 Luxurie qui a terra parum, fastidiet orbem
 Venter, & ipse gulam Nereus ex æquore pascit.
 At Procyon oriens cum iam vigesima Cancro est,
 Septimaq; ex vndis pars sese emergit in astra:
 Venatus non ille quidem, verum arma creatis
 Venandi tribuit, catulos nutrire sagaces,

k

Et

Et genus à proavis mores numerare per artes,
 Retiaq; & valida venabula ruspide fixa.
 Lentaq; contextis formant hastilia nobis.
 Et quodcumq; solet venandi poscere cura,
 In propriis fabricare dabit venantia questus.
 Cum verò in vastos surgit Nemeus hians,
 Exoriturq; Canis, latratq; Canticula flammis.
 Et rapit igne suo, gemitatq; incendia Solis.
 Qua subdente facem, terris, radiosq; mouente,
 Dimicat in cineres orbis, fatumq; supremum.
 Sortitur, languetq; suis Neptunus in undis.
 Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.
 Cuncta peregrinos orbis animalia quærimus.
 Atq; eget alterius mundus: natura susinet.
 Aegrotat morbis, nimios obsessa per æstus.
 Inq; rogo ruit, tantus per sidera feruor.
 Funditur, atq; vno cen sunt in flumine cuncta.
 Hæc ubi se ponto per pronas extulit oras,
 Nascentem si quem pelagi constrinxerit unda.
 Effrenos animos, violentaq; pectora fúngit.
 Irarumq; dabit fluctus, odiumq; metumq;
 Totius vulgi præcorrunt verba loquentis.
 Ante os est animus: nec magis condita caussis.
 Corda micant, & lingua rapit, latratq; loquendo.
 Moribus in crebris, dentes in voce relinquit.
 Ardescit vitio vitium, viresq; ministrat.
 Bacchus, & in flamma semis excussitat inris.
 Nec sylvas ripesq; timet, vastosq; Leones,

Aut

Aut spumantis apri dentes, atq; arma ferarum,
 Effunditq; suas concesso in robore flammis.
 Nec talis mirere artis sub fydere tali.
 Cernis ut ipsum etiam fydus venetur in astris.
 Progressum querit Leporem comprehendere cursu.
 Vltima pars magni cum tollitur ore Leonis,
 Crater & auratus surgit stellatus ab astris.
 Inde trahit quicumq; genus, moresq; sequentur.
 Irriguos ruris campos, amnisq; lacusq;
 Et te Bacche tuos nubentem iungit ad vlnos.
 Disponetq; iugis imitatus fronde choreas.
 Robore vel proprio fundentem in brachia ducit.
 Teq; sibi credit semper, qui matre relictum.
 Adiungit calamis, segetemq; interfert ruris.
 Quæq; alia innumeri cultus est forma per orbem,
 Pro regione colit: nec parçè vina recepta.
 Hauriet è miseris, & frugibus ipse fouetur:
 Gaudebitq; mero, mergetq; in pocula mentem.
 Nec solum terra spem credit inania vota.
 Amone quoq; rethigal, mercesq; sequetur,
 Precipue quas humor alit, nec deserit undam.
 Tales Craterum mores effinget amator.
 Iam subit Erigone, quæ cum ter quinq; feratur
 Partibus, ereptis ponto tollentur ab undis
 Cara Ariadneæ quondam monumenta coronæ.
 Et molles tribuent artis, hinc dona puellæ.
 Namq; nitent, hinc oriens est ipsa puella.
 Ille colit nitidis gemmantem floribus ortum.

k 2 Pall

Pallentis Violas, & purpureos Hyacinthos,
 Liliaq; & Tyrias imitata Papavera lues,
 Vernantisq; rose rubicundo sanguine florem,
 Ceruleum folijs, viridemq; in gramine collem
 Conseret, & veris depinget prata figuris.
 Aut varios nectet flores, fertusq; locabit.
 Effingetq; sinu, similesq; in mutua pressos
 Incoquet, atq; Arabum sylvis mulebit odores.
 Et medicos vnguenta dabit referentia flatus,
 Vt sit adulterio succorum gratia maior,
 Munditie cultusq; adsunt, artesq; decore,
 Et lenocinium vite, presensq; voluptas.
 Virginis hoc anni poscunt, floresq; Corone.
 At cum per decimam consurgens horrida partem
 Spica, feret presens nascentis campus aristas.
 Aruorum ingenerat studium, rurisq; colendi,
 Seminaq; in sœvus sulcatis reddere terris,
 Vsuramq; sequi maiori sorte receptis
 Frugibus innumeris, atq; horrea quereere messi.
 Quod solum docuit mortalis nosse metallum.
 Nulla fames, non villa forent ieiunia terris.
 Diues erat census saturatus gentibus orbis.
 Et si fortè labor ruris tardauerat artis,
 Quis sine nulla Ceres, non vllus seminis usus.
 Subdere facturos sulcis frumenta, superq;
 Ducere pendentis orbes, & mergere sarra,
 Ac torrere focis, hominumq; alimenta parari,
 Atq; vnum genus in multas variasq; figuras.

Et

Et quia dispositis aptatur Spica per artem
 Frugibus, instructus similis componitur ordo,
 Seminibusq; suis cellas atq; horrea præbet.
 Sculptentem faciet sanctis laquearia templis:
 Condentemq; nonum calum per tecta Tonantis.
 Hæc fuerat quondam diuis concessa figura.
 Nunc iam luxuria pars, & triclinia templis
 Concertant, tectiq; auro iam vesimur aurum.
 Sed parte octaua surgentem cerne Sagittam,
 Chelarum dabit, & iaculum torquere lacertis,
 Et calamum nervis, glebas & mittere virgis,
 Pendentemq; suo volucrem deprendere calo.
 Cuspide vel triplici securum figere Piscem.
 Quod totum dederim Teucro sydisue genusne?
 Teiæ Philostrate cui malim credere parti?
 Hectoris ille faces, arcus, & tela fugauit.
 Mittebatq; suos ignis in mille carinas.
 Hic autem pharetram Troia, bellumq; gerebat
 Maior, & armatis hostis subsederat exul.
 Quinetiam ille pater tali; de sydere cretus
 Esse potest, qui serpentem super ora cubantem
 Infelix nati somnumq; animamq; bibentem,
 Sustinuit misso petere ac prosternere telo.
 Ars erat esse patrem: vicit natura periculum.
 Et pariter iuuenem somnoq; & morte lenauit,
 Tunc iterum natum & fato per somnia raptum
 At cum secretis improvidus Hædus in astris,
 Erranti, similis, fratris vestigia querit,

k 3

Postq;

Postq̃ gregem longo producit̃ intervallo,
 Solertis animos, agitataq̃ pectora fundit.
 Et fingit varijs nec deficientia curis.
 Nec tentata domo, populi sunt illa ministra,
 Perq̃ magistratus & publica iura feruntur.
 Non vilo curant digito quaq̃; inerit hasta,
 Desueritq̃; bonis sector, pœnamq̃; lucretur.
 Noxiis, & patriam fraudarit debitor aris.
 Cognitor est verbis, nec non lasciuit amores.
 In varios, ponetq̃; forum, madet atq̃; Lyce.
 Mobilis in saltus, & Scene mollior arte.
 Nunc surgente Lyra testudinis enatat undis
 Forma per heredem tantum prolata Tonantis.
 Quæ quondam somitiũ; serens Oeagrius Orpheus,
 Et sensus scopulis, & sylvis addidit aures,
 Et Diti lacrymas, & morti deniq̃; sinem.
 Hinc venient voces doctæ, belleq̃; sonantes,
 Garvula quæ modulosa duersa tibia forma:
 Et quodcumq̃; manu loquitur, statiq̃; movetur.
 Ille dabit cantus inter convivia dulces,
 Mulcebitq̃; sono Bacchum, noctesq̃; tenebit.
 Carmine, furtivo modulatus murmure vocem.
 Solus & ipse suas semper cantabit ad aures.
 Hic distante Lyra, cum pars vigesima sexta
 Chelarum surget, quæ cornua ducit ad astra.
 Sed regione pari vix partes octo trahentes
 Ara serens thuris stellis imitantibus ignem,
 In qua deuoti quondam cecidere Gigantes.

Nec

Nec prius armavit violento fulmine dextram
 Iuppiter, ante deos, quam constitit ipse sacerdos.
 Quod potius fingent orijs, quam templa celentes,
 Atq̃; auctoratos ut tertia iura ministros.
 Diuorumq̃; sacras venerantes numina voces.
 Pene deos, & qui possunt ventura videre.
 Quattuor appositus Centaurus partibus offert,
 Sydera, & ex ipso mores nascentibus addit.
 Aut stimulos aget, aut omnes mixtosq̃; iugabit.
 Semine quadrupedes, aut curru celsior ibit.
 Aut onerabit equos armis, aut ducet in arma.
 Ille tenet medias artis ad membra sexarum,
 Et non auditas mutarunt tollere motus.
 Hoc est artis opus, non expectare gementis,
 Et sibi non egrum iam dudum credere corpus.
 Hinc subit Arcitenens, cuius pars quinta nitentem
 Archiurum ostendit ponto, quo tempore natis
 Fortuna ipsa suos, audent committere census,
 Regalis ut opes, & sacra araria serient.
 Regnantes sub rege manent, rerumq̃; ministri.
 Arcitenens cum se totum produxerit undis,
 Ter decuma sub parte feri formantibus astris,
 Plumens in celum nitidis Olor evolat alis,
 Quo surgente trahens lucem, matremq̃; relinquens
 Ipse quoq̃; aëreos populos, caloq̃; dicatum
 Alitumq̃; genus studium, censusq̃; vocabit.
 Mille fluunt artes, aut bellum indicere mundo,
 Et medios inter volucres pensare meatus.

k 4 Af

At nitidos clamare suis ratione sedentem,
 Pascentem ue super sugentia ducere lina.
 Tutelamq; gerent populi domibus ue regendis
 Prepositi, curas alieno limite claudent.
 Atq; hec in luxum iam ventri longius ibit,
 Quod modo militie Numidarum paschimur oris
 Phasidos, & damnis arcesitur inde macellum,
 Vnde aurata nouo conuecta est equore pellis.
 Quinetiam linguas hominum, sensusq; docebit
 Aerias volucres, noua qui commercia ducet.
 Verbaq; precipiet natura lege negata.
 Ipse deum, Cygnusq; colit, vocemq; sub illo
 Non totus volucer, secumq; immurmurat intus.
 Nec te pretereant, clausas qui culmine summo
 Pascere aues gaudent, Veneris, & reddere cecas,
 Aut certis reuocare notis, totamq; per urbem
 Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas,
 Quarum omnes paruo consistit pascere census.
 Haferit & similis tribuens Olor aureus artes.
 Arcitenens magno circumdatus orbe Draconis,
 Cum venit in regione tue Capricorne figure,
 Non inimica facit serpentum membra creatis
 Accipiunt finibusq; suis, peploq; fluenti.
 Osculaq; horrendis iungunt impune venenis.
 At cum se patrio producit in equore Piscis,
 In celumq; ferens alienis finibus ibit,
 Quisquis erit tali capiens sub tempore vitam,
 Littoribus, ripisq; suos circumscribet amos.

Pend

Pendentem & ceco captabit in equore Piscem,
 Cumq; suis domibus conchas, valloq; latentis
 Protrahit immerfas: nihil est audere relictum.
 Quæstus naufragio petitur, corpusq; profundo
 Immissum pariter quam præda exquiritur ipsa.
 Nam semper tanti merces est parua laboris.
 Censibus equantur conchas, rapidumq; notari.
 Vix quisquæ est locuples: oneratur terra profundo.
 Tali sorte suas artis per littora tractat.
 Aut emit externos pretio, mutatq; labores
 Institor equoreæ varia sub imagine mercis.
 Cumq; Fidis magno succedunt sidera mundo,
 Quæsitior scelerum veniet, vindexq; reorum,
 Qui commissæ suis rimabitur argumentis,
 In lucemq; trahet, tacitaq; licentia fraude.
 Hinc etiam immitis tortor, panæq; minister,
 Et quisquis verò sauit, culpam ue perodit,
 Proditur, atq; alto qui iurgia pectore tollat.
 Ceruleus ponto cum se Delphinus in astra
 Errigit, & squammam sellis imitantibus exit
 Ambiguus terre partus, pelagoq; creatur.
 Nam velut ipse citis perlabitur aquora pennis,
 Nunc summus scindens pelagus, nunc alta profundi,
 Et senibus vires sumit, fluctumq; figurat:
 Sic venit ex illo quisquis volitabit in undis,
 Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
 Et plausa resonabit aqua, nunc equore mersas
 Deducet palmas, furtiuo remus in ipso.

k

s

Nunc

Nunc in aquas reclus veniet, passimq; natabit,
 Et vada mentitus reddet super æquora campum.
 Aut immota ferens in tergum membra, latusq;
 Non onerabit aquas, summisq; accumbet in undis,
 Pendebitq; super totum sine remige pontum.
 Illis in ponto iocundum est querere pontum,
 Corpora qui mergunt undis, ipsūq; sub antris
 Nereæ, & æquoreas conantur visere Nymphas.
 Exportantq; maris prædus, & rapta profundo
 Naufragia, atq; imas auidi scrutantur harenas.
 Pars ex diverso studet, & sociatur utrumq;
 In genus, atq; vno digestum semine surgit.
 Ad numeros etiam illa licet cognata per artem
 Corpora, que valido saluunt excussa Petavros,
 Alternosq; cient motus, delatus & ille
 Nunc iacet, atq; huius casu suspenditur ille.
 Membraq; per flammæ orbesq; emissa flagrantis
 Tollitur, & liquidis per humū ponitur in undis.
 Delphinūq; suos per inane natantia motus,
 Et riduata volat pennis, & in aëre ludunt.
 At si deficient artes, remanebit in illis
 Materies tamen apta: dabit natura vigorem.
 Atq; alacres cursus, campōq; volantis membra.
 Sed regione means Cephæus humentis Aquari,
 Non dabit in lusum mores: facit ora manere,
 Frontisq; ac vultus componit pondere mentes.
 Pascentur curis, veterumq; exempla reuoluent
 Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,

Tutor

Tutoris, ne supercilium patrum, ne rigorem.
 Component teneros etiam qui nutriat amos,
 Et dominum dominus prætexite lege sequatur.
 Quodq; agat, id credat stupefactus imagine iuris.
 Quinetiam Tragico præstabunt verba coturno:
 Cuius erit quancūq; et in chartis stylus ipse cruen-
 Nec minus & scelerū facie, rerūq; tumultu
 Gaudebunt atri luctum memorare sepulcri,
 Ruclantemq; patrem natos, Solemq; reuersum,
 Et cæcum sine Sole diem. Thebana iuuabit
 Dicere bella vteri, mixtumq; in fratre parentem.
 Querere Medee natos, fratremq; patremq;
 Hinc vestis, flammæ illinc pro munere missas
 Acriamq; fugam, vestrosq; ex ignibus amos.
 Mille aliās rerum species in carmine ducent.
 Forsitan ipse etiam gestus referetur in actis.
 At si quis studio scribendi mitior ibit,
 Comica componet letis spectacula ludis.
 Ardentis iuuenes, raptusq; in amore puellas,
 Elusosq; senes, agilesq; per omnia seruos,
 Quis in cuncta suam produxit secula vitam,
 Doctior orbe suo lingue sub flore Menander,
 Qui vita ostendit vitam, cursusq; sacrauit.
 Et si tanta operum vires commenta negarint,
 Externis tamen aptus erit, nunc voce Poëtis,
 Nunc Satyro gustu, referetq; affatibus ora.
 Et sua dicendo facies: solusq; per omnis
 Ibit personis, & turbam reddet in imam.

Ante

Aut magnos Heroas aget, Scenisq; Togatas.
 Omnes fortuna vultus per membra reducet.
 Aequabitq; Choros gestu, cogetq; videre
 Presentē Troiam, Priamumq; ante ora cadentem.
 Nunc Aquila sydus referam, que parte sinistra
 Rorantis Iuuenis, quem terris subſtulit, ipſa
 Fertur, & extentis prædam circumuolat alis.
 Fulmina miſſa refert, & celo militat ales.
 Bis ſextamq; notat partem fluuiialis Aquari.
 Illius in terris orientis tempore natus,
 Ad ſpolia & partas ſurget vel cede rapinas.
 Cuiq; hominū dederint ſtrages, dabit ille ſerarum.
 Nec pacem à bello, cinem diſcernet ab hoſte.
 Ipſe ſibi lex eſt, & fert quocunq; voluntas.
 Precipitat vires: laus eſt concedere cuncta.
 Et ſi forte bonis acceſſerit impetus auſis,
 Improbitas fiet virtus: & condere bella,
 Et magnis patriam poterit ornare triumphis.
 Et quia non tractat volucris, ſed ſuggerit arma,
 Immiſſoſq; refert ignes, & fulmina reddit,
 Regis erit, magni ue ducis per bella miniſter,
 Ingentiſq; ſuis præſtabit viribus uſus.
 At cum Caſſiope bis denis partibus actis
 Aequorei Iuuenis dextra de parte reſurgit,
 Artiſces auri faciet, qui mille figuris
 Vertere opus poſſint, carniq; acquirere dotem
 Materia, & lapidum riuos miſcere colores.
 Hinc anguſta nitent ſacratis munera templis,

Es

Et Mithridateos vultus induta trophæa
 Aurea, Phœbeis certantia lumina flammis,
 Gemmarumq; Iuli radiantes lucibus ignes.
 Hinc Pompeia manet veteris monumēta triūphi,
 Et quod erat regnum pelagus ſuit vna malorum
 Non extincta lues ſemperq; recentia flammis.
 Hinc lenocinium forma, cultuſq; repertus
 Corporis, atq; auro queſita eſt gratia frontis.
 Perq; caput ducti lapides, per colla, manusq;
 Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.
 Quid potius matrona velit tractare creatos,
 Quam factum reuocare ſuos quod poſit ad uſus.
 Ac ne materies tali ſub munere deſit,
 Querere ſub terris aurum, furtoq; latentem
 Naturam eruere, orbemq; inuerrere præde
 Imperat, & glebas inter deprendere gazam,
 Inuitamq; nouo tandem perducere calo.
 Ille etiam fuluus auideus numerabit harenas,
 Perfundetq; nouo ſtillantia littora ponto:
 Paruaq; fragmentis faciet momenta minutis.
 Pertulit vt legeret cenſus ſpumantis in aurum,
 Et perlucētis cuperet preſſare lapillos.
 Verticibus medij oculos emittere auaros,
 Et coquet argenti glebas, venamq; latentem
 Eruct, & ſilicem riuo ſuliente liquabit,
 Et facti mercator erit per vtrumq; metalli:
 Alter & alterius ſemper mutabit in uſus.
 Talia Caſſiope naſcentum peſtora fingit.

Androm

Andromeda sequitur hydus, quæ Piscibus ortis
 Bis sex in partis calo venit aurea dextro.
 Hanc quondam pæne dirorum culpa parentum
 Prodidit, infestus totis cum viribus omnis
 Incubuit pontus, timuit naufragia tellus.
 Proposita est merces vesano dedere ponto,
 Andromedam teneros ut bellua manderet artus.
 Hic Hymeneus erat, solaq; in publica damna
 Pro natis lacrymans ornatur victima pæna,
 Induiturq; sinus non hec in vota paratos,
 Virginis et viue rapitur sine funere finis.
 At simul infesti ventum est ad littora pontis,
 Mollia per duras panduntur brachia cantes.
 Astinxere pedes scopulis, inieclaq; vincla,
 Et Cruce virginea moritura puella pependit.
 Serratur tamen in pæna, vultusq; pudorq;
 Supplicia ipsa docent nivea ceruice reclinis.
 Molliter ipsa sua custos est sola figura.
 Desilire sinus humeris, fugitq; lacertos
 Vestis, et effusi scapulis hesere capilli.
 Ter circum balcyones penus planfere volantes,
 Fleneruntq; tuos miserando carmine casus.
 Et tibi contextas umbram fecere per alas.
 Ad tua continuit fluctus spectacula pontus,
 Assuetusq; sibi desijt perfundere ripas.
 Extulit et liquido Nereis ab æquore vultum,
 Et castus miserrata tuos, vocauit et vndas
 Ipsa leni statu reuolvens pendensia membra,

Auræ

Aura per extremas resonauit flebile rupes.
 Tandem Gorgonei victorem Persæa monstri,
 Felix illa dies redeuntem ad littora duxit.
 Isq; ubi pendentem vidit de rupe puellam,
 Dirigit facie, quem non suspexerat hostis.
 Vixq; manus spoliū tenuit, victorq; Medusæ
 Victus in Andromeda est: iam cautib; inuidet ipsis,
 Felicesq; vocat teneant, quæ membra catenas.
 At postquam pæna causam cognouit ab ipsa,
 Destinat in thalamos per bellum vadere pontis.
 Altera si Gorgon veniat, non territus ire,
 Concitat aërios cursus, fleutesq; arentes.
 Promissu vite recreat, pactusq; Hymenæum
 Ad litus remeat: grauius iam surgere pontus
 Cæperat, et longo fugiebant agmine fluctus.
 Impellentis onus monstri caput eminet vndas,
 Scindentis, pelagusq; mouet, circumsonat æquor
 Dentibus, inq; ipso rapidum mare nauigat ore.
 Hinc vasti turgent immensis torquibus orbes,
 Tergaq; consumunt, pelagus sonat vndiq; Syrtis.
 Atq; ipsi methunt montes, scopuliq; ruentem,
 Infelix Virgo quamuis sub vindice tanto,
 Quæ tua tunc fuerat facies? ut fugit in auræ
 Spiritus? ut toto caruerunt sanguine membra?
 Cùm tua fata cauis è rupibus ipsa videres,
 Admantemq; tibi pænam pelagusq; ferentem,
 Quantula preda maris? sed pemis subuolat altè
 Persens, et calo pendens iaculatur in hostem.

Gorgon

Gorgoneo tinctum defigens sanguine ferrum,
 Illa subit contra assurgens, conuersusq; frontem
 Errigit, & tortis immitens orbitibus altè
 Emicat, ac toto sublimis corpore fertur.
 Sed quantum illa subit semper, iaculata profundo
 In tantum reuolat, latumq; per æthera ludit
 Perseus, & ceti subeuntis verberat ora.
 Nec cedit tamen illa viro, sed senit in auras
 Moribus, & rani crepitant sine vulnere dentes.
 Efflat & in celum pelagus, mergitq; volentem
 Sanguineis vndis, pontumq; extollit in aëtra.
 Spectabat pugnam pugnandi causa puella,
 Iamq; oblita sui metuit, pro vindice tali
 Suspirans, animoq; magis quàm corpore pendet.
 Tandem confossis subfedit bellua membris
 Plena maris, summas iterumq; renauit ad vndas,
 Et magnum vasto contextit corpore pontum.
 Tunc quoq; terribilis nec Virginis ore videnda
 Persudit liquido Perseus in marmore corpus,
 Maior & ex vndis ad cautes peruolat altas,
 Soluitq; hærentem vinctis de rupe puellam,
 Desponsam pugna, nupturam dote mariti.
 Hic dedit Andromeda celum, stellusq; sacrauit
 Mercedem tanti belli, quod condidit ipse.
 Gorgone non leuius monstrum, pelagusq; leuauit.
 Quisquis in Andromede surgentis tempore ponto
 Nascitur, immittis veniet, pœneq; minister.
 Carceris & duri custos, quo stante superbo

Prostr

Prostrate iaceant miserorum in limine matres,
 Per noctesq; patres cupiant extrema suorum
 Oscula, & in proprias animâ trāsferre medullas.
 Carnificisq; venit mortem ducentis imago,
 Accensisq; rogis, & stricta sepe securi
 Supplicium veltigal erit, qui deniq; possit
 Pendentem è scopulis ipsam spectare puellam.
 Vincitorum dominus, sociusq; in parte catene,
 Interdum pœnis innoxia corpora seruat.
 Piscibus exortis cum pars vigesima prima
 Signatum terre lumen fulgebit, & orbi
 Aëreus nascetur Equus, celoq; volabit,
 Velocesq; dabit sub tali tempore partus,
 Omne per officium vigilantia membra ferentes.
 Hic glomerabit equo gyros, dorsoq; superbus
 Ardua bella geret rector cum milite mixtus.
 Nunc studio fraudare fidem, poterisq; videre
 Metiri passus, & campo tollere cursum.
 Quamuis ab extremo citius reuolauerit orbe
 Nuntius, extremum vel bis penetrauerit orbem,
 Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis:
 Quadrupedum medicas artis in membra ferarum
 Nouerit, humanos & que nascentur ad vsus:
 Nixa genu species & Graio nomine dicta,
 Et coma signicula viuens sub origine constat.
 Dextra per extremos attollit lumina Pisces,
 Hinc fuga nascentum, dolus, insidiasq; creantur,
 Grassatorq; venit media metuendus in urbe.

l Et

Et si forte aliquas animo consurgeret in artis,
 In praecepta dabit studium, vincetq; periclo
 Ingenium, aut tenues ausus sine limite gressus
 Certa per extentos ponet vestigia fines,
 Et caeli meditatus iter, fastigia pendet
 Apenina petens, populum suspendet ab ipso.
 Leua sub extremis consurgunt sidera Ceti,
 Piscibus Andromedam ponto, celoque sequentis
 Hoc trahit in pelagi caedes, et vulnera natos
 Squammigeri gregis extensis laqueare profundum
 Retibus, et pontum vinculis armare sequentem,
 Et velut in lato securas aequore Phocas
 Carceribus claudunt variis, et corapede nexant,
 Incautosq; trahunt macularum vimine Thyne.
 Nec cepisse sat est: luctantur corpora nodis,
 Expectantq; novae acies, ferroq; necantur.
 Insciturq; suo permixtus sanguine pontus
 Totus, cum toto iacuerunt litore praede.
 Altera fit cedi caedes, scinduntur in artus
 Corpore, et ex uno varius describitur usus.
 Illa datis melior succis, pars illa retentis,
 Hinc sanies pretiosa fluit, floremq; cruoris
 Euomit, et mixto gustum sale temperat oris.
 Illa putris turba est strages, confunditur omnis,
 Permiscetq; suis alterna in damna figuras,
 Communemq; cibis usum, succumq; ministrat.
 At cum caeruleo stetit ipsa, similissima ponto,
 Squammigerum nubes, terraeq; immobilis haeret,

Excipit

Excipitur vasta circumallata sagena,
 Ingentisq; lacus, et Bacchi dolia complet,
 Humorisq; volent socia per mutua dote,
 Et fluit in liquidas tabes resoluta medullas.
 Quinetiam magnas poterunt celebrare Salinas,
 Et pontum coquere, et ponti secernere vires,
 Cum solidum certo distendant margine campum,
 Ad bellumq; suo deductum ex aequore fluctum
 Claudendoq; negant, tum demum suscipit undas
 Atræ, tum pontus per solem humore nitescit.
 Congeritur siccum pelagus, mersiq; profundi
 Cavities, et nota maris, spumaq; rigentis
 Ingentis faciunt tumulos, pelagiq; venenum.
 Quodq; erat usus aquae succo corruptus amaro
 Vitali sale permutant, redduntq; siliubrem.
 At reueluta polo cum primis vultibus Arctos,
 Ad sua perpetuos renocat vestigia passus,
 Nunquam tincta radiis, sed semper sexilis orbe.
 Ac Cynosura minor cum prima luce resurgit,
 Et pariter vastus ve Leo, tum Scorpius acer
 Nocte sub extrema permittunt iura diei.
 Non inimica serè tali sub tempore natus
 Ora feret, placidus terget commercia gentis.
 Ille manu vastos poterit frenare Leones,
 Et palpare Lupos, Pantheris ludere captis:
 Nec fugiet validas cognati sideris Ursas.
 Inq; artis hominum, peruerisq; munera ducet,
 Ille elephantam premit dorso stimulisq; movebit

l 2 Turpit

Turpiter in tanto cedentem pondere cunctis.
 Ille tigrim rabie soluet, paciq; domabit.
 Quaeq; alia infestant syluis animalia terras,
 Iunget amicitias secum, catulosq; fugaces.
 Tertia Pleiades dabit forma sorores.
 Foemineum rubro vultum suffusa Pyropo,
 Inuenitq; parem sub te Cynosura colorem,
 Et quos Delphinus iaculatur quattuor ignes,
 Delotonq; tribus facibus, similiq; nitentem
 Luce Aquilam, & flexos artus per lubrica terga:
 Tum quartum, quintumq; genus discernitur omni
 E numero, summaq; gradus qui iungitur Angue
 Maxima per minimos censu concluditur vno.
 Quae neq; per cunctas noctes, neq; tempore in omni
 Respondent alto celi summoti profundo:
 Sed cum clara suos auertit Delia cursum,
 Cumq; vaga est illa, & terris sua lumina condit,
 Merfit & ardentis Orion aureus ignis,
 Signaq; transgressus mutat, per tempora, Phœbus,
 Effulget tenebris, & nocte accenditur atra.
 Tunc conferta licet celi fulgentia templa
 Cernere, seminibus desit, totusq; micare
 Spiritus, aut solidis sitq; hec discordia concors.
 Nec spatium stellis mundo, nec cedere summa
 Floribus aut seccæ currunt per littus harenae,
 Sed quot eant semper nascentes æquore fluctus,
 Quot delapsa cadant foliorum millia syluis,
 Amplius hoc ignes numero volitare per orbem.

Vtq;

Vtq; per ingentem populus describitur urbem,
 Precipuumq; patres retinent, & pro ximū equester
 Ordo locum, populumq; equiti, populoq; subire
 Vulgus iners, videas etiam sine nomine turbam.
 Sic etiam magno quedam respondere mundo
 Hæc natura facit, quæ calo condidit orbem:
 Sunt stelle procerum similes, sunt proxima primis
 Sydera, suntq; gradus, atq; omnia iuncta priori.
 Maximus est populus, summo qui culmine fertur,
 Cuius pro numero vires natura dedisset,
 Ipse suas æther flammæ suserre nequiret,
 Totus & accenso mundus flagraret Olympo.

FINIS.

l 3

INDEX CAPITVM.

PRIMI LIBRI.

De astrologie inuentione & hominum soler- tia.	Pagina	7
De Mundi origine, & terre forma.		11
De Mundi forma, & terre rotunditate.		14
De duodecim signis Zodiaici.		16
De Mundi eternitate.		25
De circulis parallelis.		27
De magnitudine & latitudine mundi : & signo- rum distantia.		29
De Meridiano & OriZonte.		30
De Zodiaco & lacteo circulo, & de Cometis.		32

SECVNDI LIBRI.

De ratione omnium causa : & de signorum sexu & effigie.		41
De signis communibus & bisformibus.		47
De signis aduersis in ascensu.		49
De signis diurnis & nocturnis.	eadem	
De signis secundis.		50
De signis currentibus & reclusis, & aspectu plane- tarum.		51
De signis trigonalibus & dextris ac sinistris.		52
De signis Triangularibus & quadrangulari- bus.		53

l 4 De

I N D E X.

De signis Exagonis.	55
De signis Coniunctis.	56
De signis Oppositis atq; inimicis.	eadem
De numinibus singulis signis presidentibus.	58
De signis membris hominum attributis.	59
De signorum amicitia aut odio : & de Duodeca- temorjs.	eadem
De Cardinibus mundi	71
De diuisionibus etatum in partes cæli : & de duodecim domorum significationibus.	73

TERTII LIBRI.

De Natura omnium gubernatrice : & de parti- bus duodecim domorum à quibus hominum fa- ta dependent : & de gradu cardinum : ac de dierum & noctium varietate , horarumq; in- æqualitate.	78
De mensura temporum & signorum.	87
De studijs quæ duodecim signa in ortu & occasu occupant.	88
De inclinationibus mundi : & quot horis vnum- quodq; signum in quauis regione ascendat & descendat.	89
De varietate temporum, videlicet, anni, mensis, diei, horarum, iuxta signorum ascensiones.	94
De temporibus vite, quæ dantur soli & Lunæ, & gradu ascendenti, per singulos nati annos.	97
De	

I N D E X.

De annis, quos vnumquodq; signum dat.	99
De annis vite, quos Luna nato tribuit.	100
De signis Tropici, & quatuor anni tempori- bus.	101

QVARTI LIBRI.

De fato, quo omnia reguntur : & quas artes duo- decim signa polliceantur.	104
De effectu duodecim signorum: id est, quos affectus hominibus immittant.	112
De diuisione orbis in quatuor partes & totidem rentos, & descriptione eiusdem, & gentium di- uersitate : & de regionibus terre vnicuiq; signo subiectis.	125

QVINTI LIBRI.

De vi ac significatione imaginum cæli	138
De signis Eclipticis.	134
De diuinitate animi, quo fatorum cæliq; rationem perspicimus.	136.

MARCELLO

LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY OF

CHICAGO

1888

CHICAGO

